

Dello spirito della medicina : ragionamento accademico / [Domenico Cotugno].

Contributors

Cotugno, Domenico, 1736-1822.

Publication/Creation

Naples : M. Morelli, 1783.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/z3nw3a2f>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

18932/B

COTUGNO, D

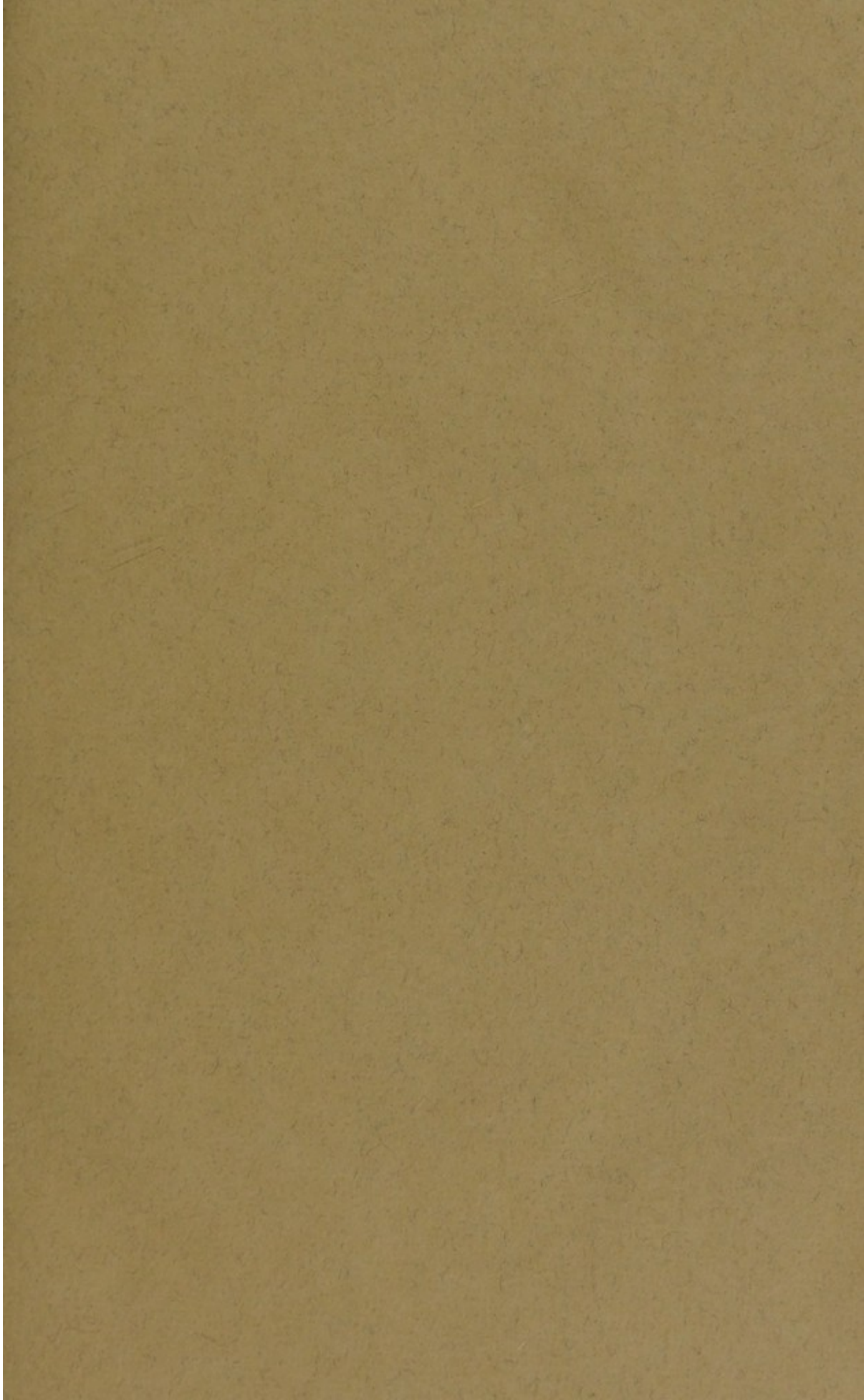

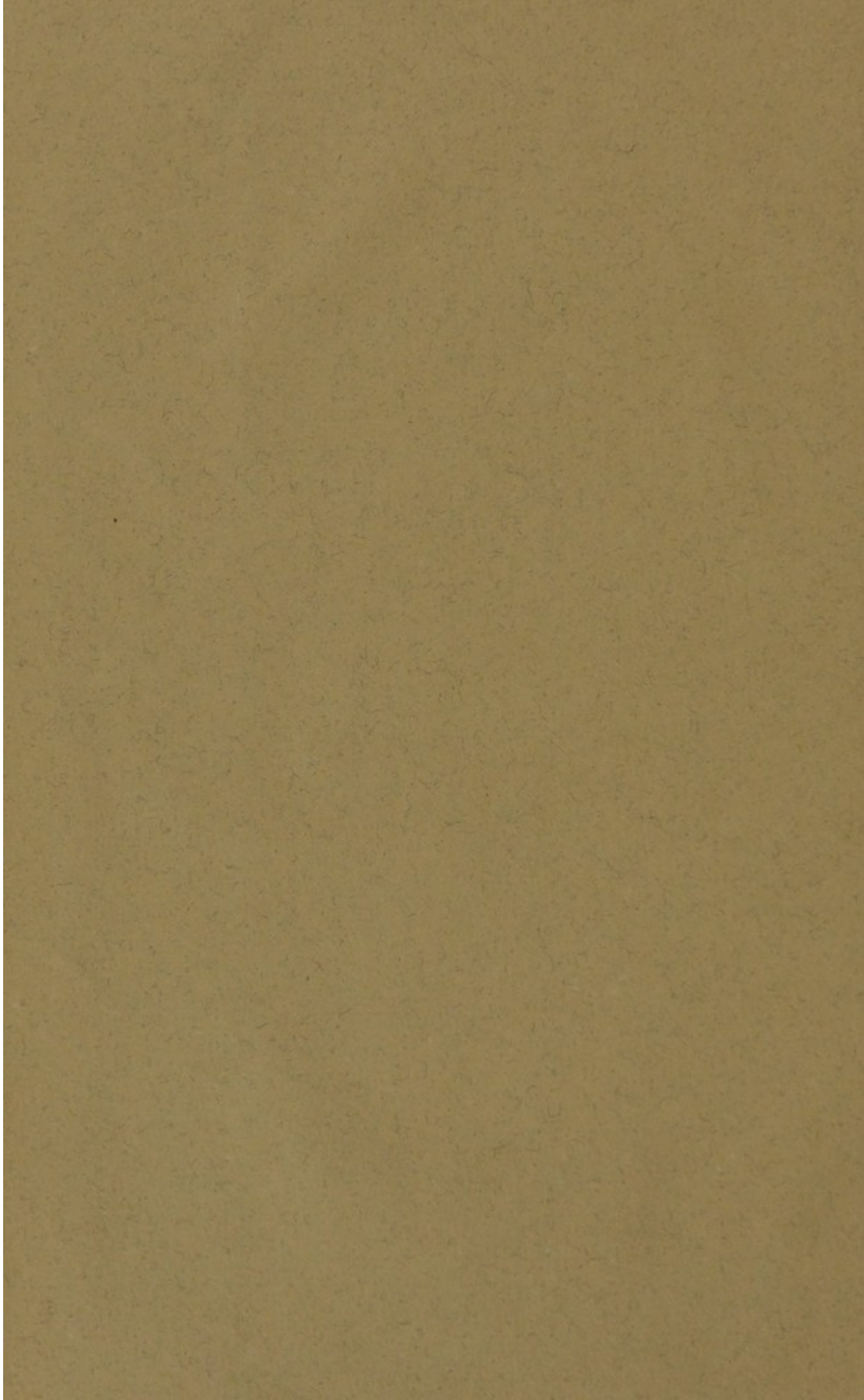

W. m. Banks —

from Aug. Oct. 1894.

W. M. W.

1850

DOMINICI COTVNNII

REG. PRIM. ANAT. PROF.

D E

ISCHIADE NERVOSA

COMMENTARIUS

NOVIS CVRIS AVCTOR.

NEAPOLI

EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA
MDCCLXXIX.

PUBLICA FACVLTATE.

15054 (1)

Libertas, quæ serâ tamen respexit inertem,
Respexit tamen, & longo post tempore venit.
VIRGILIUS Bucol. Ecl. I.

6/06

754

ILLVSTRISSIMIS ATQVE EXCELLENTISSIMIS

V I R I S

MAGNI NEAPOLITANI

INCVRABILIVM NOSOCOMII MODERATORIBVS

ANGELO MARCHIONI DE CAVALCANTIBVS ,
Equiti Consentino, Regiæ Camera Summaria Locum-
tenenti, Nosocomii Protectori Delegato.

LEONARDO DE TOCCO, Hispaniarum Magnati pri-
mæ Classis, Equiti Divi Januarii, Montismiletti Prin-
cipi &c. &c.

JOANNI PIGNONO DE CARRECTO Patricio Nea-
politano.

CAROLO PAVLETTO Regis Consiliario.

HORATIO GUIDOTTO Caussarum Patrono.

MARCO TVRRIO.

JOSEPHO CALIPHANO.

DOMINICVS COTVNNIVS

F.

*V*M nonnullas haberem ob-
servaciones, in hoc Vestro
peractas Incurabilium Va-
letudinario, ad illam is-
chiadem pertinentes, que sævissima

omnium, & frequentissima nervis per-
 tinaciter inhaerescit; constitui nuper
 MODERATORES AMPLISSIMI, dum
 parumper me subtraherem consideratio-
 ni malorum, quæ hoc ipso tot per
 menses vidimus anno, eas omnes in
 ordinem digerere, ut libro complexas
 aliquando evulgarem. Etenim nonni-
 hil utiles hominum generi esse posse
 videbantur, & otii causas quæreba-
 mus in litteris avidissime. Quumque
 horis aliquot subsecivis eas tandem or-
 dinassem, constituissimque in præsens
 invulgare, nolui committere ut opus
 proxima fetura natum quidem apud
 me, sed domi Vestra, Vobis insciis,
 nullisque patriis insignibus decoratum
 in publicum exiret. Sum namque non
 mediocriter veritus ne homines ingenio
 leves, & alienis operibus detrahendis
 intenti, quorum ubique gentium copia
 non deest, illud ex facili opinarentur,
 non curasse me ut de illo Vos cogno-
 sce-

sceretur, quasi parum auctoritatis, &
 ornamenti habere posset a Vobis. Quo
 crimine nullum, puto, de me posse
 absurdius cogitari, neque hoc tempore
 gravius aliud mihi posset affingi.
 Qui enim inter maximas rationes, qui-
 bus potissime sum permotus, ut hujus
 opusculi editionem quodammodo festi-
 narem, illam habui præcipuam, atque
 adhuc præ me fero, quod ita longe
 peroptatam Vos publice alloquendi ho-
 nestam occasionem mihi compararem,
 principi fructu laboris mei hac profe-
 cto calumnia privarer omnino. Etenim
 quibus sentio me esse devinctum im-
 mortalibus beneficiis, habendus videar
 ingratiſſimus si, quam referre nullo
 modo possim, publice saltem gratiam
 non enitar habere. Probe scilicet re-
 miniscor ex quo tempore Medici mu-
 nus in hoc Vestro Nosocomio mihi de-
 crevistis; nimirum per hos integros
 decem annos; nullam de me Vos be-

ne merendi præterivisse occasionem. In
 primis autem memini; & tantæ vo-
 luntatis in me vestræ mecum vivet
 memoria sempiterna; mihi Vos tertium
 vix agenti supra vicesimum annum gra-
 vissimam provinciam ultro demandas-
 se, ut scilicet in hac Vestra Regia
 Academia selectissimos Adolescentes in
 re Chirurgica erudirem, cujus potissi-
 mum facultatis studio in hoc Vestrum
 Nosocomium confluunt numerosissimi.
 Quod munus cum nemini ante me ni-
 si doctrina præcellenti fuerit a Vobis
 sapientissime creditum, cumque meo
 tempore competentibus Claris Viris sit
 denegatum, mihi datum pene ephebo,
 satis ostendit quantum Vos mediocrita-
 ti mee, non quidem ingenj, quod
 semper sensi perexiguum, sed diligen-
 tiæ & sedulitatis, in quibus certe co-
 nor nemini concedere, jam pridem tri-
 bueritis. Cui Vestro perbenigno de
 me judicio an pro viribus respondere
 sem-

semper sim connisus, non adeo mea fide Vobis profitebor, ut non simul eos omnes excitare possim testes ejus rei peridoneos, quotquot mihi sive Nosocomii, sive externi adolescentes prælegenti affuere. Constat enim inter omnes, qui per hos septem fere annos partim publice privatimque docentem me audiverunt, partim in illis, quas frequentes habui, Chirurgicis, Anatomicisque dissectionibus demonstranti assistere, quanto semper opere in his contenderim, ut Adolescentium studia promoverentur. Et quamquam fuerint non obscura, neque, in tanta vigilantia Vestra, Vobis ignota ista qualislibet diligentie documenta, ea tamen sæpe optavi publico etiam aliquo monumento tanquam ipsismet Vestris oculis subjicere. Non enim facile dixero quanto studio adhucusque flagraverim efficere, ut Vobis apertissime constaret, conari me quantis viri-

bus possem (utinam tantis , quæ vo-
 luntatem Vestram , atque muneris di-
 gnitatem exæquarent) ne exspectatio
 de me Vestra Vos omnino fefellisse vi-
 deretur . Atqui hæc fuit ratio præ-
 cipua cur inter summas temporis an-
 gustias , aliasque longe difficillimas oc-
 cupationes in edendum hoc opus nunc
 potissimum incubuerim ; quod etsi ma-
 ximam partem ad Medicum pertineat,
 non pauca tamen habet ad Anatomem,
 ipsamque medendi artem pertinentia ,
 quæ Chirurgum vel ornent vel perfici-
 ciant . Itaque Vos , PRÆSTANTIS-
 SIMI VIRI , quibus ob maxima in me
 merita , sacrum hoc opus , dicatumque
 volo ; si vacat inter maximas illas
 curas , quibus ad publicam utilitatem
 distinemini , oculos ad hæc parva con-
 vertere , tanquam grati animi signum
 hoc munusculum spectatote , frontem
 ei serenam ostendite , tutela Vestra &
 patrocinio ornate . Sic ei per Vos ,
 ve-

veluti dote aucto, pretium accedet,
 auctoritas, & ornamentum; stabitque
 mei erga Vos animi, Vestrorumque er-
 ga me benefactorum monumentum sem-
 pitemnum. Dumque tot alia Vestra
 egregia opera, publicum scilicet ma-
 gnificentissimum Sepulchretum longe ab
 Urbis mœniis, divino quodam instin-
 ctu, nuper a Vobis extructum; solli-
 cite per Vos multiplicata, diligenter-
 que instructa & instituta, in nupera
 morbi strage egrotantium Claustra;
 in summa illa annonæ caritate mire
 servatum hoc illustre Nosocomium,
 quantum prudentia, & vigilantia præ-
 cellatis mirifice prædicant; hoc meum
 qualecumque ingenii opus quam sit Ve-
 stra in bonas litteras, medicasque in
 primis disciplinas, egregia voluntas
 notum omnibus efficiet. Ita Vos DEVS,
 EXCELLENTISSIMI VIRI, singulos
 in publicam utilitatem servet diutissi-
 me incolumes, & jubeat universos huic
 No-

Nosocomio, quod mirabili prudentia moderamini, diutius praesidere, ut sub quorum tutela caput mirifice splendescere, perfectum culmen dignitatis acquirat.

*Neapoli quarto Calendas Decem-
bres MDCCLXV.*

*****

CAPITUM SUMMA.

Ad Ill. SWIETENUM præfatio.

I. Ischiadis definitio, & etymon. pag.	1	est secundum naturam.	16
II. Genera ischiadis duo: <i>arthriticum</i> alterum; alterum <i>nervosum</i> .	2	XIV. Cujus origo ab arteriis est exhalantibus: etsi accedit pars humoris ventriculorum cerebri.	18
III. Nervosa ischias vel <i>antica</i> est, vel <i>postica</i> .	3	XV. Nec hujus ventriculorum humoris miscellam redarguit, quod spinæ humor coagulari non possit; nam ne ventriculorum quidem humor coagulatur.	19
IV. Nervosa ischias postica vel <i>continua</i> est, vel <i>intermittens</i> .	4	XVI. Neque fidendum experimentis, quibus ventriculorum humor coaguli videtur particeps; sunt namque fallacia.	20
V. Sedem ejus in ischiadico nervo esse, doloris positus, & directio ostendit.	5	XVII. Sic etiam urina inventa est aliquando particeps coaguli.	22
VI. Evincunt etiam symptomata.	7	XVIII. Et vapores omnes interni coagulum habere visi sunt, qui naturaliter sunt impotes coaguli: in his humor pericardii.	25
VII. In his symptomatibus est macies ischiade affectæ sedis, quæ differt ab ischiadica HIPPOCRATI dicta tabe.	7	XIX. Pectoris etiam vapor, abdominis, & testium.	28
VIII. Causa ischiadico nervo dolorem inferens acris est materia in ejus vaginis residens, quæ venit ad vaginas, vel a spinæ cavo, vel a propriis arteriis.	9	XX. Fiunt tamen vapores præter naturam coagulabiles.	29
IX. Nam spinæ cavum circa medullam spinalem completur humore.	10	XXI. Ratio cur coagulari non possint secundum naturam.	31
X. Et similis etiam est humor circa cerebrum, & cerebellum.	11	XXII. Et cur præter naturam coagulabilem indolem acquirant est manifesta.	33
XI. Quem spinæ, & cerebri humorem non satis perviderunt Anatomici.	12	XXIII. Non est ergo fidendum experimentis, quæ aliquid coagulatum in vaporibus ostendunt.	38
XII. At modus adhibendus quo possit pervideri.	14	XXIV.	
XIII. Nam hic spinæ humor			

- XXIV. Spinæ vaporis aliqua portio nervos spinam egres-
sos potest comitari. 39
- XXV. Non ejus tamen origi-
nis potuit humor esse, quem
a nervis MALPIGHIUS
expressit. 40
- XXVI. Erat ille humor ab ar-
teriis, quæ humorem exha-
lant in nervorum vaginis. 43
- XXVII. Qui vaginalium hu-
mor aut quia multus, aut
quia acer in ischiadico ner-
vo est, gignit ischiadem. 45
- XXVIII. Nam in ischiadicis
nervis vaginæ ob amplitudi-
nem huic affluxui sunt op-
portunæ. 48
- XXIX. Tum etiam ob levem,
quam habent muscutorum
appressionem. 50
- XXX. Est vero ischiadis ner-
vosæ posticæ altera facienda
distinctio in *suralem*, & *ti-
bialem*. 53
- XXXI. Similes causæ in ner-
vo cubitali similem noxam
gignunt. 56
- XXXII. Hinc symptomata om-
nia nervosæ ischiadis po-
sticæ. 57
- XXXIII. Nam nervus ischia-
dicus longam ischiadem pa-
tiens fit hydropicus, isque
hydrops sæpe stimuli effe-
ctus est, a quo crampi ori-
untur. 60
- XXXIV. Hydrope perfecto,
sæpe fieri solet ischias qua-
dantenus intermittens. 62
- XXXV. Dissectio cadaveris ho-
minis ischiadem passi. 65
- XXXVI. Hydrops ischiadici ner-
vi secundum ipsum dolentis
nervi tractum extenditur. 69
- XXXVII. Tria vero posticæ is-
chiadis nervosæ stadia sunt. 72
- XXXVIII. In primo stadio san-
guinis missio necessaria est. 73
- XXXIX. Et ex venis ipsius
partis affectæ sanguis utili-
ter educitur. 75
- XL. Utilis quoque alvieductio
maxime per clysteres. 78
- XLI. Frictionum etiam utili-
tas magna est, auxiliorum-
que aliorum frictiones imi-
tantium: in his electrici i-
ctus, cujus mirabiles in vi-
ro fulmine icto effectus ap-
parere. 81
- XLII. Opii quoque usus op-
portunus. 88
- XLIII. Cujus effectus per ex-
perimenta in avibus institu-
ta explorata sunt. 90
- XLIV. In venerea ischiade
compescenda maxime opium
est utile, ut & usus hydrar-
gyri. 94
- XLV. In altero ischiadis sta-
dio acerrimi clysteres da-
mnosissimi. 95
- XLVI. Inutilia enim caustica,
nisi applicentur loco apto, &
in sola ischiade nervosa. 98
- XLVII. In hoc altero morbi sta-
dio procuranda est apertio va-
ginalium ischiadici nervi. 101
- XLVIII. Ea fieri potest in fe-
dibus nervi ischiadici sub-
cutaneis, & fit utiliter ap-
plicato vesicante. 102
- XLIX. Etenim vesicantia, per
ulcus quod excitant, eva-
cuant humores a subjectis
cuti locis extractos. 104
- L. Veterum Græcorum, & A-
rabum quædam fortuita ob-
servata utilitatem ustionis su-
per

- per sedes nervi ischiadici subcutaneas indicant. Recentiorum item Arabum nova urendi ratio eodem pertinet. 109
- LI. Recentium maxime Italarum eo facientes observationes. 112
- LII. Primum a nobis institutum ejus operis experimentum felicissimum. 114
- LIII. Plurima alia eodem exitu instituta sunt experimenta, & quaedam observata ex iisdem eruta. 117
- LIV. Sed nervosa ischias suralis vesicatoriis juvari non solet; cauterio in medio poplite inuito curatur. 122
- LV. Quæ sedes nervi subcutanea diligenda sit ad quam vesicans applicetur experimentis declaratum est. 125
- LVI. Nec videtur ignis præferendus iisdem sedibus applicitus. 128
- LVII. Idque non modo in locis a nobis indicatis, sed nec forte cis pedis digitos, quod recentes Arabes faciunt. 131
- LVIII. In cubitali nervo pares ischiadicis dolores vesicante curantur: in ischiadico nervo præter assignatos vesicanti locos, sæpe loci affines utiliter vesicante aperti sunt. 134
- LIX. Sed in electione loci vesicante aperiendi, superior, qui ad caput fibulæ est, videtur reliquis præferendus. 136
- LX. Hæc per vesicantia ischiadem curandi ratio nonnquam podagricis doloribus proficua est. 138
- LXI. In tertio ischiadis stadio, femiparalyti ischiadica, quæ sint peragenda. 140
- LXII. Nec dispar ratio est, qua ischias nervosa antica sit curanda. 141
- LXIII. Quæ vero periodica & febrilis ischias est, ingenium habet a continua, & lenta diversum. 142
- LXIV. Curationemque admittit peruviano cortice, opio admixto. 147

Peroratio Operis.

Errata nonnulla emendanda.

pag. 4	vers. 25	neminem	nonneminem.
	27	foret	fuit.
16	11	VIII.	XIII.
96	3	compleum	completum.

AD VIRVM AMPLISSIMVM
GERARDVM L. B. VAN SWIETEN
CÆSARIS ARCHIATRVM
P R Æ F A T I O.

Istudium fabricæ corporis humani, a quo summa utilitas solet ad cognoscendos, curandosque morbos dimanare, sedulo ii omnes colerent, qui rationali medicinæ nomina dederunt; & non potius præjudiciis, vel desidia distracti, levia plerique, aut remota ab usu, peritiæque medendi, studia sequerentur; in tanto Rationalium Medicorum numero, non tam frequenter desiderari videremus, GERARDE SWIETENE Vir Amplissime, rectam illam, quam ceteroquin jactitant, medendi rationem. At præsentium temporum ea est conditio, ut studia potius speciosa, variamque doctrinam vulgo redolentia, Medicorum plurimi sectentur; studium vero corporis humani vix paucissimi excolant: & quod turpius est, omniscii quidam, si Diis placet, Medici, modo totam, quanta est, spernunt Anatomem, modo

modo ejus subtilitates vanitatis accusant. Quorum ego dicta etsi non tam censeam reprimenda, quam potius viriliter despectanda; homini tamen ingenuo ne multum invalescant annitendum existimo. Verendum est enim ne libere in vulgus pernoxiae voces diu vagatae, ex alieno silentio auctoritatem sibi vindicent, ac Adolescentium animos, suapte natura laborem abhorrentes, in primis inficiant, nascentiaque Reipublicae praesidia damno perdant irreparabili. Quam ob rem in honore, ac laude semper habui scripta Virorum praestantissimorum, qui Anatomes studii utilitatem summam, paremque necessitatem ad recte medendum praestitere. Quod utinam & saepius esset factum, & argumentis adhuc probaretur non difficilibus, neque alte petitis, sed, quantum fieri possit, obviis, & a quotidiana medendi experientia non remotis. Vim enim ad persuadendum sub oculis posita magnam habent exempla, ut quae moveant animum dum docent. Accidit igitur opportune ut, quam dedit Anatome, morbi frequentis, ac obstinati, *ischiadis nervosae* curandi methodum haberem, aptam ad ostendendum quam in ipsis etiam pertinacibus morbis, & jam fere insanabilibus, ad feliciter medendum humani corporis scientia juvet. Qua de re, cum
inter

inter permolestas Clinices potissimum occupa-
 tiones, animum tantisper avocare nuperrime
 peroptarem, ut aliquid potui temporis anxius
 suffurari, Tecum agere volui, Doctissime SWIE-
 TENE, brevi, ut cernis, commentariolo, nec
 multum tua tempora inutiliter moraturo. Ut
 dum Adolescentes exemplo non levi ad Anato-
 men incito, eoque ex studio summas ad me-
 dendum illis spondeo utilitates, Te memoratum
 habeant Medicum Sapientissimum, in quo cer-
 nant illustre exemplar summæ artis peritiæ,
 profectæ in primis ab eximia notitia corporis
 humani.

D E

ISCHIADE NERVOSA

COMMENTARIUS.

I. VLGO Medicis est notum, dolorem pertinacem, qui raro utramque coxam, sæpius autem alterutram, e regione articuli cum femoreprehendit, sic ut claudum suo ex latere ægrotantem efficiat, *ischiadem* nominari. Quam vocem origine græcam, atque a principe ipsa morbi sede petitam (coxa enim Græcis *ισχίον* est dicta) dubito an ante PLINII majoris tempora Latium adoptarit (a). Quamquam enim *ischiacos* CATO memoret (b), CELSVS

A ta-

(a) *Histor. Nat. lib. XXVII. c. 1.* (b) *De re Rustica c. CXXIII.*

tamen, latinorum nominum, quæ suis temporibus essent morbis tributa, censor perdiligens, cum semel, & iterum ischiadem memoraret, *coxæ dolorem* maluit appellare (c).

II. ISCHIADIS autem species variæ sunt, ob varias coxæ partes, quas dolor insidit: eæque omnes, etsi minus, ac par esset, adhuc a Medicis distinctæ videantur, quia propriis tamen characteribus dignosci possunt, & propriam singulæ curationem exoptulant, sunt sedulo distinguendæ. Duæ igitur summæ possunt ischiadis species constitui; altera in qua dolor fixus in coxa ulterius non excurrit; altera vero in qua subjectum læsæ coxæ pedem, continuo tractu propagatus, attingit. Priori, quamquam sedes coxæ affecta non una semper eademque sit, neque semper eadem causa doloris, quia tamen circa coxæ articulum versatur, *arthritice ischiadis* nomen recte inditum puto: alteri, quod semper sedeat in nervis coxam transcendentibus, etsi aliquibus *vera*, ut PROSEPERO MARTIANO (d), aliis, ut RIOLANO (e) *nothæ ischias* dicta sit, a propria tamen sede, *nervosæ ischiadis* nomen fortasse convenerit.

III.

(c) De re Media lib. II. cap. VII. lib. IV. cap. XXII.

(d) In HIPPOCRATIS Li-

brum de Affectionibus, sect. II. vers. 25. p. m. 166.

(e) Enchirid. Anat. Lib. V. c. III.

III. DE arthritica vero ischiade nobis in præfens nulla erit quæstio. Scimus enim præstantissimos Viros nihil eorum, quæ ad varias ejus causas, variasque sedes pertineant, intactum reliquisse. Quos inter Ill. MORGAGNUM (*f*), & Cl. Virum ANTONIUM DE HAEN (*g*), prima laude dignos nominabo. Dicam tantum de nervosa, cujus maxime res latent adhuc in obscuro. Sunt autem nervosæ ischiadis species duæ. Altera enim fixum dolorem habet in coxa, præcipue post majorem femoris trochanterem, qui sursum ad os sacrum, deorsum, per exterius femoris latus, ad poplitem usque vim suam extendit: raro hic autem in poplite dolor desinit, sed sæpius a poplite, vel per capitis fibulæ exteriora declinans, in priorem descendit cruris partem, & secundum exterius latus spinæ tibiæ anterioris percurrens, ante malleolum anteriorem, in dorsum pedis tandem desinit; vel demissus in suram per malleolum anteriorem plantam pedis attingit. Altera vero species fixum dolorem in inguine ostendit, qui per interiorem femoris, ac suræ, partem versus pedem propagatur. Priorem, quod posticas infideat coxæ partes, totaque fun-

A 2

detur

(*f*) De Sedibus & Causis
morb. per Anatomem in-
indagat. Lib. IV. Epist.

LVII.
(*g*) Rationis Medendi Lib. IV.
cap. IV.

4. DE ISCHIADE NERVOSA

detur in ischiadici nervi affectione, *ischiadem nervosam posticam* appello: alteram, quod coxæ priora possideat, nervique cruralis passione generetur, *nervosam ischiadem anticam* nominabo. De singulis quid habeam observatione compertum, quidque sentiam, nunc breviter dicam.

IV. ET primum de postica ischiade nervosa hæc generatim observavi. Ea quidem aut *continua* occurrit, aut *intermittens*: aliquando enim dies, noctesque, ischiadicus dolor sine mora discruciat; sæpissime vero inducias dat, statisque temporibus revertitur, & sævit. Vtrique id omnino constans est ut vespertinis in horis dolor exacerbetur: ipsaque ischias intermittens sævos accessus suos eo quidem tempore fortiri solet. His autem in accessibus tanta partis affectæ fit convulsio, ut sæpe crampi sensu vexentur ægroti, lectum fugiant, cujus noceat calor, liberoque in aëre versentur. Fere autem in initiis continua hæc ischias semper est, fitque sensim, quasi fatiscat, intermittens. Quæ intermittens tamen ischias sæpe omnium sævissima esse solet: ut ad vires colligendas inducias sumere videatur. Cum autem a continua plurimos viderim in ischiadem nervosam intermittentem transivisse, neminem contra vidi in continuam ischiadem ab intermittente relapsum: quod non sine ægri usura factum foret, ab intolerabili

bili sæpe morbo ad mitiorem transeuntis. Hæc tamen omnia utcumque procedant, si diutine obtineat, transit hæc ischias in partis affectæ semi-paralyfim: cui solet individua comes accedere & macies non levis, & insuperabilis claudicatio. Paralyfim perfectam, in tot exemplis, ab hac ischiade natam vidi nunquam.

V. HIS omnibus characteribus diligenter observatis, mihi recte intelligere visus sum, nervosam ischiadem posticam in ischiadici nervi affectione consistere. Quem etsi fors non tulerit unquam certo in ischiaci cadavere investigare; quod hac ischiade peremptus nemo nobis occurrerit; nunquam tamen dubiam morbi sedem stabilivisse putavi. Eam enim & curationes talium ischiadicorum ad hanc fidem feliciter in hunc diem absolutæ, & morbi characterum sedula consideratio, mihi aperte firmam evicere. Quæ si me fefellerunt, felicissime sim deceptus: nec multum optem, dum tanta curandi felicitas mihi stet, ab innoxio errore liberari. Ego interim censeo qui a sede doloris talium ischiadicorum, atque ab ejus effectis diligenter expensis (VI), ischiadici nervi passionem non agnoscat, fabricæ corporis humani intelligentem Medicum fore neminem. Nam quod sedem doloris attinet, ea est talis, ut si velit æger ejus decursum ab of-

se facro ad subjectum pedem digito commonstrare, næ ille, veluti Anatomes peritissimus, succurrentis ischiadici nervi viam egregie persequatur. Quod si potius HIPPOCRATES (b), ab hoc tractu doloris, cruralis venæ affectionem arguerit, excusandus ob tempora in notitia nervorum caligantia. Et si PROSPER MARTIANVS (i), postquam verum professi fuerant doctissimi viri IOANNES RIOLANVS (k), atque FERNELIVS (l), HIPPOCRATIS sententiam nihilominus est secutus, ignoratæ sanguinis circulationi tribuendum. Cum enim *in quodam cœmentario, hac ischiade laborante, dum a vehementia doloris afficiebatur, (quod per paroxysmos contigebat) venas omnes, per exteriorem partem coxæ læsæ, & cruris, disseminatas, mirum in modum videret intumescere, remissoque dolore statim subsidere, ut ne vestigium quidem earum appareret;* hunc venosum tumorem, morbificæ materiæ descensum in crus per venas manifesto probare iudicavit. Qui si venis illis denegatam afferendi potestatem cognovisset; & vehementiâ doloris affectæ partis musculos sic convelli (iv), ut extimas laxiores venas, expresso, diversoque, fan-

(b) De Affectionibus Lib. I. (k) Enchirid. Anat. Lib. V. cap. 3.
 (i) Loco superius (d) citato. (l) Pathol. Lib. VI. cap. 18.

sanguine inflent; profecto intellexisset, hoc phænomenon nihil potuisse minus, quam sententiam HIPPOCRATIS comprobare.

VI. NEQVE positio tantum, tractusque doloris, sedem posticæ ischiadis nervosæ in ischiadico nervo locandam esse demonstrant, sed & varii affectus, ab hac ischiade pendentes, idem comprobant luculentissime. Nam quæ pervicax adjungitur claudicatio, musculorum femur crurisque moventium labefacta officia ostendit: non diu autem solent musculorum officia labefieri nervorum potestatem liberam obtinentium. Accedens etiam semiparalysis offensorum nervorum documentum dat insigne: nam macie solet comitari, quæ torporem membrorum ab longa segnitie pendente, ab impotentia distinguit, quam læsi nervi progignunt. Itaque si nervi affectæ partis in hac nervosa ischiade læsi sunt, nescio qui possit dubitari, omnium nervorum coxam transcendentium, ischiadicum nervum, in quo dolor residet, causam etiam doloris, ejusque effectuum insidere. In eo igitur nervo dolor est; in eo causa claudicationis residet; ab ejus passione affectæ partis semiparalysis, & tabes.

VII. TABES nunc autem memorata nolim ut confundatur cum *ischiadica tabe*, quam in libro *de glandulis* indicavit HIPPOCRATES.

Hæc enim totius corporis est consumptio, quæ fit posteaquam humor erodens in coxæ acetabulum defluxit, idque insigniter ulceravit. Hæctica namque febris, eo ex ulcere nata, corpus universum mortifere consumit. Quæ vero tabes nervosam posticam sequitur ischiadem, ea solas partes, dolore ischiadico pervasas comprehendit. Cum ea neque febris est, neque corpus reliquum compatitur, ut diutissime ferri intentata vita possit. Et nunc præcipue hominem habeo, tertium, & septuagesimum annum jam emensum, qui a longinqua nervosa ischiade postica, triginta jam pene annos, sinistrum crus insigniter macilentum fert, cætera sanus. Tantaque motus facultas eo est in crurè relicta, ut baculo innixus gradum commode sistat. Quod ego puto ei potissimum obtigisse, quia temperi cæperit fluentibus hæmorrhoidibus laborare: quibus tertio quoque mense, vel in hac ipsa ætate, insignem sanguinis copiam egerit. Ulcerosa ergo, universalis, & mortifera est, atque ab arthriticâ ischiade pendet, ischiadica tabes dicta HIPPOCRATI: paralytica vero, & unius partis vexatæ, diuturna eadem, nec vitæ minax, quæ nervosam ischiadem sequitur tabes. Hanc tamen, ut ab illa, HIPPOCRATI memorata, tabe distinguatur, *ischiadicam* potius *atrophiâ* nominabo.

VIII. SI nervosæ igitur ischiadis posticæ sedes in ischiadico nervo est; restat inquirendum, qua hic nervus causa laboret, qua in nervi parte causa illa persistat, ac unde derivet. Acris autem videtur, irritansque materia, quæ in nervum ischiadicum deposita ejus stamina pungat, causam dare dolori. Neque dubium ullum est eam ipsam materiem staminum nervosorum cavitatem non tenere, humore plenam, qui a cerebro descendat, nunquam in nervis, illasô cerebrô, acri. Itaque nervorum stamina potius intercedere, vaginisque cellulosis stamina ipsa ambientibus contineri videtur. Vnde vero isthæc materia sit non facilis quæstio videatur. Quo enim ex fonte in nervorum vaginas humor potest derivari, acris cum eo ischiadis materia venire posse videtur. Fons autem ille duplex haberi solet. Etenim a spinæ cavo, unde ischiadici nervi prodeunt, nonnihil humoris in eorum vaginas influere posse creditur: & a minimis certe arteriis, quæ vaginas ipsas nervorum pervadunt, non pauca videtur vaporis quantitas accedere. Præstiterit ergo hujus humoris, qui nervorum ischiadicorum vaginas pervadat, fontem utrumque, curatius paullo, quam sit antea factum, considerare; ut certo constet inde in nervum ischiadicum an acris materia dolorem efficiens possit descendere.

IX. PRINCIPIO igitur sciendum est, spinæ caveam, quæ a magno occipitis foramine ad extremum usque pervenit os sacrum, per quam descendit medulla spinalis, præ reliquis animantibus datam homini amplissimam. Nam tanta est, ut non commodum modo medullæ transitum permittat, quod & reliquis animantibus est concessum: sed quamvis ea medulla homini sit plenior, cerebrumque imitetur, quo præstat cæteris animantibus homo, longe etiam spinæ capacitas tantam medullæ magnitudinem exsuperat. Itaque spatium circa medullam, per spinam descendentem, superest insigne. Hoc autem superfluum spatium totum liberum non est. Per ipsum enim descendit dura mater, quæ a magno occipitis foramine, in tubum conformata, vaginæ instar, usque ad imum os sacrum, spinalem medullam includit. Tubus hic autem duræ matris neque adeo est amplus, ut undique ambitum attingat circumpositi spinæ cavi; neque tamen adeo est angustus, ut inclusam medullam proxime complectatur. Sed & a spinæ cavo aliquantum distat, maxime retrorsum, ad sedem apophysium spinosarum; & ab ambitu etiam inclusæ medullæ insigni spatio sejungitur. Quæ duo intervalla, cum integer est homo, vacua non sunt, sed quodque suâ repletur materiâ.

Nam

Nam quantum dura mater a spinæ cavi parietibus distat, farcimine semper vidi celluloso repletum, molli hoc quidem, fluentique, & pinguitudine sæpe diti; cujus vice, in tabidis vapor mucidus; mucus verus in hydropicis; sanguineus vapor in fœtibus affuit, qui laboriosum ob partum suffocati perierint. Quidquid autem spatii est inter vaginam duræ matris, & medullam spinalem, id omne *plenum* etiam semper est: non medulla quidem ipsa in viventibus turgidiori, non nube vaporosa; quod, in re adhuc obscura, suspicantur summi Viri; sed *aquâ*, ei quidem simili, quam circa cor continet pericardium, quæ caveas cerebri ventriculorum adimplet, quæ auris labyrinthum, quæ reliqua tandem complet corporis cava, libero aëri nequaquam adeunda.

X. NEC tantum hæc aqua complens ab occipite ad usque imum os sacrum tubum duræ matris, quo spinalis medulla vaginatur, undique medullam ipsam constanter incingit; sed & in ipso redundat calvariæ cavo, omniaque complet intervalla, quæ inter cerebrum, & duræ matris ambitum inveniuntur. Hæc autem intervalla sub cerebri basim semper aliquot occurrunt: nec rarum esse solet ut inter reliquum ipsum cerebri ambitum, & circumpositam duram

ram matrem, inſigne intervallum inveniatur: Quod in tabidis, & ſenibus ſolet in primis occurrere. In his enim cerebrum inſigniter coarctatur, duriuſque fit: quodque naturâ vix capere calvaria potuit, ætatis incremento, aut tabis vi, duratur, & ſenſim fit calvaria minus. Quantum autem magnitudinis cerebrum in his perdit, tantum a contactu ſubtrahitur duræ matris; & quidquid loci decreſcendo reliquit, aquoſus vapor collectus totum adimplet. In tabidorum itaque, ſenumque cadaveribus, calvariæ fornice diligenter exſectò, ſicubi jam illæſa dura mater circa cerebrum incidatur, aquoſus rivus ſtatim exſilit: quo exhausto, concidit dura in cerebrum laxa tota, & in rugas faceſſit. Neque hoc tantum de cerebro, ſed de ipſa etiam valet medulla ſpinali, quæ in ſenibus ac tabidis fit exilior, ac majoribus intervallis, aqua repletis a circumpoſito diſtat tubo duræ matris. Adeoque in hominibus hæc videtur lex obtinere, ut circa ambitum medullæ ſpinalis ſpatium aqua completum ætate creſcat; nam quod nullum eſt pene in fœtu, cujus medullam, maxime in collo, duræ tubus integre capit; ætatis incremento, in magnam amplitudinem evadit.

XI. TANTAM autem aquæ in ſpina, aut & circa cerebrum, collectionem, ne perviderent
ad.

adhuc Anatomici, præpostera eorum, atque vulgaris, corpora dissectandi ratio effecit. Cerebrum enim perscrutaturi caput a cervice vulgo præsecant: quod cum fit, rescisso tubo duræ matris per spinam colli descendente, effluit humor omnis circa cerebrum collectus, medullamque spinalem, & inconsiderate perditur: apertâque inde calvariâ, inter cerebrum, & duram matrem, intervalla omnia, quæ pridem aqua replebat, vacua deprehenduntur; imponuntque Anatomico inanium spatiorum specie, quæ forte dissipabilis aura vaporis impleverit. Vix tum enim intra foveas calvariæ basis, intraque præcipuos vaginales sinus duræ matris (*m*), nervos cerebri excipientes, minima ejus aquæ portio superest, quæ pristinæ colluviei documentum exhibeat. Quæ ipsa dissectandi perversa ratione fit, ut, effuso humore circa medullam & cerebrum collecto, in ejus locum aër intret, relictasque ab humore sedes occupet. Quæ solet causa esse, cur cerebrum intuentibus, sub membrana arachnoidea bullularum aërearum sæpe acervus occurrat, summam sulcorum cerebri partem occupans. Qui quidem acervus major, minorve est, pro majori, minorive in subjectis variis, arachnoideæ, pia-

(*m*) Conf. de Aquæduct. auris humanæ internæ §. LXXV, LXXVI.

piæque membranæ , summis in fulcis intercapedine. Ad quas intercapedines , a basi calvariæ , ubi arachnoidea se in spinam demittens a piæ matris contactu quam amplissime secedit , patentissima via est : per quam viam uti fulcorum cerebri humor , dissectô collô , facile effunditur , ita & se aër in humoris locum statim insinuat . Itaque nunquam aëreæ bullulæ sub arachnoidea iis in capitibus invenire solemus , quæ , adhuc integro conjuncta trunco , diligenter aperiuntur .

XII. V T igitur possit tanta circa cerebrum , medullamque spinalem , humoris collectio manifeste observari , sequentia sunt tentamina diligenter instituenda . Cadaveris integri caput erigatur , dissectisque tegumentis , atque ossibus nudatis , horizontali sectione osseus calvariæ fornix separetur . In his autem iníitiis maxime cavendum est , ne dum scinditur os , aut a duræ matris nexu sejungitur , perforetur alicubi dura mater . Quæ , si integra servata sit , osse nudata , ubicumque incidatur , dum senis , tabidive fuerit cadaver , aquam effundet : sin minus , cerebro videbitur exacte repleta . Durâ autem subinde dissectâ , cerebrum nudetur : tumque sub arachnoidea quam nullæ uspiam , quantumvis minimæ , aëris bullulæ occurrant (XI) apparebit . Lobis deinde cerebri anterioribus suspenso manu elevatis,

tis, utraque ethmoidis cribrosa fedes scaterere aqua observabitur: cerebrique reliqui elevatione apparebit, sub nervorum opticorum conjunctionem, adque latera protuberantiæ ovalis, quidquid in capitibus a collo sejunctis vacui solet inveniri, aquâ plenum esse. Quæ quidem aqua & sinum quinti paris vaginalem, & meatum acusticum totum implet. Circa caudicem vero oblongatæ medullæ omnis intercapedo aqua completur: & si, caudice discisso, cerebrum, & cerebellum extrahatur, erigaturque totus cadaveris truncus, tubus duræ matris, quo spinalis medulla continetur, aqua medullam omnem circumcingente plenus exacte observabitur. Quibus jam peractis, si ab aliquot lumborum vertebra latera præsecta fuerint, atque inferior pars tubi duræ matris, caudam equinam complectentis, jam detecta, incidatur, humor limpidus effluet; pro cuius effluxu, qui circa summam spinalem medullam humor erat sensim descendet, donec per imam apertionem totus effundatur. Quod si, capite integro, lumborum vertebræ aperiantur, inclususque tubus duræ matris incidatur, humor affatim emerget: ac postquam tanta humoris copia emerfit, quanta ad locum incisum sponte descendit, si caput cadaveris attollatur, quatiaturque, versus locum apertum, quasi nova sca-

turi-

turigine referata, vis aquæ uberior denuo redundabit. Quibus ego tentaminibus, in viginti pene aduitorum hominum cadaveribus, vario tempore iteratis, quatuor, & quinque etiam aliquando, aquæ potui uncias ex spinæ cavo libere haurire. Quam aquam limpidissimam frequenter in adultis, quamquam aliquando leviter ad flavum vergentem; in fœtibus vero difficili partu suffocatis, quantulacumque fuit, subrubram semper, atque opacam offendi.

VIII. N v m hæc autem collectio humoris circa cerebrum, spinalemque medullam, in homine soleat post mortem inveniri, qui dum vivit vacua habeat illa spatia, aut vaporosa nube plena, turgidiorive medulla, non sine quadam veri spe videri posset dubitandum. At enim in vita vacuum suspicari spatium, quod a morte humore plenum inveniatur, neque verisimile est, neque viventium explorata corpora animantium verum demonstrant. Nec si nubes vaporosa, dum homo vivit, spatia illa teneret, tanti esse videatur, ut densata post mortem eadem illa spatia posset aqua complere. Accedit quod collecti circa cerebrum, & spinalem medullam, veri humoris præsentiam, de qua in homine vivo dubitamus, viventium quorundam animalium dissectiones affirmant. Variis enim in piscibus

bus aut vivis, aut statim a morte dissectis, sed potissimum in testudine marina, quam libras quindecim pondo æquantem nuper vivam dissectuimus, cum pro calvariæ capacitæ cerebri moles esset perexigua; ut a cerebri sede ad totum undique calvariæ ambitum, multum spatii intercederet; hoc omne spatium aquâ multâ complebatur, quæ circa medullam ipsam, spinæ cavum ceteroquin pene complementem, interferta apparebat. Hoc tamen idem neque in vivis canibus potui, neque in animantibus volatilibus comperire; quia in his cerebrum, medullaque spinalis, tantæ magnitudinis cum in vita, tum a morte inveniuntur, ut cavorum, quibus continentur, capacitatem adæquent. Hæc autem animantia si ad collecti vaporis præsentiam confirmandam fuerunt non idonea, magno tamen exstitero documento, cerebrum, medullamque spinalem, nihil a morte magnitudinis perdere. Quamquam qui in homine turgidiorem in vita medullam suspicantur, & toti implendo spatio circumposito parem, debeant etiam animadvertere ne origines nervorum a medulla ipsa enascentium, quæ per spatium illud explicatæ in cadavere decurrant, complicatas vivo in homine velint, atque compressas. Quod igitur spatium circa spinalem medullam invenitur, secundum

naturam & est, & aqua est plenum, & in cadavere nil pene habet diversum ab eo, quod in homine obtinet vivente. Estque omnino Naturæ sancita lex, ut *Nuspian vacuum in animalium sit corpore, in quo quidquid libere exterior aër, solidumve non replet, impleat humor.*

XIV. MIRVM autem videatur Viros Illustrés, qui vaporem cavearum corporis humani magna sunt diligentia profecuti, hanc spinæ insignem adeo, & fere principem caveam vaporis divitem præterivisse. Quem spinæ vaporem, uti & qui reliquas omnes humidat corporis caveas, ab extremis minimarum arteriarum constanter exsudare, ac per venas minimas inhalantes de novo resorberi, itaque in perenni statu renovationis esse, extra omne dubium positum videtur: nobis præsertim, qui alias evicimus experimento (n), vere quædam venularum duræ matris inhalantia oscula in ejus interna facie aperiri: quæ de re hæsitaverat olim Illustris BOERHAAVI nepos ABRAHAMVS KAAVIVS (o). Nullus attamen dubito; quod nuperrime accredit Vir summus HALLERVS (p); his spinæ aquis eas etiam subinde commisceri, quas si-

(n) De Aquæductibus auris humanæ internæ §.LXXXVI.

(o) Perspiratio dicta HIPPO-

CRATI §.611. pag.m.273.

(p) Elem.physiol. Tom.IV.Lib.

X. Sect. II. p.m. 77, 78.

ve a majoribus cerebri ventriculis, per lacunar, & SYLVII aquæductum, sive a propriis exhalantibus arteriis, cerebelli ventriculus accipiat: cujus positio perpendiculata, & via ad spinæ cavum satis patens, defluxum humoris in spinam manifeste persuadent.

XV. NEQVE ad hanc miscellam aquæ ventriculorum cerebri, cum ea, quæ spatium implet spinali medullæ circumpositum, evincendam, obstat indoles coagulabilis, quam ventriculorum aquis vulgo attribuunt, quæque omnino, per nostra experimenta, in spinæ aqua nequicquam est. Nam, si recte experimenta instituantur, ventriculorum cerebri aquæ indoles una eademque invenietur cum ea, quæ spinam occupat. Hæc autem spinæ aqua igni admota non concrefcit. Quoties enim ex cadaveribus haustas binas, tres, vel amplius ejus aquæ uncias igni admovi; quod septies me fecisse coram in adversariis adnotatum invenio; semper ebullivit ea quidem, spumamque excitavit, odorem exhalantem juris carniæ calentis odori persimilem; sed sensim in vaporem resoluta, absque vel minimo coaguli signo, evanuit. Quam sortem haustæ aquæ, quamvis, ut solent, paucæ, a majoribus cerebri ventriculis, constanter ostenderunt. Quibus in aquis jam hoc idem experimentum, non dif-

simili eventu, instituerat BELLINVS, qui *cavitatum cerebri lympham concipere calorem facile vidit, & in auras evanescere totam, & vix sui vestigium ullum relinquere in vase, in quo ad ignem evaporat (q)*. Quod suis etiam BRUNNERVS confirmaverat experimentis; aquas enim ventriculorum cerebri, *instituta evaporatione, cuticulâ obduci vidit, non tamen instar albuminis concreescere, sicuti alias lymphæ solet (r)*. Pariaque istis fuerant experti BOERHAAVIUS inde (s), ac nuperrime Vir Illustris ANTONIVS DE HAEN (t).

XVI. NEC mihi videntur, in re manifesta, contraria aliquot vel non satis repetita, vel non rite intellecta experimenta, ventriculorum cerebri vaporem coaguli capacem exhibentia, hætenus relatis clarissimorum hominum, nostrisque experimentis, recte præferre posse summos Viros, ei principio innixos, quod *cum aliqua experimenta succum aliquem coagulabilem faciunt, alia vero suadent evaporari, prioribus plus sit fidei præstandum; quoniam mora & putredo evaporabilem reddere humorem possunt, nullus vero casus*
coa-

(q) De motu cordis prop. XII.

(r) De Glandula pituitaria.

(s) Præl. ad Institut. med. §. CCLXXIV. Not. Tenuissi-

mum.

(t) Rationis medendi Parte IV. c. V. p. m. 216. Ed. Vindob. 1760.

coagulabilem reddat. Nam, qui computruere, olidi, turbidique humores sunt, limpidi nunquam, & inodori: limpidissimum autem, inodorumque, semper ventriculorum cerebri vaporem, cum hæc institui tentamina, selegi. Neque verum profecto est coaguli naturam, quam possideat, humorem animale[m] perdere posse, acquirere, cum non habeat, nunquam posse. Nam e contrario in animantium corpore, humor potius, qui non habeat, coagulabilem potest indolem facillime acquirere, perdere qui habeat, difficillime. Siquidem nullus humor eam indolem perdit, nisi putredine summa, cujus casus est perdifficilis, nec dum limpidus stet, ac inodorus humor potest adesse: acquirit vero concrecibilem naturam facillimis causis, & limpiditate servata. Ita ut si alia experimenta, limpido alicui humori, a sanguine jam secreto, concrecibilem naturam apertissime decernant, contra alia omnino negent; hæc, quæ negant, potius nativam humoris indolem ostendere credendum sit. Nam evasisse coagulabilis facile præter naturam, limpiditate servata, & inodorus permanens humor potuit; perdidisse coagulum, iis dotibus servatis, certe non potuit. Quæ res constat experimentis. Omnes enim aquosos humores, qui a sanguine in quavis ani-

mantium cavea deponuntur, & secundum naturam coagulabiles non sunt (xviii), sæpissime vidi coagulabilem indolem sine ulla insigni perturbatione acquisivisse. Quam rem si exemplis velim singillatim ostendere præclare video duo mihi fore invitissime facienda: primum ut ad hunc locum quædam transferam experimenta, quæ jam alteri labori opportunius destinaverim: alterum ut ab hominum doctissimorum placitis, quæ maxime sequi velim, atque potius ornare, cogente natura, videri debeam dissentire. Faciam autem utrumque ne veritatis honori quidquam videar detraxisse. Itaque ostendam in humano corpore omnes humores, qui secundum naturam a sanguine secreti coagulari non possent, coagulabilem indolem facillimis solere causis, & absque gravi perturbatione frequenter adipisci. Incipiam autem ab urina, quam nemo ignoret coagulabilem non esse; & ea tamen in quibusdam, quæ protinus adscribam, experimentis visa est nobis coagulata.

XVII. MILES erat stationarius annorum duodetriginta, qui per multam æstatem udissimas, mollesque Baias tutatus erat. Circa finem sextilis quotidiana intermittente febris ibidem est correptus, quæ quinto post die in aquam intercutem mirifice erupit. Ad hoc nostrum Incu-

rabilium Nosocomium inter initia septembris translatus est, nostræque commendatus curationi. Ægrum hoc tempore, præter aquosum enormem universi corporis tumorem, quotidianis accessibus adhuc febris premebat: hydrops autem sub accessibus crescere in dies videbatur. Alvus erat sicca, sitis nonnulla, lingua albido mucro oblita, animi dejectio summa, urinæ paucissimæ. Itaque febrim, ut quæ hydropem fecerit, auge-retque, primum esse profligandam, mox reli-ctum hydropa curandum constituimus. Primo igitur die ex radicis ipecacuanhæ drachma eme-ticum datum est, excussurum, educturumque, id quod primis in viis, febris fomes, adestet: hoc autem mucosa aliqua bile imbuta egesta sunt, alvusque bis mota. Sequentibus diebus doses aliquot peruviani corticis ingestæ, adjuncto rha-barbaro: sic, alvo soluta, febriles accessus recessere. Relictus autem, profligata febre, hydrops. Hic vero primum drachmâ pilularum scilliticarum singulis diebus vespere exhibitâ, sassafras decoctione superpotâ, ad urinas proliciendas, curari cœpit. Sed multos post dies pulsus constanter frequentiores facti videbantur, alvus quidem paullulum citatior, sed urinæ paucissimæ profluebant, & tumor hydropicus ultro crescere videbatur. Tunc primum feror ad credendum,

tantum hydropem, quem primo febris impetus excitasset, acribus diureticis vitæ vires augentibus, atque adeo veluti febrim redintegrantibus, per nos potius auctum iri. Quod cogitatum adeo sum postea in hujusmodi casibus verum expertus, atque proficuum, ut non aliunde profluxerint secundæ quædam hujus hydropis curationes, quas forte aliquando opportunius explicabo. In hoc itaque casu placuit tartari cremorem, cujus effectus in provocanda urina, sine insigni pulsum acceleratione, aliis experimentis compertos haberem, potius trahere ad usum. Cæptum est mane ad unciam dimidiam quotidie dari, multa chamædryos decoctione solutum. Quo remedio sic urinarum aucta copia est, ut, non facili exemplo, decem, duodecimve saturæ urinæ libras in singulas noctes æger excerneret. Cum autem, ut æger ipse fatebatur, potus esset longe paucissimus, erat indubium, enormem illam urinarum copiam collectis aquis hydropa facientibus potissime detrahi. Quod etsi corporis etiam tumor, manifesto decrescens, testabatur; placuit tamen, ad ignem admotis urinis, rem certo experimento definire. Qui enim ex cadaveribus tali hydrope confectorum, aquas intercutes plurimum materiæ coaguli capacis continere pernoveram; in spem veni fore, ut si tales a-

quas

quas per urinæ vias æger excerneret, coaguli materiam, qua scaterent, essent ad ignem ostensuræ. Quæ res, ut præceperam, experimento comperita. Nam duabus libris ejus urinæ ad ignem admotis, cum pene dimidium evaporasset, reliquum faceffit albam in massam, tenerrimo jam coacto ovi albumini persimilem. Idque stetit experimentum donec uber ille urinæ fluxus perffitit; quod & ipsi auditores, qui frequentes priori affuerant experimento, idem sæpe retentando, sunt experti. Neque tantum in auctis hydropicorum urinis, sed in illis etiam, quas excreverint diabete correpti, hanc urinæ naturam coaguli materiam ad ignem exhibentem, quamquam non adeo insignem, pari tentamine non semel comperimus. Primum itaque constat, urinas, quas in sanis nemo coagulabiles invenerit, quandoque posse coaguli materiam continere.

XVIII. NEQUE tantum urina, humor ad coagulum non natus, visa est nobis aliquando coaguli materiam habuisse, sed vapores omnes, qui in caveis exhalant corporis humani, secundum naturam coaguli non capaces, sæpe etiam morbi vi eam ipsam materiem ostenderunt. Quod ego cum assero præclare video eos omnes contra nos insurrecturos, qui coagulabilem indolem vaporis interni secundum naturam esse existimant,

Quos

Quos tamen omnes, pro eo quo veritatem prosequuntur amore, velim oratos, suum ut iudicium paullisper sustineant, donec & id aperiam, quod plurimis natura nos docuit experimentis, & ipsi per se cum cura iterum, iterumque, in naturam inquirant. Nam ut docti, ingenuique sunt, minime vereor ne non brevi mecum profiteantur, vapores omnes in variis quibusque corporis caveis exhalatos, secundum naturam non coagulari. Quod cum jam de eo, qui spinam occupat, cerebrique ventriculos, ostenderim (xv); reliquum est ut de pericardii, ac pectoris, de abdominis, ac vaginæ testium humore confirmem. Humor autem pericardii, quoties limpidus atque exiguus, idest secundum naturam, invenitur, igni expositus integre evaporat, nec ullam sui partem coagulatam ostendit. Quod pluribus experimentis mihi constanter est compertum; quæ non tantum in hominibus sæpe institui, sed quinquies etiam in vivis canibus. Quinimo in novimestri etiam fœtu; a quo puros aquosos secretos humores non exspectes; cum sanguinei vaporis pene unciam pericardium contineret, vapor hic expositus igni, si paucam excipias crassamque spumam, carniū ebullientium spumæ persimilem, maxima pars reliqua prorsus evanuit: ut satis videretur crassamentum illud ab

hu-

humore rejectum, ex sanguine intermixto originem traxisse. Ex fœtu autem altero semestri, cujus pericardium vaporis fature flavi drachmam continebat, expositus vapor ad ignem, sensim in lentam, mucò tamen, non coagulo, similem, massam faceffit. Ex vivis autem canibus, in hunc finem dissectis, pericardii vaporem quoties detraxi, atque ad ignem exposui, toties prorsum in auras, sine ulla vel levi crustæ specie residua, visus est evanuisse. Qualia ego in viventibus instituta experimenta uti plurimi facio, sic ad rem definiendam maximopere inculcem: siquidem in genuino pericardii humore, ac labis non suspecto, quæ utcumque obstare in cadavere morbo potuisset, instituta. Nec me **LOWERI** (u), aut **LANCISII** (x), **ΚΑΑΥΗΙ**QVE (y) movent documenta, quæ videntur afferere coagulabilem indolem humori, quem complectitur pericardium: nam natura quem doceat is vel hominum clarissimorum documenta despectet, quorum auctoritas, si naturæ desit testimonium, censeatur ineptissima. Quod si pro nostris experimentis experturorum auctoritas non sufficiat, requiraturque potius testimonium expertorum, unus mihi

(u) De corde c. r. p. m. 6, 7. (y) Perspiratio dicta HIPPOCRA-
 (x) De motu cordis c. V. TI n. 741, pag. m. 316, 317.

fit omnes MALPIGHIVS, qui pericardii vaporem, in bove præcipue, levi ignis calore evaporare, & tenuissimam tantum crustam relinquere etiam vidit: quique uncias quatuor ejus humoris, in sartagine super ignem expositas, evaporasse ante dimidiam horam, absque evidenti, & alta ebullitione observavit; relictâ gracili crustâ subrubrâ, quæ interdum carnis elixæ odorem referret (2). Quæ nostris tam similia MALPIGHII experimenta, miror potuisse KAAVIVM & longe mutatis, perversisque verbis recensere, & ad roborandam sententiam afferentium coaguli capacem indolem humori pericardii, sine ulla prorsus hæsitatione traducere. Quasi ad decernendam coagulationem humori satis sit si, postquam omnis evaporavit, tenuissimam in fundo vasis, gracilemve crustam relinquat. Qualem crustam lentescens etiam aqua simplex evaporata relinquit, nedum ea quæ a sanguine sit secreta, quam purissimam expectare hominis esset sanguinis, & aquæ naturam obliti.

XIX. PECTORIS item vapor, si parçâ etiam copiâ, & purus est, æque ad ignem totus evaporat, parem ut reliquis aquosam naturam præferat. Quod etiam imi ventris vapor
osten-

(2) De structura glandularum conglobat. p. m. 7. ed. Lond.

ostendit: in quo longe frequentius, ut qui sæpius, quam pectoris vapor, collectus occurrat, instituere potuimus experimenta. De hoc tamen abdominis vapore semper nobis instat suspicio, num coagulum respueret, quod natus aquosus coaguli impatiens esset, an quod halitu potius intestinalium fœcum putredinoso; quo, ob gravem odoris notam, & nonnihil lacteæ turbulentia, videri solet imbutus; coaguli capacem indolem in cadavere perdidisset. Hanc tamen est visus dubitationem exemisse vapor ex viventium canum abdomine desumptus; qui & limpidus, & recens, & fere inodorus, ut labem nullam videretur contraxisse, igni expositus, sine ullo discrimine totus evanuit. Quæ fors testium etiam vaginæ vapori contingit: in quo tamen incauto facilis potest esse occasio errandi. Nam testium vagina, quæ guttulas aliquot continere vaporis naturâ consuescat, quæ si igni admoveantur prorsus evanescant, ubi paululum majori vaporis copia scateat, fere tantum materiæ coaguli capacis ad ignem ostendit, quantum consuetam vaporis quantitas excessit. Quam ob rem collectus humor in vaginæ testium hydrocele magnam partem ad ignem solet coagulari.

XX. NEQUE tantum coaguli materia vapori

pori vaginæ testium præter naturam adaucto solet immixta inveniri, sed nullus est neque spinæ, neque cerebri, neque pericardii, aut pectoris, abdominisve vapor, qui, cum copia excedit, similem materiam frequenter non exhibeat. Quæ res adeo est in promptu, ut sæpe in uno eodemque subjecto, vapor ab altero pectoris latere collectus ad ignem evanescat, cum ab altero desumptus, in quo copia redundet, coaguli plenus inveniatur. Divitem autem coagulabili parte vaporem non copia tantum incongruens loci naturæ demonstrat, sed novus etiam color ostendit: saturus namque flavo vapor est, longeque a pura distans decoloratione aquosa, cum coaguli materiam habet immixtam. Immiscetur ei vero semper præter ordinem naturæ: ideoque vapor, coaguli materia dives, morbosus semper est. Sic patientibus hydrocephalon solet cerebri, & spinæ vapor coagulo imbui; in pectoris hydrope collectæ aquæ coagulum excipiunt; nec minus illæ, quæ sive pericardii, sive abdominis, sive vaginæ testium hydropa constituunt. Ut sit certe inquirendum, cur corporis humani caveas secundum naturam exiguus, & mere aquosus vapor humectet, qui coaguli materiam habeat, quoties redundet, flavescatque, immixtam. Quæ tamen res, nisi originem vaporis secundum naturam ex-

posuero, apparere non poterunt.

XXI. VAPOR autem sanguinis est soboles. Sanguis vero quem cor alterno ictu urget per arterias in corpus universum, liquor est triplici partium ordine constans; altera namque pars est rubra, quæ innumeris anulis fit minutulis, quemadmodum coram docuere nos Cll. DE TVRRE (a) experimenta: subflava altera, quæ concrefcit ad ignem: tandem & mere aquosa. Quam partium varietatem sanguinis officia postularunt; destinatur sanguis enim ad omnes nutriendas corporis partes, easdemque fotas flexilesque servandas. Et nutritioni quidem unice facit serum, quod coaguli capax est; hoc enim secundum naturam vernici per simile solidis partibus animantium facile adhærescit. Hæc sanguinis autem vernix insigniter fluxilis est servanda; neque aliter enim is glutinosus humor ad singula posset corporis puncta, nutritionis indiga, per vascula perangusta, pervenire. Fluxilisque servatur partim calore, quem anuli rubri solidiores immixti rapido motu progignunt, quique humorem vernici similem facile colliquat; partim aquâ intermixtâ, quæ adhæSIONEM solidarum

(a) Confer ejus Epistolam ad *Nuove osservazioni intorno la storia naturale*. Neap. 1763. opusculum, quod inscribitur, Tom. I. cap. IV. n. 66, & sequ.

rum partium interjecta diminuit, & ut impedit densitatem anulorum ferique sanguinis, sic solidorum omnium, ad quæ ducitur per arterias, flexilitatem adjuvat. Ita altera pars alterius adjuva ministerio egregium illud animalium liquidum conficiunt, quod ubi ad ultimos innumera- biles pervenit arteriarum ramos mirabili artifi- cio distribuitur. Nam minimæ arteriæ omnes in ramos dissipantur exilissimos, quorum termi- nus est triplex: alii enim continuo tractu in san- guiferas venas transeunt; hi capaciores: alii in laminarum cellularium interstitiis ultima extre- mitate aperti desinunt; hi magis angusti: alii tandem angustissimi in libera superficie aut ca- vearum corporis, aut cutis, extremitate aperta terminantur. Itaque sanguis, ubi hos terminos arteriarum attingit, per ramos latiores, qui per- ferunt ad venas, integer, ac veluti toto corpo- re, transit; dum ad ramos minores, qui desi- nunt in spatiis cellulosis, serosa pars aquosæ im- mixta divertit; & in ramusculos, in superficie partium desinentes, pars aquosa, tenuissima o- mnium, & iis angustiis par, unice penetrat. In quo partium discessu nihil sanguis omnino perdit, nisi parum aquosi; nam venæ sanguiferæ primorum ramorum sanguinem resumunt; lym- phaticæ inhalantes secundariorum; humor autem ramo-

ramorum tertii ordinis integre evaporat. Et hic vapor si aëri exposita superficies partium est, fumi specie avolans dissipatur & perditur: talis insensibilis perspiratio est cutis universæ, narium, faucium, oris, pulmonum cavi: si vero partium superficies cavæ est inclusa, coercitus repagulis in aquam adunatur, perque inhalantia vascula, spongiosarumque membranarum, quibus continentur, imbibitione resumitur, & in sanguinem re-
meat; talis origo fatumque est aquæ cavi spinæ, ventriculorum cerebri, pectoris, pericardii, abdominis, vaginæ testium. Ubique est igitur perspirabile idem sive externum sit, sive internum: cujus a sanguine discessus necessarius est, & ad plurima utilis. Præcipue vero ubi serum coaguli capax partibus nutriendis est aptandum; quod ultra extrema quamminima vasa semper fit, nam aliquem ibi aquosæ partis discessum pati optimum est; siccius fit enim, adhæsiōnique paratius; & aqua divertens vel intrinsecus vaporat & lenit, mulcetque, & a coalitu defendit partium superficies; vel extrinsecus emergit, mollitque aëris vias, & cutem.

XXII. ET secundum naturam hæc est origo vaporis, quem emittit ubique corpus humanum: qui si parcus ac tenuis, neque coaguli particeps invenitur, vasorum per quæ prodit angustia tri-

buendum. Si enim ampliora excernentia essent vasa, ac naturâ solent, copiosius aquam, unaque crassius serum, & coaguli capax facile trajicerent: uti reapse trajiciunt cum, auctis vitæ viribus, præter modum distenduntur. Sic incitato cordis, arteriarumque, motu cutis universa sudorem emittit, cujus multa pars coagulabile serum est; cujus rei indicio est tenax, duraque macula, similis illi, quam appingit aqua iëtyocollæ particeps, in indusiis a sudore relicta. Sudat similiter iisdem ex causis pulmo, sudant fauces, nares, os: cujus sudoris materia est, frigore densata, quam reddunt catharrhosi. Ex eademque causa sudant partes internæ, quæ tamen, quòd a frigore tutæ sunt, liquidum serum servant, permixtumque vaporibus. Ea est autem animalibus lex, numquam ut cordis vires, nisi in statu machinæ violento, sudare vasa cogant. Semper igitur sudorem vas emittit, idest, præter naturæ ordinem, crassiolem lympham & coagulabilem ejicit, cum vi majori consueto distenditur; quam vim infert sanguis appellens, si solito copiosior sit, aut impetuosior. Itaque vasa plenitudine sudant, sudant cum inflammantur. Sic pulmonem inflammatum crustâ obduetum sæpe vidimus corio pleurítico persimili; inflammatum pericardium crustâ undique cum corde

corde investitum polyposâ invenimus; & vaginæ testium hydrocele, cujus aquæ coagulantur, solet testis inflammatione præiri. Tantum igitur est facile vapores collectos intra corporis humani caveas coaguli materia imbui, quantum facile est sudorem emittere vasa intrinsecus vaporantia: quod æque tam est facile, quam cordis motum accelerari, & sanguinis cum eo impetum, vasorumque extremorum dilatationem. Idque cum semper fiat quando aut febris magna est, aut vehementes machinæ motus præcessere, ratio est in promptu cur magna febris, aut suffocatione, extinctorum animantium sæpe imbuti vapores coagulo inveniantur. Et cur in bobus, quos, anteaquam occidant, sæpe multo laniones, magnoque cursu fatigant, pericardii vaporem *concretæ* similem *gelatinæ* deprehendere potuerit **LOWERS** (b). Itaque eorum, qui magnis febribus extinguuntur secundum naturam vapores non sunt; neque post magnos cursus animalium vapores interni inveniuntur puri. Accidit superioribus annis ut pueri duodennis femilixæ, qui post magnos cursus in difficilem respirationem inciderat, cum pulsu arteriarum & parvo & creberrimo, a quo, frustra omnibus tentatis, intra

C 2

unde-

(b) De Corde cap. I. p. m. 7. Ed. Lugd. Batav. 1740.

undecim dies extinctus est, cadaver observarem, in quo cor dicebatur inventum esse sine pericardio. Erat autem ejus moles inter pulmones tanta, ut bovillum pene videretur superare: & vero pericardii nulla super eo distincta species observabatur. Recisis tamen magnis omnibus proxime cor vasis, ponderata moles ejus est, atque uncias septem supra viginti exsuperavit. Diligenti postea examine vidi, extimam, finitimamque tantæ molis vestem esse pericardium; sub quo quidquid futurum fuisset spatium, quo sejungeretur a corde, id vero totum carnosa massa complebatur transversum digitum pene crassa, tanquam stratis coagmentata, hinc pericardio toti intrinsecus, inde toti cordi extrinsecus affixa, substantiæ affimilis illi, quæ strata polyposa aneurismatum proxime saccum efficit. Qua diligenter detracta, & nudum cor mole ætati congrua esse ostendi, & integrum pericardium. Sanguinei nulli grumi simul erant, sed per totam pericardii & cordis intercapedinem massa carnosa una, & uniformis. Quam exstitisse ob violentè auctam vaporis pericardii, & lympham coagulabilem efferentem secretionem, nemo ibit inficias. Nam quomodo in ea sede, hoc genus lymphæ effusa, micatu cordis auctiori quassata in massam potuerit concrefcere polyposam, res est

est per HIPPOCRATIS & RVYSCHII experimenta, declarata (c). Cæterum ut nihil sanguinis, ita liquidi ferofi nihil cum ea, quæ solidissima erat, & sicca massa, fuit. Experiri igitur volentibus num, ut antea (XVIII, XIX) ostensum est, vapores interni coaguli sint expertes, auctor sim, ut vel vivum brutum animal aperiant, vel hominum repentino extintorum, quod ipsi attendere solemus, cadavera perlustrent. Sic itaque concludamus, quidquid in sanguine coaguli capax est, aptumque partium nutritioni, numquam, in sano statu, per vias vaporem emittentes effunditur: servat id natura, non perdit: & quoties vapor coaguli materia scatet, impurus est, & sudore interno præter naturam imbutus: purus autem, & coaguli capax secundum naturam nullus vapor est. Estque perutile lympham coagulabilem cum vapore naturaliter non effundi; effusa enim nutritioni corporis detrahitur, &, quod magis noxium est, partium internarum superficiebus accrescit, quas & crusta obducit, & sæpe contra naturæ ordinem colligat. Nec morbosa illa ligamenta, quæ sive pulmonem pleuræ, sive pericardium cordi, post harum partium inflammationes, revinxisse

(c) Confer ea quæ diximus in opera de Sedibus variol. II. XLI.

frequenter observavimus, aliam originem obtinere. Condonent ergo doctissimi Viri, qui serum coaguli capax humoribus accensent, qui a sanguine, ut ajunt, secernuntur, argumento innixi vaporum interiorum, quos secundum naturam coagulari posse perperam crediderunt, si expunctum velle dixero a serie humorum stabili naturæ lege secretorum a sanguine serum potens coagulari.

XXIII. H A C T E N V S probatum est, vapores omnium cavearum corporis humani, secundum naturam coagulari non posse, coaguli materia tamen præter naturæ ordinem posse imbui. Cum contra nulla sint exempla, quibus possit ostendi, humores alios coaguli capaces puritate superstite, eam naturam perdidisse. Itaque constat, experimentis limpidum aliquem humorem coaguli experientem demonstrantibus magis esse fidendum, in ejus qualitate secundum naturam pernoscentia, quam coaguli materiem in eodem exhibentibus (xvi). Nam coaguli adeptio morbosa est, & facilis, fitque humoris limpidudine prope servata; amissio perdifficilis, & puritate superstite numquam observanda. Quod igitur spinæ vaporis coagulari nihil possit, nullimode obstat, quo minus ventriculorum cerebri vaporem, impotem etiam coagulari, habere queat immixtum (xv).

XXIV.

XXIV. NVM descriptus (IX) autem spinæ vapor vaginas nervorum a spinali medulla enascentium penetret ; ut quemadmodum toti medullæ, sic enatis inde nervis, & per corpus decurrentibus, balineo & fotui sit, restat ut diligenter inquiramus. Mihi & nervis inservire non omnino videtur improbandum. Singulos enim nervos a spina prodeuntes, appendice quadam, infundibulo simili, laxæque instar vaginæ, excipit tubus idem duræ matris, quo spinalis medulla continetur ; eaque vagina nervi libera comes est, donec jam jam exiturus a spina, ganglium nervus efficit. Itaque, quum cavea vaginalium omnium spinæ nervos excipientium continua caveæ sit tubi duræ matris medullam spinalem complectentis, eodemque vapore perpetim repleatur, ad ganglium usque suum singulos nervos spinæ vapore foveri manifestum est. Dubium itaque restat an etiam ultra ganglium. Vaginæ enim singulæ duræ matris, hæctenus patulæ, circa ganglium vehementer adstringuntur : inde vero in cellulosas lamina evanescunt, quæ partim undique nervum complectuntur, partim singula etiam nervosa fila obvestiunt. Via igitur ultra ganglium transituro vapori videtur impedita : quam tamen aërne, hydrargyrumve trajiceret, volumus experiri. Trajecit autem utrumque.

Nam impulsus aër per tubum patulo vaginæ ostio citra ganglium applicatum, ganglium superavit; eoque vaginæ omnes, nervum ultra ganglium vestientes, protinus intumuerunt. Eâdemque viâ injectum pressumque hydrargyrum ganglii angustias transilivit, inque ipsas cellulofas nervi vaginas penetravit. Quæ tentamina in iis potissimum nervorum vaginis instituimus, quæ nervos in ischiadicum truncum coalituros extra spinam perducunt. Et quamquam aëris, & hydrargyri, transitus ultra ganglium non sine aliqua pressione potuerit obtineri, levis tamen ea pressio fuit, aut certe non tanta, quæ obstaculum argueret, quod per se in homine vivente spinæ vapor, absente pressura, superare non posset. Si vero cogitetur vaporis spinæ puritas, & indoles aquosa, longe penetrantior aëre, ac hydrargyro; unaque in vivente quam sint viæ trajiciendæ laxiores, & humor trajecturus calore penetrantior; ratio sufficiet, cur non possit omnino eorum sententia improbari, qui spinæ vaporis beneficio, etiam ultra spinale ganglium, nervos existimant gaudere.

XXV. QVOD si hujus spinæ vaporis coaguli capax natura constitisset, & non potius ad ignem nullimode concreescens (xv), nunc facile
 affen-

affentirer summis Viris , qui MALPIGHIVM (d) opinantur , quum incisô tenui nervulô hinc inde per caudam bovis excurrente , ac ungue compresso , humorem glutinosum terebinthinæ instar expressit , hunc spinæ vaporem , vaginas nervorum percurrentem , elicuisse . Nunc autem alio ex fonte is glutinosus humor repetendus , cui videtur parem in nervo jamdiu secto HEISTERVM (e) etiam observasse ; qui facturus in cane experimentum , nervum , nescio quem , vulneravit ; quo factô , canis postea convulsionibus misere torquebatur . Post tres autem circiter menses , in eodem cane dissecto , ubi vulnus illud antea inflictum fuerat , veluti glandulosam concretionem reperit insignem , quam a succo nervoso è nervi punctura emanante ortum suum habuisse putavit . Et quamquam certe pigeat quem nervum vulnerarit nullimode HEISTERVM meminisse ; & suspicio valere possit tendinis pro nervo vulneratone peritum tamen hominem negligentia insimulem , & ut aliquid secutis convulsionibus tribuam , quæ nervo potius , quam vulnerato tendine nasci solent , hoc quoque experimentum ad evincendam in nervis glutinosi humoris præsentiam non ineptum judicetur . Hujus autem humoris

(d) Oper. posthum. p.m. 27. ed. Ven. (e) De Rachitide .

moris dum in nervis dubitari existentia non potest; quandoquidem nobis etiam MALPIGHII experimentum repetentibus manifeste occurrit; est tamen origo, quæ a spina esse non possit, alicunde repetenda. Hanc MALPIGHIVS, & HEISTERVS a cerebro deduxerunt; adeo ut verum nervorum succum, per fistularum nervosarum cavum naturaliter decurrentem, gluten illud esse judicaverint: perperam, ut opinor, uterque; nec rectus suarummet observationum interpret, quod mirere, MALPIGHIVS. Nam qui expressis iisdem nervis in primo exortu a spinali medulla, cum vaginam duræ matris nondum essent (XXIV) adepti, glutinosum illum humorem occurrere non vidit, qui, vaginis acceptis facile prodiret (f), intelligere debuisset, non tam *ob mollitiem*; quam certe non tantam illo in exortu nervi habent, ut *compressi lacerentur*; quam potius ob defectum vaginarum, glutineum humorem reddere nequivisse. Accedit quod discissa vivi canis spinalis medulla; per quam verus a cerebro nervosus humor descendit, ac transit in nervos; mihi sit visa e sede dissecta humorem emanare mere aquosum, ac facile dissipabilem, non lentum, & concre-
scen-

(f) Loco proxime citato.

ſcentem : quod jam proprio experimento vidit etiam BOERHAAVIUS (g). Hancque veri nervoſi humoris a cerebro in nervos deſcendentis indolem eſſe aquoſam, & coaguli impotem, præter hæc experimenta & ratio ſuadet, & illa etiam, puto, manifeſte evincunt, quæ in cane inſtituit, ante hos novem annos, ſingularis eventus experimenta Cl. MOLINELLIUS (h). Qui ex cellulis diu ligati octavi nervorum paris, in quas verus videbatur cerebri humor deſcendiſſe, non quidem glutinoſum, ſed *tenuiſſimum* elicuit, *albicanſemque liquorem*, & *citiffime evanidum*. Igitur humor, quem preſſi nervi promunt concretionis capacem, cum neque a ſpinæ cavo, neque a cerebro eſſe poſſit, quam habeat originem reſtat inquirendum.

XXVI. HÆC autem origo apparere non poterit, niſi veram antea ejus humoris ſedem definiamus. Et quidem concreſcibilis ille humor non in fiſtulis nervoſis, quarum cavum opinor nemini viſum, ſed in vaginis cellulofis nervorum filamenta complectentibus contineri videtur. Quam ego rem didici, poſtquam aliquoties nervos illos, aut ſuppareſ, diligenter expreſſi, quos

MAL.

(g) Præl. ad Inſtit. §. (h) Bononienſis Academiæ Comment. CCLXXIV. Tom. III. p. m. 282.

MALPIGHIVS edixit. Ita namque vidi evadentem illum humorem inter nervum vaginamque patentissime pertransire. Quem ipsum atamen transitum potius per *fistulas nervosas*, quam per vaginas esse, fortassis festinanter, MALPIGHIVS affirmavit; nam si fistulas illas, quoad effici potuisset, vaginis exutas voluisset exprimere, nihil protinus glutinei, ut quidem in nervis nondum spinam egressis (xxv) observavit, potuisset elicere. Potest itaque tuto jam disquiri undenam hunc humorem accipiant nervorum vaginæ. Et vero cum neque a cerebro habeant (xxv), neque a spinæ cavea (xv), restat ut a propriis illis arteriis accipiant, quæ vaginas omnium nervorum solent percurrere: quæque, ut in reliqua interstitia cellulosæ membranæ (xxi), nervorum etiam in vaginas humorem concrefcere aptum vaporis immixtum eructant. Amplam hanc enim vaporis viam ostendit aqua tepens, quæ injecta in curalem arteriam, uti reliquam cruris cellulosam membranam, sic nervorum vaginas patentissime invadit. Quibus in vaginis, donec animal vivum, calidumque est, quidquid illius humoris emanant arteriæ fluidissimum esse puto; lentius a morte, & frigoris accessu glutinosius fieri. Re namque ipsa nervi in vivis animantibus, actuve calentibus, expressi, aquo-
sum

fum ex vaginis humorem, non glutinosum, dant: ex frigidis demum nervis jam glutineus elicitor. En igitur demonstratum duos esse fontes unde in vaginas quorumcumque nervorum derivet humor, alterum calvariæ, aut spinæ cavum, alterum proprias ipsarummet vaginalium arterias: & illinc pauculum & aquosum mere; plurimum ex arteriis, & aliqua parte concrefcere aptum humorem nervorum vaginis impertiri. Nunc quando in hoc humore, qui nervorum etiam ischiadicorum vaginas pervadit, caussa illa posticæ ischiadis nervosæ dolorem excitans residet (VIII), quomodo hic nervosarum vaginalium humor dolorem ischiadico nervo inferre possit inquiramus.

XXVII. DOLOREM autem potest inferre, vel quia copia excedens vaginas, nervumque conclusum, immane imbuat; vel quia redditus acer nervum pungat, ac irritet. Vtrumque videntur enim edocere, atque definire, experimenta. Siquidem vidi; quod est etiam ab HIPPOCRATE (i), & CÆLIO AVRELIANO (k) deprehensum; suppresso hæmorrhoidum, uterive, fluxu sanguinis consueto, lacte etiam

lo.

(i) Popularium Lib. V. num. XXXIII. in Polemarchi uxore p. m. 793. Tom. I. editionis LINDANI.

(k) Morborum Chronicorum Lib. V. Capit. 1. p. m. 547. Edit. AMMANNI Amstæ. MDCCXXII.

lochiisve repressis, posticam ischiadem nervosam supervenisse: quibus ex causis non pravitas humorum, sed redundantia videtur fecisse ischiadem. Validos item ictus coxa exceptos, aut nimias in ponderibus elevandis coxarum distractiones, posticam vidi pariter ischiadem nervosam excitasse. Quæ causæ stimuli vi in coxæ nervos copiam majorem sanguinis videntur attraxisse. Sed etiam observatum quamplurimis rheumatico viru, venereove, vexatis, uti plurimas alias corporis sedes, ischiadicos etiam nervos pertinaciter indoluisse. Juverit ex multis viri exemplum eligere non unam ob causam memorandum. Sinistri inguinis venereo buboneprehenditur grandi, & multiplici: acervus glandularum inguinalium enormiter intumuerat. Chirurgus conditioni hominis potius quam rei inserviens, caustico in centro aperit, & intra paucos dies cicatrice obducit: nec quatuor insignes glandulas egregie tumentes sub cicatrice relinquiverit, vel advertit, vel curat. Æger curatione infamne lætus muniis suis obeundis accingitur: sed coxam paullatim sentit duplici ischiaco dolore prehensam, antico, & postico, sed postico magis. Itaque lecto affigi, crus curvatum tenere cogitur, dies noctesque, præ acerbitate dolorum, cruciari. Poscit opem: frictionibus mercurialibus

bus addicitur; sed, tantâ curatione peractâ, morbus idem, aut potius sævior. Consilium advocat: ego inguen ante omnia exploro, observaturus sedem in qua radix dolorum, quos hydrargiros non extinxerit, sæpius lateret; scilicet glandulæ adhuc veneno turgentes, cujus atmosphæra & corpus universum soleat affligere, & sedes vicinas vehementius vexare. Cicatrix jam primo vitium latens docebat: in medio profunda, circum turgida, & late rugosa. Eam comprimo, & suppositarum sentio glandularum tumores, magnos, duros, dolentes. Pronuntio, nisi glandulæ aperiantur ignito ferro, & suppuratione destruantur, quavis ope dolores minime finitum iri. Horret æger auxilium; ipse insto multa memorans exempla quibus mihi compertum evidenter esset, dolores ea causa natos nisi eo auxilio minime evanescere. Blandior Chirurgus caustico locum aperit; cicatrix dura, glandulæ solidatæ, renuunt eo auxilio destrui. Interim cruciatus, insomnium, macies ægrum dejiciunt. Tum desperato malo efficax & solum admittitur auxilium. Glandulæ igne apertæ suppurantur, suppurationis progressu dolores minuti sunt, & omnino evanescere postquam glandularum duritas, volumenque morbosum, sunt destructa. Duos fere menses hæc curatio poposcit, sed sanitas integra secuta est. Habeo etiam

etiam exempla numerosa, post ulcera diuturna penitus occlusa, nervosam hanc ischiadem perpefforum. Quæ videntur documento, ex infecto jam sanguine, pravum vaporem nervorum ischiadicorum vaginas retulisse. In aliis sæpe vidi ob frigus immodicum, crure, coxaque receptum, eandem ischiadem esse natam: in quibus nisi dicas sanum antea vaporem vaginalum ischiadici nervi ab exteriori illa causa fuisse depravatum, unde repetas ischiadem causam desideres. Habeo etiam exempla, & recentius unum, in quo, soluta ischiade nervosa dextri cruris, hac causa nata, paralyfi correptus sinistri lateris est æger, cum cruris, tum brachii. Quam a transmigratione natam ischiadici hominis pravæ naturæ nemo facile negaverit.

XXVIII. CUM adeo vero ex facili soleat accidere, ut quæ maxime causæ vel augendo vapori, vel asperando sunt aptæ, tot alios prætereant nervos corporis humani, ischiadicos autem, dedita velut opera, & graviter impetant, & pertinaciter occupent; non immerito quæri posset num nervorum ischiadicorum vaginæ peculiarem aliquam habeant dispositionem, cujus maxime causa in eas noxas frequentius, & gravius incurrant, quibus cæteri fere nervi sunt immunes, ut e sanguinis massa redundantem vaporem, acres-

acresque particulas suscipiant, & exterioribus cauffis adeo graviter afficiantur. Et mihi quidem plures videntur habere: quarum est certe princeps laxitas, & amplitudo, quæ nervorum ischiadicorum exterioribus vaginis tanta contigit, quanta, quod sciam, nulli alii nervo corporis humani. Notum namque est, ischiadicum nervum multiplici origine a spina prognatum post majorem femoris trochanterem in unum truncum coalescere, quo non major nervus toto in hominis corpore invenitur. Hoc autem in trunco quatuor, vel quinque radices, separatim a spina venientes, uniuntur, quæ non fila nervosa modo, sed & vaginas suas omnes in unum conjungunt. Et hæ quidem vaginæ, quas dixeris nervo originarias, nulla supervacua laxitate laborant: quin imo, nervo, quem includunt, semper aptissime adstringuntur. Laxitas autem, quam nimiam asserui, novis quibusdam aliis inest vaginis, quæ factò jam ischiadici nervi trunco tandem superveniunt. Eas adjicit cellulosa membrana, quæ occurrit copiosissima, & magnis laminis dives, ubi primum nervus in truncum coalescit, atque, ut vidi ad hunc diem, solet pinguitudine carere. Laminæ autem hujus membranæ quamquam potius necessario officio, quod nervi trunco per sui medium transvadenti

præstare debent, quam destinatâ fabricâ, atque decursu, vaginas nervo dant: adeo tamen affabre transcendentî nervo sæpe accommodantur, ut ad eum vaginandum, non tam loci necessitate conferre, quam præfinito fabricæ consilio positæ ibi esse videantur. Siquidem quandoque vidi; quod & coram in sinistro ischiadico nervo in viri cadavere contueor; has extimas vaginas, quas possis *accessorias* appellare, infundibuli formâ recens conflatum nervi truncum excipere: & hinc summo infixas trochanteri, illinc marginato veluti orificio descendentem nervum inhiare, exceptumque continuo usque in crus comitari. Estque præsens vagina adeo elegans, ut scalpelli manubrio inter nervum, vaginamque versato, veluti ensis laxa vagina exceptus, ischiadici nervi truncus videatur.

XXIX. ADJUVAT hanc nativam extimarum vaginalium ischiadici nervi laxitatem adfictorum musculorum non satis proxima pressio: qui muscoli protectum præcipue trochantere majori, veluti ponte, nervi truncum vix leviter solent attingere. Qua constanti laxitate quantum hæc vaginæ excipiendo vapori, quem arteriæ exhalant (XXI), in homine aptæ sint; quantum excepto in se ipsis retinendo peridoneæ, neminem arbitror non videre. Ad hæc, arteriarum
istas

istas ischiadici nervi vaginas percurrentium magnitudo est tanta, quantam non aliis ullis vidi forte datam reliquorum nervorum vaginis. Facit hæc autem magnitudo vaporis fontem uberiores. Quam ob rem numquam vapore vacuas vaginas illas invenio: quem imo coactum etiam aliquando deprehendi, peneque gelatinosum. Et ea certe coactio mihi visa est simul ejus vaporis indolem probare concretionis capacem, simul & naturalem ejus copiam in his vaginis esse insignem. Quamquam existimo coactionem in vapore post mortem successisse: caloris enim defectui tribuenda, qui non solet in vita nervis facile deesse. Nervorum namque truncos, ramosque præcipuos, natura & communi partium calore, & muscutorum in primis, quibus subjacent, accubitu solet defendere. Qua ratione vapor in nervorum vaginis neque redundare potest, neque frigore figi. Et hæc in nervis defendendis naturæ providentia elucet adeo per corpus humanum, ut fere duo tantum insignes nervi excipi possint, non sine maximo consilio eo munere defecti: quorum nervorum alter est in cubito, alter in crure. In cubito enim nervus insignis; *cubitalem* Anatomici vocant; inter olecranon ulnæ, & condylum humeri interiorum, ex aversa flexuræ cubiti parte, pene subjectus cuti decur-

rit: qua in fede, musculosi incubitus ministerium, quo tot alii gaudent nervi, cubitalis desiderat. In crure vero multa ischiadici nervi pars affimilem cubitalis nuditatem experitur. Natus enim a spina radice multiplici post majorem femoris trochanterem coalescit in truncum ischiadicus nervus: interque illum trochanterem, gluteumque musculus majorem, quadratum femoris, caputque bicipitis, via satis facili, & laxa, descendit ad poplitem, bicipiti subjectus, ac semitendinoso. In toto hoc tractu ambitur nervus undique musculis, non adstringitur; totusque vaginis laxissimis molliter continetur. Truncus vero, ut poplitem attigit, in duas partes præcipuas secedit: quarum altera major, directionem trunci prosequitur, suramque penitus intrat inter principia muscoli gastrocnemii; cui musculo subjecta, & valenter adstricta, versus calcaneum descendit: minor altera vero pars cruri exterius advoluta antrorsum defleat. Minor autem hæc altera pars est ob nervosorum staminum quantitatem minorem, sed vaginalum laxitate trunco suppar. Nam a trunco profecta per exteriorem inferioremque genu partem oblique descendit, imam supergrediens capitis fibulæ sedem. In quo toto descensu a trunco ad fibulam omni musculo nuda est, &, nisi quod

com-

communi aponevrofi leviter protegitur, cuti sub-
 jecta progreditur. Laxis ideo hac tota in sede,
 & vapore divitibus gaudet vaginis. Superato fi-
 bulæ capite, inter peroneum longum, fibulæque
 corpus descendit: indeque sub longo vadit digi-
 torum pedis extensore, tandem inter longum ex-
 tensorem pollicis, & tibialem anteriorem. Ha-
 ætenus musculus sepulta, sed mox pristina resti-
 tuta libertati. Nam, ut extensorem pollicis e-
 vadit, sæpe ad septem usque transversos digitos
 supra malleolum exteriorem, bifariam dividitur,
 & per priorem cruris partem extrinsecus vergen-
 tem, musculus iterum nudata, cutique subiecta
 descendit. Pergit autem sub cute descendere ad
 superiora usque, exterioraque dorsi pedis, donec
 tandem in ramos dissipata in pedis carnibus de-
 sinat.

XXX. TRUNCVS igitur ischiadici nervi,
 anteriorque propago in crus demissa, non, ut
 propago altera suram invadens, musculus inclu-
 sa, strictaque decurrunt, sed maximam partem
 aut nullum habent musculorum accubitus, aut
 perquam levem. Hæ itaque nervi partes vagi-
 nis laxioribus ambiuntur, vaporeque divitibus,
 & ideo longe aptis, quæ, præ cæteris reliquo-
 rum nervorum vaginis, superfluos humores, quan-
 doquidem iis machina laboret, sibi recipiant.

Solet enim in laxiora loca, & minus resistentia, corporum undique nitentium facilior esse receptus. Quem ego receptum in his vaginis opinor, non modo superfluis, sed pravis etiam, acribusque humoribus posse facilem esse. Acrium enim humorum vim irritabiliora vasa maxime sentiunt, quæ, si intrinsecus stimulo perciuntur, acre perciens urgent, actuosius reddunt, & vel sibi infigunt, & retinent, vel expellunt audacter in vicina, quæ spectent, spatia cellulosa. Vasorum autem irritabilitas tunicarum, quibus constant, teneritudinem exigit; teneritudo autem tunicarum semper major est in vasis, quæ vicinarum partium pressioni minus omnium subjecta sunt: quod fere proprium est vasorum vaginas percurrentium trunci, priorisque propaginis ischiadici nervi. Est igitur de natura corporis humani, ut in his potius, quam in cæteris aliorum nervorum vaginis, sive copia redundant, sive acredine peccent ejus humores, maximam inveniant opportunitatem nocendi. Quam ego puto nulli hominum deesse, quamquam aliqui esse possint ei noxæ opportuniore: quemadmodum illi sunt, qui nervorum ischiadicorum vaginas naturâ laxiores habeant, nudioresve consueto. Nam sicuti ad ophtalmiam, ad anginam, catarhumve præ aliis alii procliviores sunt, ob locorum

corum, in quibus morbi illi insident, peculiarem in illis corporibus habitum; sic homines possunt esse ad patiendam ischiadem intrinsecus excitatam dispositiores. Vt vero ex causis extrinsecus coxæ applicitis fiat postica ischias nervosa, ingenita ischiaco nervo, & omnibus eadem inest dispositio. Tam frequentem namque habet musculorum nuditatem (xxix), ut frigus, aliave fortuito in coxam extrinsecus incurrentia, facile in ejus truncum, cruralemque præsertim propaginem, vim possint suam proxime exercere. Quam pariter vim non semel vidi propaginem nervi alteram in suram demissam identidem retulisse. Retulit subinde vero, tanquam doloris radiis a trunco procedentibus invasa: & si forte doluit constantius, quasi doloris causis inessa, id raro accidit, & illis opinor in subjectis, in quibus ea propago non satis fuit musculis adstricta; aut quando tanta vis acris materiæ in ischiadicum nervum incubuit, ut, musculis invitis, in illam suræ propaginem irruerit (xxxvi). Cum tamen casus certi sint in quibus ischias nervosa postica, libera relicta a doloris passione anteriori ischiaci nervi tibiali propagine, a summo trunco recta propemodum in suralem nervi partem continuetur, erit e rei natura, & accommodata præscribendis medendi regulis distin-

Etio nervosæ ischiadis posticæ in suralem quando unice per suram, & *tibialem* quando per tibiales anteriores nervi ramos propagetur. Nam cum spectat utroque, distinctione nominis non indiget.

XXXI. HACTENVS mihi videor probabiles causas protulisse, quæ ischiadicum nervum cogant indolere (xxvi), & cur ejus nervi truncus, priorque propago in crus demissa, doloris tractum sæpe sustineant (xxix), præque cæteris machinæ nervis, cubitali excepto, doloris causis capiendis sint maxime idonea. Quo in cubitali nervo non est cur quispiam curiose quærat dispositionem eandem fere esse, passionem rariorem. Etsi de illa enim passionis raritate causari parvitas possit nudæ sedis nervi cubitalis; non tamen tanta, uti creditur, ea raritas est. Siquidem vidi frequenter cum ischiadico nervo cubitalem etiam doluisse, idque præcipue quum causa doloris fuit interior, sic ut potuerit utrique nervo occurrere. Quam doloris societatem & consensum in cubito, atque coxa, sic ut uno eodemque tempore ambæ illæ partes indolent, tractanti mihi plurimos rheumatico, venereove viru divexatos videre contigit sæpissime: nec dubito quin, si animus sedulo advertatur, dolorum hoc connubium frequenter occurrat. Imo quemadmodum in coxa natum antea dolo-

dolorem sensim sæpe vidi ad pedem descendisse, vel in pede natum petivisse coxam; sic frequenter in cubito residentem dolorem, & ad humerum ascendere, & ad postremos vidi manus digitos propagari. Tantaque est in his doloribus similitas, atque consensio, sive partium indolentium eadem dispositio, sive nati doloris natura spectetur, ut censeam recte CELSUM (n) utriusque doloris judicia conjunxisse, & pene etiam exæquasse. Ego vero si nomen ischiadis non fuisset a sede doloris, sed a forma profectum, minime dubitarem illum brachii dolorem *nervosam cubitalem ischiadem* appellare. Convenit enim cum postica ischiade nervosa, forma, sede (XXIX), symptomatibus (IV), curatione (LV).

XXXII. CUM igitur uber, acerve vapor in extimis vaginis ischiadici nervi firmiter immorans posticam efficiat ischiadem nervosam, quomodo symptomata ischiadis omnia, effectusque gignat, videamus. Et primo si a nimia copia vaporis orta est ischias, distrahentur necessario nervorum vaginæ, & inclusa nervosa filamenta comprimentur: itaque dolebit minus quam torpebit crus. Contra si peccat vaporis acredo: tum enim dolor erit acrior, & permanens. Sed, utra-

(n) De re Medica Lib. 2. cap. VIII. p. m. 75, Edit. Roterd. MDCCL.

utralibet ex causa duxerit originem, vespertinis temporibus ischiadica passio semper erit acerbior. Incalescit enim vespere hominis machina, & tum quod incitato sanguinis motu major vaporis copia in vaginas nervorum derivatur, tum quod, aucto calore, acris materia vaginis conclusa impellitur, & excitatur, ischiadicæ passionis fiet incrementum. In quo incremento quantum ægri quandoque crucientur, vix puto verbis explicari posse. Equidem vidi qui misere noctes ducerent ad diluculum infomnes, ischiadicis cruciatibus acriter divexati: cumque lecti calorem ferre non possent, aut vigiles totas noctes inambulando transegisse, aut, lecto relicto, recubasse humi. Et vidi qui, ut tantulum diu negati capefferent somni, capiti subjicerent pulvinar, nudum autem corpus intacto solo insternerent. Estque forte in eadem caloris adaucti pernicie posita ratio, cur post crapulam effusiores, postque magnos machinæ motus augetur ischiadicus hic dolor, & consuetam vespertinam exacerbationem anticipet. Itemque cur ischiadici doloris major sit æstivo tempore vis, major cum æger in laneo, quam in stramineo, crinalive lecto recubuit. Et ex laneo quidem lecto quot post noctem dolore vigilatam vidi ægros surrexisse, per integras etiam horas stare pedibus nequiverere; impedita cruris male
affe-

affecti extentione; paulatimque erexerunt se pro-
 ut aura frigidior cubile pervaderet, aut crus in-
 vitum agigaretur. Quæ duo quod calore exagi-
 tatum in vaginis nervosis acrem vaporem forte
 sedarent, ac uberius accurrentem repellerent, vi-
 dentur profuisse. Semper autem probat calor si
 dolorem aliquem intendit, acrem, exsuperantem-
 ve materiam doloris illius potiore causam ef-
 ficere. Cujus indicii quanta utilitas sit, is, qui
 curandis ægris operam locet, potest intelligere.
 Nam in dolorum turba, queis maxima constat
 pars morborum, sæpe sumus in ancipiti. Alios
 namque dolores vespere acerbari videmus, ma-
 ne mitescere; alios contra matutinis in horis fie-
 ri graviores. Vtrorumque dispar natura mani-
 festa est, causa disparitatis non manifesta. Hanc
 tamen elucidant caloris effectus. Nam dolori-
 bus vespere incrementibus calor obest, mitescen-
 tibus prodest. Illis ergo doloribus caloris effe-
 ctus obfunt, istis profunt. Caloris autem in hu-
 mores effectus sunt rarefacere, solvere, commo-
 vereque. Itaque doloribus caloris accessione mi-
 tescentibus, solutio, commotioque materiæ do-
 lorem inferentis prodest: nocebat hæc igitur cras-
 sa indole, & gravi, partemque affectam oppri-
 mente. Quamobrem qui matutinis in horis gra-
 viores fiunt, mites omnes, torporique similes
 do-

dolores sunt; calidisque assumtis, admotisque; curabiles: & vidi nuper liberaliori vini potu talem natum in ægro, ob diuturnum dextri lateris incubitum, in nate, dolorem evanuisse. Doloribus contra caloris accessu incrementibus, dubium esse non potest, causam dare materiam vel copia peccantem, quæ crescat incitatis vitæ viribus; vel acredine noxiam, quæ, caloris veluti facibus admotis, agitetur ultro, fiatque valentior. Ita explicatur, cur asthmatici gravius antelucanis horis patiantur, quorum pectus lentâ crassâque materiâ farciatur; quod sæpe visum: rheumatici contra, atque podagrici, quorum dolores ab acris humoribus existunt, vesperinis.

XXXIII. DUM vero ischiadem patitur ischiadicus nervus, sensim in novum habitum transmutatur; quem vel ipsa cum ischiade originitus induit, vel non diu post natam ischiadem acquirit. Isque habitus est *hydrops* extimarum nervi vaginalium. Qui si a nimia vaporis copia duxit ischias originem, in ipsa hac copia existit: si vero humorum acridini dolor ischiadicus debetur, non diu post natam sequetur ischiadem. Scilicet acris materiæ stimulo in nervum irritatum major in dies consueto fiet humorum concursus; quem stimulus semper provocat in car-

nibus

nibus animatis. Et hic major concursus tum per ischiaci nervi filamenta, tum per sanguiferas erit vaginalium arterias: eritque uberior cum acrior affuerit irritatio: quod semper est quando dolor sævit. Doloris ergo tempore arteriæ simul, nervique irritantur, & hi subiectos musculos convellunt, faciuntque sæpe crampos dolen- tissimos (v); illæ nimium replent cruris carnes, & quemadmodum totam anteriorem cruris affe- cti partem paroxysmi tempore sudore perfundunt; quod aliquando factum vidimus; ita intrinsecus vaginalium potissimum nervosam causam stimuli ha- bentes uberiori vaporis copia ditant (xxxiv). Crampos autem illos sequi solet venarum sub cute partis dolentis discurrentium temporaria in- flatio varicosa, quam ut olim in ischiadico pa- roxysmo MARTIANVS (v), nos in *vagis crampis* hysteriarum clare vidimus. Stabiles au- tem verasque varices ab ischiadicis crampis na- tas adhuc non novi, sed novi post crampum non ischiadicum, attamen acerrimum, per crus & coxam lævam varices exortas, contortas, callo- sas, quæ stabiles remansere. Adeo verum est sub violentis crampis venarum loci truncos contor- queri, sedesque contortas difficilem sanguinis re- gressum faciendo, longam stagnationem ejus in ramis laxioribus efficere, eorumque dilationem.

Pos-

Possunt autem & violenti & longi musculorum motus, æque ac crampi, mutationem varicosam in venas inducere. Nuperque Matrona crampis illis obnoxia; *tractus nervorum* vulgus appellat; quo loco identidem patiebatur, manus dorso, cubito, brachio, collo, crure, carnes tumebant; venæque loci illius inflatione turgentes, liventesque toto crampi tempore erant. Quam inflationem a nimio sanguine potissimum derivo in venis illis laxioribus collecto, utpote sub cute fitis; in quas omnis illa sanguinis copia, quæ sedes cruris interiores, convulsione clausas nequivit invadere, crampi tempore corrivatur. Crampus autem est brevis, invita, violentaque musculi convulsio: & sedes vere convulsas sanguis non immeat.

XXXIV. IMM EAT vero uberrimus stimulas cruris arterias, in quas accurrit, vel potius velocissime transmeat, inundatque loca, ponderosioraque reddit, in quæ arteriæ illæ finiuntur (xxi). In his vaginas etiam ischiadici nervi, quarum in primis arteriæ stimulis propius agitantur: illasque replet multo vapore; qui necessario crassior consueto, crurisque ignavia, torporeque immotus, laxis illis in vaginis (xxx) facile residet. Itaque vaginæ ischiadici nervi hydropicæ fiunt: isque hydrops cum semel invasit,

si dolor ischiadicus perseverat, crescit in dies, & confirmatur. Nequit enim a venis tanta resorberi copia vaporis in vaginis effusi, quanta doloris tempore quotidie incurrit: partim quod oscula venarum, pleraque certe, obruente vapore, opprimuntur; partim quod vapor mora ipsa fit in dies impatientior resorbitionis. Nam vapor, qui coaguli dives est, aptus resorbitioni est cum recens est, si diutine immoratur, loco quantumvis opportuno, resorberi amplius nequit. Craffiores enim glutinosioresque lymphæ partes, quibus ille vapor imbuitur (xxix), mora, ab aquosiori sensim vaporis parte sejunctæ applicari solent parietibus cavæ illius, qua concluduntur: & limo per similes novam in membranam paulatim coalescunt, quæ parietes illos intrinsecus obfarcit. Cujus novæ membranæ ministerio patentia in illis parietibus oscula venarum absorbentium maximam partem occludi necesse est, & absorbendi officio venas defici. Quod in omnibus factum vidi, quotquot abdominis, vel pectoris hydrope diuturno potissimum laborarunt: quorum ventrium parietibus, sed maxime pectoris, tot sæpissime talium membranarum superadjecta vidi strata, ut aperte intelligerem cur toties in hydrope confirmato neque purgantibus, neque diureticis, neque sudoriferis remediis elici aquæ

aquæ possint. Nato igitur ischiadico dolore, intumescunt vaginæ sensim ischiadici nervi, & nisi cito materia dolorem inferens destruat, fiunt hydropicæ: isque hydrops, nisi statim dissipetur, pertinax fit, crustatis coriaceo tegmine parietibus intimis vaginalium nervosarum. In hoc autem hydrope nonnihil utilitatis esse potest: nam, affluente vapore, acris materia, quæ antea nervo adhærebat, diluitur fortassis, immisceturque vapori: cujus alluvie absorpta non adeo restat libera, & incluso nervo minus nocet. Inde videor intelligere, cur sæpe ischias in initiis sit continua, fiat postea sensim intermittens (IV). Tales namque ischiades acris materia genitas esse puto, quæ donec diluatur, ætiosior est, stimulumque progignit perenniorem: diluta, nisi novo impulsu ætiosa fiat, prope desinit infævivere. Accipit vero impulsus aut calore nimio, aut musculari motu plurimum aucto (XXXII): quibus solet ex causis ischias intermittens in tempestive exacerbari. Ideoque in his casibus donec intra vaginas ischiadici nervi collectus humor quiescit, quod sæpe interdum fit, torporis in crure sensus, non doloris, adest: quem sensum puto ab humoris collecti pondere natum perpetim in nervum incumbentis: cessat ille torpor, redeunte dolore; sensus minor, accedente

majori. Ea tamen, quæcumque fit, hydropis utilitas magnis certe damnis, quæ paullatim infert, superatur. Nam, hydrope nato, etsi dolor intermittit, passio tamen confirmatur, longiorque fit; sæpe etiam dolor ipse exacerbationis tempore sævior comparet. Quæ major sævitia aut quia sanguis in dies in ischiadicum nervum, habitus jam perversi, novam acrem materiam deponit; aut quia semel deposita morâ facta est deterior; aut quia se tandem potius illa materies contagione multiplicavit, potest oriri. Valetque in primis contagionis vis, quando acris materia nervum irritans indolis est venereæ: qualis lentam ob indolem ischiadicos sæpe in nervos, uti cæteras in machinæ partes minus calidas, minusque commotas, solet defigi.

XXXV. SIT nomen ergo confirmatæ posticæ ischiadis nervosæ hydropi datum trunci, atque propaginum ischiadici nervi; quem hydropem patiens diu si negligat, næ iste pedetentim in cruris incurrat semiparalyfim. Neque enim potest ischiadicus nervus circumaggesti vaporis pondere diu gravari, quin ejus filamenta nervosa pressione illa sensim elidantur, & musculis nervisque subjectis debilius administrent. Quæ scilicet est caussa illius postremæ omnium horum ischiadicorum scenæ, atrophix, & semi-

paralyfis (VII). Illum tamen hydropem, tantarum rerum auctorem, quem haftenus conjectando forte videar evicisse, in ischiadico nervo, donec ischiadem patiatur, adesse; sperabam experimento probaturum cadaveris sectionem, quam ex necopinato nuper, dum hæc conscriberemus, hominis hanc ischiadem passî forte fortuna contigit instituere. Sed quin hæc dissectio mihi pro eo ac voluissim satis faceret, plurima obstitere. Etenim Vir erat annorum circiter quinquaginta, qui quatuor ante menses quam hoc nostrum adiret Incurabilium Nosocomium, Salerno Neapolim iter faciens, nescio qua causa, coactus est noctu, nudis pedibus, multam, fluentemque aquam pertransire. Paulo post dolore corripitur in planta, & dorso pedis dexteri, qui sensim ascendens ad ischium usque pervenit, directione servata, quæ est in postica tibiali ischiade nervosa. Morbum initio sævum non repetitæ juvant sanguinis missiones, non unguina varia, non *δρασινά* purgantia iterata; cum æger acuta febre correptus die Junii decimasexta in Nosocomium est delatus. Erat febris ex epidemiarum putridarum genere in quam infimæ plebis homo, in summa hujus anni 1764. annonæ caritate, uti plerique homines sortis ejusdem, ob perversam forte victitandi rationem inciderat. Macies

ei summa, herbeus cutis color; quæ communia tum temporis multis erant hominibus caritatem expertis; indicia fortassis diutini ex crudis atque infuetis vegetantibus alimenti; virium dejectio multa, alvus sollicita, & fluens. Febri, ut par erat, feliciter depulsa, sequens valetudo, ut in corpore inanito, multam intulit famem. Hanc parco nutrimento, quod vires paullatim erigeret, non enervem adhuc opprimeret concoquendi facultatem, temperandam ægro persuasi. Interim cum alvi laxitas totis febris temporibus, quæ duodecimo desiit, ischiadicum dolorem non extinxisset; qui dolor sæviente febre valde intensus evaserat; qua postea tradam (LI) methodo ischiadis curationem sum ingressus. Erat res in vado, jamque dolor insigniter imminutus brevi secuturam curationem integram persuadebat, cum, famis impatiens, multa æger, nulloque ordine, electione conservata, cæpit devorare. Corripitur iterum ingenti alvi fluore, qui tres intra dies corpus admodum enerve ad interneccionem confecit. Eo extincto, visa est occasio longe digna, quæ nostram posset de hydrope ischiaci nervi in postica ischiade nervosa sententiam declarare. Neque enim desperabamus; ut ut æger diebus vitæ extremis vix ad imam tibiam tantulum ischiadici doloris sensisset; si vere ischiadicus nervus

hydrope laborasset, aliquid in eo nervo inventum iri, quod si non præsentem ostendere, prægressam saltem morbi causam posset arguere. Cadaver in Theatrum perlatum est: nos dissectionem instituímus. In illo tamen quædam extrinsecus observata jam illico spem nostram infregere. Etenim clunes corruptæ verminaverant, & pes uterque ad mediam usque tibiam aqua intercute laborabat: quæ vitia, dum æger viveret, nemini attentata, forte postremis vitæ diebus irrepsisse dicebantur. Vt cumque tamen inita dissectio. Visisque primum vitiis in abdomine manifestis, quæ fluoris alvi causas quadantenus declararent; quorum historiæ alias erit fortasse locus; ad ischiadicum dextrum nervum nos convertimus. Quo detecto, sic visum. Erat nervus, adhuc vaginis indutus, a coxa ad tibiam solito coloratior; non jam vasorum vaginas percurrentium magnitudine, aut plenitate, sed intinctu quodam novo ambientium membranarum; omnes enim flavebant. Itaque vaginis nervi extimis incisis, deteris quoque vapore; quo certe non præter naturalem modum imbuebantur; vidimus vaginas crassiores consueto, colorem illum non appetitum, sed imbutum possidere, quo ne ipse quidem nervus, etsi certe pallidior, erat immunis. A fibulæ autem capite ad pedem inum albidior erat

ner-

nervus, pleniorque vapore: cujus, a medio tibiæ inferius, copia tanta supererat, ut insigniter vaginæ a nervo incluso distarent, quo locum facerent vapori. En ætutum mihi nata suspicio gravis, essetne in ea infima nervi sede visus hydrops residuum hydropis ischiadis prægressæ; an progenies illius, qui carnes proximas insideret. Erat autem ultra sedes, ad quas cutis œdema pertineret, nervi hydrops extentus: quod facere posset ad referendum hydropem ischiadi prægressæ. Et novus ille vaginalium color trunci ischiadici nervi a coxa ad crus indicium dare posse videbatur lymphaticæ proluviei, quæ illas olim sedes occupasset (XXXI, XXXIII.). Quia tamen in eo cadavere, de quo nunc disputamus, & propter fervorem tempestatis, & propter aperti in antecessum abdominis, cluniumque fœtorem, & propter efficacem metum contagionis, qui illa tempestate omnibus erat merito summus, sinistrum ischiadicum nervum omnino neglexi, qui potuisset evincere, an color ille trunci nervosi dextri vere novus, an forte proprius, & ad naturam eo in homine esset, nihil omnino sum ausus ex hac dissectione decernere.

XXXVI. QVEM autem hydropem ischiadici nervi mihi similem vero fecit stimuli sedis, & naturæ, atque simul ischiadis pervicaciæ con-

templatio, quamquam selecta cadavera non aperte declararunt, plurimæ tamen ischiadicorum curationes ad hanc sententiam feliciter institutæ apertissimum evicerunt. In quas etiam levissima, atque fugax animi adversio vel hominem negligentissimum, nedum merito suspicacem, docere hydropem illum potuisset. Ad cujus rei demonstrationem non antea deveniam, quam non leve dubium exemero & oriri facile, & solvi necessarium. Id est hujusmodi. Cum ischiadicus nervus ischiade prehensus hydrope laborat, estne tanta hydropis extensio quanta doloris, ut adeo hydrops totum occupet nervi tractum, qui a coxa indolet ad pedem; an potius hydrops summum unice teneat nervi truncum, quem primo solet dolor invadere, reliquus autem usque ad pedem nervus dolori trunci consentiens indoleat? In qua re non parvis rationibus ad illam accedo opinionem, quæ in vera, & confirmata postica ischiade nervosa (III) doloris comitem hydropa constituit. Nam si in vera ischiade nervus ultra coxam consensu doleret, quomodo subinde ad poplitem usque (III), & non semper ad crus totum dolor extenditur? Eccur potius cruralis anterior nervi ischiadici pars dolenti debet trunco toties consentire (XXIX), non etiam semper unâ posterior, quæ pertinet ad suram?

Non-

Nonne, quod in iis nervi partibus dolor firmiter infidet, quæ causam in se continent dolendi? Ad hæc, quavis in sede nervum ischiadicum extrinsecus imprimas, dolor antea silens in vera ischiade sæpissime revocatur: quod mihi est documento, in quavis affecti nervi sede causam doloris contineri, quæ urgeri possit extrinsecus, & impelli. Doloris autem causa comitatur hydropi. Mulierem novi tertium jam annum ischiadem patientem plane singularem, a summa tibia ad dorsum pedis dexteri, hora ante solis occasum quotidie exacerbata, ad diluculum usque sævius cruciantem. Sive eo tempore ipsa loqueretur, sive loquentes paullo altius audiret, mira erat exacerbatio doloris. Lectum fugiens igni crus adhibebat donec violenter concalesceret. Levare se sentiebat, sed, cessante ardore ignis, acerbius torquebatur. Hanc quis negaverit partialem fuisse tibie ischiadem hydropica facta una ischiadici nervi parte a summa tibia ad pedem? Ischiadicus ergo nervus ischiadem patiens sive in coxa dolor incæpit, & ad pedem desit, sive a pede natus ascendit ad coxam, quantus quantus pertinaciter indolet, hydropicus est. Hæc tamen intelligo de dolore nervi illo, qui & fixus est, & pertinax, veramque nervosam ischiadem (1) efficit; sunt enim vagæ quædam

III XXXX

E 4 ischia-

ischiadici nervi punctiones; *fulgura doloris* vulgus appellat; quæ a trunci dolore in ramos propagato solent oriri. Hæ tamen volaticæ sunt, pertinacemque morbum, in quo veræ ischiadis nervosæ positus est character, non constituunt: *spasmos ischiadicos* appellarem.

XXXVII. SIC itaque constituo; ea ut contraham in brevi, quæ per tot capita fusius edisserui; decubitum uberis, irritantisve materiæ factum in vaginas ischiadici nervi ischiadem nervosam posticam efficere. Quæ si ab valde acris materiæ stimulo fit, cum vaginalum inflammatione potest oriri: quemadmodum forte oritur quæ acrior est ischias, & constantior. Hoc primum morbi stadium est: quod excipit hydrops, qui confirmat ischiadem. Hydrops vero, si diutine obtineat, nervum opprimit adeo, ut nequeat ulterius musculis inservire, unde ob nervi defectum, & musculorum diu feriantium hebetudinem, cruris accedet semiparalytis. Qui sæpe nervosæ ischiadis posticæ transitus est novissimus. Habet itaque morbus velut tempora tria, quibus medicam opem poscere possit: habet principia sæpe conjuncta inflammationi: habitum hydropicum in decursu: transitum postremo in semiparalytim. Contra hæc suis copiis debet medicus, suisque artibus insurgere.

XXXVIII. IN his singulis ergo stadiis nervosæ ischiadis posticæ, quæ longo nobis usu profuisse sunt visa, nunc diligenter enarrabimus. Et quidem in initiis, quando sævior est, & continentior ischias, mire semper profuit sanguinis missio, quæ levavit semper morbum, quandoque etiam extinxit: maxime quibus consueti fluxus hæmorrhoidum, uterive suppressi fecerant ischiadem. Cujus rei utilitatem facile explicabit quisquis attendat, missione sanguinis copiam humorum, unaque vitæ vires, caloremque animalium imminui, quæ vel faciunt ischiadem, vel reddunt acerbiolem (XXXII). Locus attamen definiendus est unde sanguis mitti debeat: neque enim hoc in stadio locus idem semper æque profuit. Igitur si suppressæ hæmorrhoides nocere, hirudinibus ani coronæ applicitis, quæ sanguinem inde exsuperantem educant, morbus levatur: minus utilem aliunde vidi sanguinis missionem. Vidi semel tali ex causâ ischiadico, natis repentino vagis in abdomine doloribus, spontaneo naturæ molimine, post diem unum, & alterum apertas hæmorrhoides: quarum fluxu tres per dies procedente, ischiadicus dolor integre evanuit. Magna enim intercedit inter sedes hæmorrhoidarias, & crura consentio: & vidi sæpe hæmorrhoidum, uterive, imminente fluxu, ischiadicos

ner-

nervos indoluisse; exacto fluxu, evanuisse dolores. At quibus excretio sanguinis uterina deficiens fecit ischiadem, optabilis est evocatio sanguinis ab utero: quam nuper in muliere pene quadragenaria quatuor cucurbitulis ficcis repetito applicitis femini utrique, & proximæ sedi femoris anteriori, felicissime evocavi. Hoc autem præstiti imminente jam consueto evacuationis tempore. Si minus hæc succedant, a pedibus utiliter sanguis educitur. Etenim constanti experientia probatum mihi video, nihil uteri fluxum efficacius elicere missione sanguinis ex pede. Quæ res potest in eo rationem habere, quod dum sanguinis accursum ad infera promovet, vim ejus ad uterum alliciat majorem. Itaque vidi suppressum sæpe uteri fluorem hoc auxilio provocatum, imminens acceleratum, lentum etiam incitatum. Nihil autem efficacius utero vires addit, ac veluti calcaria sive ad menstrua velis, sive ad lochia revocare: nihilque est illâ præstantius sive partum difficilem expedire coneris, sive expeditum accelerare. Alterum æque efficax in longo quassæ usu positum auxiliium est, sive menstrua suppressa evocare velis, sive nondum pro ratione ætatis in virginibus apparentia elicere. Unciam hujus ligni contritam in partes octo soleo dispertire, quarum singulas duo-

duodeviginti aquæ ebullientis unciis indo. Post duodecim horas percolatam aquam sic tribuo ut summo mane jejuno stomacho selibra, tantundem hora ante prandium, reliquum paullo ante cœnam assumatur. Per singulos dies ita fit, & luculentis vidi experimentis cum menstrua venisse, tum vero & uterinos, in quibus suppressi cum detrimento essent, albos fluores revocatos. Amarissimum lignum & stomachum una roborat, & famem auget.

XXXIX. POSSET autem quæstio esse, num potius ex affecto, an ex libero pede profit in ischiade sanguinem mittere: quamquam mihi certe olim utrinde noxia illa sanguinis missio videbatur, metu ne in sedes illas sanguis vocatus, quæ morbum continerent, majori esset detrimento. Quod olim fere senserat CÆLIVS etiam AVRELIANVS, qui postquam indicavit plurimos ex talo, atque ancala ejusdem partis, quæ fuerit ischiadica passione possessa, venam dividentes sanguinem detraxisse; apte regeffit ita partes cruris impletas magis gravari, cum repente vacuata loca in semet materia fluxum invitarent (n). Cum autem Claris viris a pede affecti lateris mire laudatam legerem sanguinis missionem, ut quæ sæpe

(n) Morborum Chronicorum Lib.V. cap.1, p. m. 556.

sæpe dolorem pene instanter exstinxisset, cum vellem incredulus experiri, inveni rem veram. Vidi enim, poplitis venâ incisâ, bis exstinctam omnino, sæpe mire levatam hanc ischiadem. Vidi frequentius, & facilius, ischiadicæ venæ ramo ante malleolum anteriorem aperto, quem ZECCHIVS (*σ*) in hoc morbo incidendum commendaverat, sensim ischiadem evanuisse. Cujus rei, contra ac crederem expertæ, plurima jam, per quatuor pene annos, & vulgaria mihi sunt exempla. Placet nuperrimum afferre. Vir erat quadragenarius, qui pondus ingens elevaturus, corripitur dolore in sinistra sede offis facri. Dolor in dies secundum ischiadicum nervum paullatim descendens nervosam perfecit ischiadem posticam. Crus æger extendere non poterat, & ab hora diei vicesima secunda multam ad noctem miserrime torquebatur. Venit ad nos fere post mensem: sanguinem jubemus emitti ab illo ischiadicæ ramo, qui ante malleolum anteriorem affecti lateris excurrerat, ad uncias pene duodecim: qua sanguinis missione peracta, sensim dolor intra binos dies evanuit; vix parvulo ejus, sed innoxio sensu ad os sacrum relicto. Quæ exempla mihi in mentem

re-

(*σ*) Consult. Med. XLIII. p. m. 467. Ed. Francof.

revocant AGESILAVM summum illum Lacedæmonum Imperatorem, quem narrat PLUTARCHVS (p) cum in reditu ab expeditione contra Thebanos Megaris exercitum abduxisset; *ascendentem ad curiam, quæ in arce erat, convulsione, & vehementi dolore in sano crure præhensum. Cum enim Medicus quidam Syracusanus venam infra malleolum ei aperuisset, dolor quidem remisit.* Cum vero illa expeditio AGESILAI ad quartum centesimæ olympiadis annum pertineat, vivente quidem accidit HIPPOCRATE, quem natum constat primo octogesimali olympiadis anno, ad tertiam usque & centesimam olympiadem vitam produxisse. Ideoque etsi hujus sanguinis missionis in ischiade a parte cruris affecta nulla apud HIPPOCRATEM mentio existet, manifestum tamen est ejus rationem HIPPOCRATIS temporibus jam fuisse perspectam, & a Siculis fortasse medicis aut primum inventam, aut in primis usurpatam. An ergo ex ipsa prodest sede affecta sanguinem mittere, quòd, ex ipsis venis lateris affecti sanguine educito, vacuatæ venæ illæ liberaliter sugunt, collectumque in vaginis nervi ischiadici vaporem efficaciter attrahunt? Sic quidem non semel vidi,

(p) PLUTARCHVS in Vita AGESILAI p.m. 535. ed. Heidelb. MDLXI.

di, quemadmodum in ischiade, in ipsa etiam podagra, recurren- te, incisâ venâ aliqua super ipsam, quod mirum, partem tumidam, dolentemque excurrente, ac sanguine inde educto, mitigatum pariter acrem dolorem, paucosque intra dies morbum lentum alias, & pervicacem leniter evanuisse. Quæ res modo apud nostrates est adeo pervulgata, ut qui tædium diurnæ velint podagræ evitare, nihil efficacius procurare habeant, quam e sede supra locum affectum sibi sanguinem detrahi: idque vel venæ incisione, vel, si occulta vena sit, hirudinibus applicitis. Eaque una ratio est qua, cum facillime podagra solvatur, tuto simul solvi credendum sit. Nam, venâ incisâ, quæ proxime ab affecto loco venit, sanguis educitur recens a sede morbi absorptus, unaque cum sanguine ipsa ibi deposita, & sanguini immixta podagræ materia absorbetur simul & effunditur.

XL. SI sanguinis igitur missione, etiam, si tentare libuerit, iterata (sæpe enim sic perficit, quam semel instituta inchoaverat curationem) morbus omnino non evanuit, duo sunt auxilia efficaciter usurpanda: alvi valens eductio, & partis affectæ frictiones. Quæ duo suis legibus administranda sunt. Etenim incitanda est alvus duos ob fines, & ne inde quid noxii venæ attrahant, quod ulterius in sanguinem relatum i-
schia-

ischiadis materiam possit augere, & ut, vacua-
tis per intestina humoribus, debiliores fiant vi-
tæ vires, & sanguinis accursus ad ischiadis se-
dem infirmior. Siquidem habeo compertum in-
ter alvum, & crura consensum magnum inter-
cedere: ut, alvo adstricta, gravescere crura videam,
& torpida fieri; solutâ, levare statim, expedita-
que esse. Rheumaticum vidi, cujus alvum diu
clausam crurum torpor, & gravitas sociabatur:
alvo, pauco assumpto oleo egregie soluta, libertas
illico rediit gradiendi. Egregie itaque HIP-
POCRATES, ut est apud CÆLIVM AV-
RELIANVM (p), *utilem ischiadicis dysenteriam*
affirmavit. In ischiadicis ergo si forte ructus
olidi, & graves habentur, aut ipochondriorum,
maxime dexteri, molesta, & murmurans est con-
tractatio, pravorum humorum, qui primas, ut
ajunt, vias obsideant, præsentia indicatur: his
utile est emeticum. Quod potest, si morbus per-
severet, iterari. Nuper hac ischiade laboranti
data per tres continuos dies vini emetici sèmun-
cia, horis matutinis, magnam eduxit vim len-
ti, flavique humoris; quo menstrua jam ischias
est brevi profligata. Si locus emetico non est,
quod sæpe accidit, καὶ κάτω alvus concitanda
est. Hoc duplici ratione fieri potest, clystere,
aut

(p) Loco proxime citato p. m. 549.

aut purgamento. Clyster mihi semper utilior est expertus. Et primo diluens injiciendus est horis vespertinis: si fieri etiam possit, antelucanis. Ex malvæ decocto, & melle, aut mannæ paulillo utiliter paratur. Talibus clysteribus, ut lumbaginem sæpe, sic dolores ischiadicos vidi semper mire levatos. Si non satis hi proficiant, paullo acriores clysteres usurpandi sunt: isti atamen caute; nimis enim acres vidi nocentissimos (XLV). Ex vetusta muria olivarum, quæ sit malvæ, aut hyperici decocto satis temperata uti consuevi. Lenes illi clysteres vespere utilius usurpantur: nam fæces vacuando, attrahentem vim intestinorum, somni tempore maximam, defectu aliquo pravaram materierum, reddunt ischiadico quadantenus innoxiam. Intestina item fovent, & nescio quam sensibilem ægris refrigerationem administrant, qua imminens illis horis ischiadis acerbitas, aut inchoata, leniri solet. Clysteris injectionem, si fieri possit, antecedere jubeo acerbationis tempus horæ spatio: aliâs autem sub ipsa accessione institutam, iteratamque utiliter vidi. At clysteres acres, qui stimulum inferendo, convocandoque ad intestina humores, profunt, quoniam semper vidi pulsum reddere frequentiore, ægrique calorem facere, jactationemque majorem, matutinis in horis soleo imperare.

perare. Credidi enim vespere injectos ischiadem nocturnam potuisse exacerbare. Purgantibus non utor: raro enim proficua; frequenter etiam vidi incremento doloris infervisse.

XLI. SÆPE attamen hæc auxilia minuunt morbum, non omnino delent: idque maxime fit cum cœpit ischias veterascere. Tum ergo, quia fortassis oscula venarum absorbentium, in vaginis aperta ischiadici nervi acre condentibus, obstrui cœpere (XXXIV), excitanda eorum vis, & quodammodo juvanda est. Quod perficiunt egregie frictiones: in quarum usu, experientia edoctus, utile monitum proponam. Cum enim, ut ischiadi hoc tempore proffit, id debeat frictio efficere, ut iners humor vaginis implexus ischiadici nervi, in illa oscula venarum, quæ forte nondum penitus sint occlusa, pressurâ juvatus, insinuetur, sedemque vaginalium, quam adhuc pigra statione tenuerat, sensim relinquat; id omnino præstandum est, ut propellat frictio veteres humores, non alliciat novos. Quamobrem ita frictio est adhibenda, ut, præter lenem pressuram, nihil stimuli inferat. Quod est certe difficillimum. Sed tamen id fere obtineo, quoties nuda ministri manu, non pannis obvoluta, nec alio armatâ stimulo, secundum doloris tractum jubeo sedem affectam leniter mulciri. Et ne

manus, & carnes confricatæ incalescant, inque sedem laborantem sanguinem multum attrahant, ubertim oleo perfundi sedem confricandam jubeo. Mane singulis diebus per horæ quadrantem, sed vicibus intermissis, frictio instituenda: qua sæpe vidi hos dolores ischiadicos sensim integre vanuisse. Oleo utor olivarum, aut sebo liquato, quando sanæ mentis ægrotans, quod sanitatem afferat, id unice præstans, magnumque remedium putet: sed spem salutis remediorum specie metientibus, aut butyrum ex *cacao*, aut vulpium oleum recens paratum, aut viperinum, aut, quod se maxime raritate commendat, humanam pinguitudinem commendo. Dum lubricam enim frictionem mihi præstent ægroti, hoc illudve seligant oleum perinde est. Oleum autem interfusum, quo copia est majori, hõc minus aptam frictionem efficit carnibus inflammandis. Frigidum etiam oleum semper adhibeo; nam calefactum dolorem efficit acriorem. Idque non de oleo tantum verum est, sed de rebus quibusvis aut actu calidis, aut calefacere valentibus. Quam ob rem thermalibus balineis, & hypocaustorum usu ischiadicos omnes obviis vidi experimentis pessumdatos. Pessumdatos vinaceorum immersione, aut calentium arenarum. Itaque ut frigida balinea aquæ fontanæ passim æstivo tempore his ægris concedo,

do, quando præsentaneum dolori suo solamen postulant; ita calida omnia, non sine vulgi admiratione, vehementer improbo, quæ nocuisse semper vidi, nunquam profuisse. Quod adeo multis habeo confirmatum observationibus, ut Veteres plane mirer tot fomenta, tot unguina calida potuisse ischiadicis proficua prædicare: in his **AVRELIANVM** (q). Equitis autem casus ante hos quatuor pene annos adhuc memoriæ succurrit. Podagram subinde expertus corripitur dolore coxario ad pedem eunte. Consulitur, ursinam axungiam aliquantulum calidam inungeret, tum laterem incoctum quamcalentissimum inunctæ sedi apponeret. Factum: at auctus est insigniter actutum dolor, qui tamen spe salutis primo toleratur. Sed molestiæ insigniter incrementum, ejulatusque extorquent plane miserrimos. Ad hæc crampus supervenit violentissimus. Tunc ejecto latere, sedes inuncta sollicitè perpurgatur. Durat nihilominus convulsio, paullo tamen in dies mitior, fere hebdomadam. Dieta, requiete, multo epoto per diem dilutissimo sero-lactis, rediit dolor tolerabilis, crurisque satis commoda agitatio. Hæc, hisque similia me docuerunt exempla quam noxius in hoc morbo, ut cæterarum calidarum rerum (xxxii), inunctionum e-

F 2

tiam

(q) Loco jamjam citato p. m. 550.

tiam calentium , atque fomentorum esset usus . Itaque inunctio frigidi sit olei : ad lubricitatem enim instituitur , quæ calore non indiget . Sic frictions proficuæ videbuntur . Quarum virtuti aliquid fere simile mihi videntur tria illa auxilia præstare , quorum ad ischiadem apud veteres , recentisque medicos , celebris est memoria . Veturam intelligo , decantationem , electrificationem . Etenim CÆLIUS AVRELIANUS *convenire ischiadicis motum* voluit , *sed primum fertorio lecto , dehinc cathedra , vel sella* (r) : & THEMISONI necessarium visum est ischiadicos *equitare* (s) . Recte quidem utrique gestatio potius , quam deambulatio commendata . Hæc enim sanguinem advocat in sedem affectam ; & vidi in muliere , post duorum dierum celerem insuetam deambulationem , ortam hanc ischiadem ; gestatio vero leni concussu , atque tremore , molliter pellit residentes humores in ischiadico nervo , & in meatus insinuat absorbentium venarum . Affert scilicet frictionis commoda , vitata pressione . Hinc leni ischiadi proficuum vidi vecturam in rheda : quæ fortiori tamen parum profuit . Decantationis autem vetustior est fama , ut cujus utilitatis ad ischiadem auctorem faciant (t) PYTHA-

THA-

(r) Loco citato p. m. 552.

(s) Apud CÆLIUM AVRELIANUM loco ci-

tato p. m. 556.

(t) CÆLIUS AVRELIANUS loco citato pag. 555.

THAGORAM: quamquam id rectius fortasse alii HISMENIÆ referant Thebano, de quo BOETHIVS in musicis retulit, *pluribus, quos ischiadicus morbus vexabat, modulis cunctas fere absterfisse molestias* (u). Quem HISMENIAM puto PHILISTIONEM indicasse cum *fistulatorememoravit loca in ischiade dolentia utiliter decantasse* (x). Quod auxilium quamquam SORANVS *vane mentis jactantiam* judicavit, non tamen ut vanum audacter antiquarem; videmus enim in sonitu artificiose modulato crurum præcipue carnes exultare, & tanquam *saltum* inchoare *palpitando*, ut recte est olim a PHILISTIONE animadversum. Eaque lenis palpitatio sonitu excitata, similis esse potest palpitationi, quam in carnibus excitat vectura, & æque proficua. Neque alia fortassis ratione potuit professe electrificatio; qua novem mensium ischiadem hanc nervosam percuratam memorat Cl. VERRATTVS (y); nisi palpitationem excitando musculorum ischiadicum nervum complectentium, qua interceptus humor expelleretur. Quam mu-

F 3

scu-

(u) CRINITVS de honesta disciplina lib. XII. cap. XII. pag. 342. ed. GRYPHII 1561.

(x) Apud AVRELIANVM

loco proxime citato.

(y) Osservazioni Fifico-Mediche intorno alla Elettricità in Bologna 1748. pag. 99.

sculorum palpitationem electrico ictu excitari constat cum aliis, tum NOLLETI in paralyticis institutis experimentis. In ipsis autem nervis ejus fluidi vim etiam valere, quos præ cæteris animantium partibus afficiat, & vehementius aggrediatur, tum multa demonstrant, tum exemplum opinor evidenter ostendet, viri, quem ipsi inspeximus, fulmine icti. Fastigium altissimæ domus fulmen Neapoli percusserat, irruperatque varia directione tria habitaculorum plana, cum se in aream conjecit. Bajulus ibi forte, pondere quod sustinebat deposito, se receperat, exspectans tantulum, donec, tempestate summotâ, iter ingredi posset. Ex insperato fulmine icitur, dejiciturque, habitus extinctus. Accurrunt qui proxime aderant, & semianimem deferunt in Nosocomium. Forte præsens aderam, cum hominem jamjam reviviscentem inspexi, cui statim sanguinem detrahendum curavi. Quæsi postea quid in fulminis ictu sensisset; a summa cervice, inquit, secundum spinam, & dorsum, ad os sacrum usque, tanquam per eas sedes decurrentis cum fragore aquæ sensum, eo strepitu quo oleum in sartagine frigans, aut aqua altius per prærupta cadens sentitur. Nudari jussi, & egregio spectaculo affectus sum. A sum-
mitate

mitate cervicis ad imum os sacrum cutis longa ex rubro violacea macula pollicem plus minus lata signabatur, non illa quidem fusa & continua, sed complexu quodam & veluti fasce ramusculorum facta, quæ per sedem dorsalem descendens ramos inter singula spatia intercostalia incredibili modo distinctos diffundebat. Quorum ramorum, qui secundum costas sinistri pectoris ducebantur, latus excedebant ad præcordium usque venientes, nonnihil breviores erant dexteri. Ipsi rami trunci speciem habebant, varie lati, & ramusculorum implexu facti. Ramusculi vero non lineæ, sed stigmatum ordines esse videbantur: ita ut intuenti nulla facilius species obversari elegantius videretur, quam magni fascis corallinæ iis sedibus appictæ. Macula rubra, phlogosi similis, sine tumore, lævam colli partem, lævum brachium supra sedem deltoïdis, lævam coxam, variæ magnitudinis signabat. Hæc intra octo dies diluentibus & subacidis prorsum evanere. Sed possunt, ut cætera præteream, indicio esse, quam facile electricum fluidum nervos sectetur, & vim suam in eos exercent, cum spinalis medullæ nervorumque intercostalium adeo distincte directionem secutum fuisse videatur.

XLII. DVM hæc autem ministrantur auxilia solent casus esse non rari, in quibus vehementia doloris, cujus causæ non possint cito destrui, sit interim enervanda. Sæpe enim notis quies, machinæ necessaria, ob magnam doloris acerbicatem aufertur. Vnicum ad hunc finem, atque præstans auxilium est in opio: cujus granulum sub vesperam deglutitum ischiadicis sævissimos dolores vidimus insigniter compe-scuisse. Cujus rei fidem etiam præstitit inter alios, instituto in semetipso experimento, ABRAHAMVS KAAVIUS BOERHAAVE (z). Quando autem ita ischiadicus affuevit opio, ejus ut vim amplius non persentiat, non tam augenda dosis ejus est (quo ischiadicum torporem ingra-vescere vidi) quam potius solvendum est opii pauxillum in lactis aqua diluti selibra, & postquam elota fuerint communibus clysteribus intestina, per clysterem injiciendum. Hac itaque via injici posset crudi opii granulum, vel guttæ aliquot tincturæ anodynæ SYDENHAMI; potest & dimidiatum granulum laudani opiati, vel nepenthes QVERCETANI: quod variis edoctus experimentis affirmo. Habet autem opium per ani vias immissum constantiorem utili-

(z) Impetum faciens dictum HIPPOCRATI num. 440.

litatem, forte quia, inexpertâ bilis, aliorumque humorum intestinalium miscellâ, quorum commixtione sensim opii vires fortassis enervantur, purius sanguinem, & vigorosius intrat. Equidem vidi frequentes asthmaticos convulsivos infultus hac opii inductione redditos rariores: vidi sæpe ipsam colliquativam hæticorum diarrhæam firmiter imminutam a parvula opii dosi per ani vias inducta, quam auxerat potius copia major deglutita. Quos præcellentes effectus deberi vitato opii cum bile congressui, persuasum fere habeo. Etenim oleum tenue in opio est, cui soporifera facultas unice inest, quo detracto; (uti quidem fit dum aquæ incoquitur, ad cujus superficiem oleum illud secedit, de quo *paucula grana vivo cani propinata mortem attulerunt repentinam* (a)) quod restat ex opio id innoxium omnino est, quod est in primis expertum a **STHALIO** (b). Opii igitur oleum si cum bilis oleo, acidaque ejus parte (c), commisceatur, enervabitur sensim, ac fere tandem soporifera ejus vis evanescet. Notum est enim quid aci-

(a) NEUMANNVS Chemiæ pag. 969. BUCHNERVS de opii effectibus.

(b) Apud JO. CHRIST. JACOBI: de viribus hypnoti-

cis a miner. regno &c. §. II. (c) Confer VALLISNERII Epist. ad L. TESTI. Op. vol. 3. p. m. 162. & sequ. Ed. Venet. MDCCXXXIII.

acida possint in plantarum destruenda soporifera facultate. Ab hac autem bilis efficacia in opii viribus enervandis, ratio mihi præcipua videtur repetenda, cur homines hęc minus sentiant opii vim, quo diutius ejus usui affueverint: quod multis in arte habemus confirmatum exemplis. Opii namque virtute, cum vitæ vires elanguescant, secretiones humorum, quotquot a sanguine arterioso in hominis machina fiunt, minuuntur; una superstite, non tam integra, quam forte potius aucta, bilis secretionem (XLIII). Hęc enim a sanguine fit venoso, cujus quo tardior est motus, hoc major bilis copia separatur. Bilis ergo in intestinis hęc magis redundat, quo diutius opium sumitur. Adeoque materia destruens opii vires eo major adest, quo usus opii fuerit longior. Nonne ergo quod opium bilis copiam augeat, dum in alvi fluore a bile producto exhibentur opiata, quantum sub primo adventu fluorem imminuunt, tantum, ubi opii vires evanuerint, vehementius alvi fluxus recrudescit, & redit uberius?

XLIII. HANC opii facultatem augendæ præter modum copię bilis, mihi in animum confirmarunt animalium opio necatorum sectio- nes: in quibus semper vidi uberrimam bilis copiam intestina replevisse. Quod utut jam alibi
in-

intentus adnotaverit etiam ΚΑΑΥΙΥΣ, qui in duodeno canis opio sopiti *multum bilis* invenit, dum simul bile *turgerent* & *vesica fellis*, & *ductus cholidocus* (d), singulari placet etiam in avium genere experimento confirmare: quod alium in finem, ante hos primo exactum quinque annos, nuper eodem exitu instituimus. Septembri mense pinguissimæ cothurnici bolum ingessimus opii crudi, pondus æquantem granorum duodecim. Ut in bolum compingerem, aquam addidi, quam dimisit ex parte flavo tinctam. Ingesto opii bolo, bene primum se habere cothurnix, & par fociis alacritate videbatur. Sed mox sensim remissa ad caveæ angulum se redegit; adeo habes, ut cum antea conspecto homine exiliret, fugamque pernicem capefferet, sic ut capite pluries caveæ parietibus impacto vertice fauciaretur, opiô acceptô, torperet penitus immota. Itaque, clausis palpebris, recubans in ventrem, a prima noctis hora, in qua bolum ingessimus, ad quartam usque, qua cubitum ivimus, permanfit. Mane cum surgerem, hora undecima, mortuam suspicabar: vivam attamen adhuc inveni, sed hebetem adeo, ut excussa staret immobilis, vix paululum referatis, mox clausis

(d) Impetum faciens dictum HIPPOCRATI num. 434.

clausis iterum, palpebris: quæ cum diducerentur, pupillam inspexi angustiores ea, quam aliæ simul positæ cothurnices ostenderent. Hoc in statu ad vicesimam usque horam avis perstitit, in qua tandem mortua est. Id autem discriminis inter hanc extitit, aliamque cothurnicem, in qua primum hoc tentavimus experimentum, quod prior illa intra sex fere horas vivere desiit magnis artuum distentionibus agitata; hæc placidior mortua est. In illa tamen opio usus sum caute servato, in hac nonnihil, ut videbatur, effecto. Olentissimum autem stercus hæc moriens eiecit. Cujus abdomine dissecto, etsi recens esset mortua, carnes gravissime olebant: & pinguitudo omnis circum aggesta, quæ flavebat insigniter, grave ac nauseosum redolebat. Tenuibus intestinis magna inerat copia bilis flavæ, bullulis aëreis quamplurimis intritæ. Crassa item eo humore turgentia, pauxillum adhuc fecis continebant ad anum. Ventriculô dissectô, adhuc integrum in eo opii bolum offendi: cujus ne particula quidem minima, quod ego perspicerem, descenderat in intestinum. Pauxilla tantum boli pars erat adhuc in ingluvie, humori commixta acris odoris, loturæque carnis concolori. Erat autem ventriculus circa bolum maxime adstrictus: cujus callosa interior, villosa-

saque tunica a reliquis ventriculi carnibus, quasi caustico tacta, secesserat sic, ut leniter mulcita integre decideret. Fluidus erat omnino sanguis, grumorumque expers, quem a dissec̄tis eduximus cordis caveis, vasisque vicinis: in quo, adhucdum vasis inhærente, plusculæ videbantur olei guttulæ supernare. His perspectis & cum primum instituimus, & cum altera vice repetivimus experimentum, singulare subjecimus tentamen, cujus extitere effectus attentione dignissimi. Nam bolum opii a ventriculo extractum, & ingluvie defunctæ cothurnicis, iterum ponderatum, pristinum granorum duodecim fervare pondus compertum est. Deinde hunc ipsum opii bolum, alteri cothurnici petulantissimæ ingessimus. Quæ tamen cothurnix quamquam primo tempore paululum temulenta videretur, mox tamen resipuit, pristinamque constanter alacritatem ostendit. Vixit inde alacris omnino, & nihil patiens, apud nos donec voluimus, mensem, & ultra. Mihi nunc in animo non est, ad alia properanti, quæ ad susceptum spectant de ischia-de sermonem, ea, quæ possent, omnia ex his deducere experimentis: devia namque cogor declinare. Satis attamen mihi facient dummodo evincant, opii usu bilis uberem copiam, consuetoque majorem intestina ingredi.

XLIV. COMPESCUNT igitur opiata nimis acerbum ischiadicum dolorem: usumque obtinent præcipuum in ea ischiade, quæ venereis orta caussis, communibus remediis parum obsequens est. Hæc eadem omnium maxime & constantius ferox est, & noctu intentior. Neque mihi frequentes ejus casus pertractanti multum profuisse visa sunt pleraque auxilia hæctenus recensita. Nam vidi sanguinis missionem vix levasse dolorem, nec quidquam præstitisse, ne morbus augetur. Eadem purgantium fortuna fuit. Frictionum etiam vel levissimarum usum vidi pernioxium; harum namque processu claudicatio crevit semper, crurisque dimotio evasit dolorosior. Opiata unice compescendo dolori contulere. Præstans autem semper in hydrargyro fuit curationis fundamentum. Quando igitur constitit venereum virus ischiadicum nervum labe facere (constitit autem semper, quoties corpus infectum illa lue, dolorem ischiadicum pateretur, qui nullis aliis cesserit efficacibus remediis) ad hydrargyri usum prudentem veniendum fuit. Mihi pluries cessit egregie mercurius dulcis septies sublimatus: cujus quotidie vespertinis horis grana circiter decem, æquis cerussæ stibii partibus additis, melleque commixtis, ægrotantibus exhibui; librâ post horæ quadrantem superpotâ deco-

coctionis saturæ ligni guajaci . Intra unam alteramve septimanam , uti simplices alios venereos dolores , insignesque illos nervis insidentes , quos nominant *osteocopos* , & perperam vulgo potius ad ossa tribuuntur ; sic nervosam hanc ischiadem vidi sæpe profligatam . Idque modo perfectum est , sudoribus uberrime elicitis , modo & alvo simul eliquata , quandoque vero urinis redditis crassioribus , nec raro vix ulla , quam perspicerem , sensibili humorum perturbata excretionem . Etiam mercurio sublimato corrosivo hunc in finem , aliquando feliciter , sæpius sine fructu , usus sum . Dedi in spiritu frumenti , vel in ipsa aqua fontis , in qua egregie solvitur , granum dimidium summo mane , & tantundem vespere , tribus quatuorve libris aquæ hordei , lacte nonnihil dilutæ , superpotis , & auctis præter modum urinis nonnunquam profuit . Hæc si forte non proficiant (& sæpe in venerea ischiade confirmata irrita vidi) videtur ad ipsam veniendum esse hydrargyrosum : quam tamen multoties frustra expertam non ausim efficacem omnino prædicare . Itaque in hac etiam , ut in alia quavis ischiade pertinaci , ad alia remedia transfundendum est tutiora quidem , & fructuosiora .

XLV. ET ENIM quando accidit , ut omnibus auxiliis hæcenus recensitis ischias renuat ,
 vel

vel ut forte neglecta veteraverit, jam in id stadium pertransiit, in quo causam habet completum hydropa vaginalum ischiadici nervi (XXXIII). In cujus stadium curatione visa est adhuc inter ausus ingentes, magnosque conatus fere inutiliter fatigata medicina. Morbus enim tristis, atque diuturnus, duobus est audacibus auxiliis a medicis oppugnatus, acerrimis clysteribus, & causticis: quæ ambo novis cruciatibus vexavere ægros tristi satis morbo divexatos, & irritam sæpe attulerunt medicinam ipso morbo acerbiorum. Vixi sunt enim, ad evocandum ad intestina collectum in coxa humorem, opportuni clysteres quamacerrimi; ut adeo portentosas clysterum varietates medici certatim excogitaverint: quas omnes partim ut inutiles, partim etiam ut noxias sciens præteream. Sunt nostris agyrtis, atque agricolis duæ maxime clysterum præparationes celebratæ. Etenim alii in sambuci decoctum tythymali lac uberrime effundunt, idque toties per anum continenter injiciunt, donec dejectiones prodeant sanguinatæ; alii ex saturo bryoniæ decocto magna copia parato, uno mane, aut & altero, tot consequenter clysteres injiciunt, donec inter summos cruciatus fundant vivum sanguinem intestina. Fatebor ingenuus me quoque nonnullas ejusmodi perfectas observasse

vasse curationes; plurimas etiam accepisse ab hominibus fide dignis. In quibus attamen affui sæpe cohorrui, & ægrotantium miseram dolui vicem, quos viderim sub ista clysterum carnificina fere exanimes: magis etiam illos, qui, his novis cruciatibus toleratis, morbum nihilominus integrum retulerunt. Adhuc autem videre videor mulieris exemplum. Erat annorum undequinquaginta, plurium filiorum mater, correpta mense Julio postica ischiade nervosa dextri lateris. Per bimensem, sanguinis missione ex pedibus, & ano, ter diversis temporibus largiter instituta, purgantibus validissimis repetito usurpatis, emplastro ex resina pini, mastice, & olivano post majorem femoris trochanterem, qua princeps doloris sedes erat, a medicis inutiliter est vexata. Postremum agyrtæ consilio ad clysterem singularem ventum est ex generoso vino paratum, pauculo oleo olivarum, & uncia dimidia hieræ picræ GALENÆ. Primo clystere injecto,prehenditur mulier variis, violentisque convulsionibus, & statim præfocatur: quo in statu per duas permansit pene horas, pulsu sic depresso, vix ut dignosceretur: nec antea resipuit, quam repetitis ex lacte clysteribus intestinum elotum esset, & frequentibus abdomen mollissimis ex malva cataplasmatibus esset fotum. Eam ve-

ro abdominis cruciatus non ante multos dies , quos usu repetito clysterum ex lacte paratorum exegit , reliquere . Ischias autem stetit eadem , curataque demum , uti brevi dicam (LII) .

XLVI. NEC fuit causticorum , quæ Medici videntur post fallacem sæpe expertam clysterum operam arcessivisse (e) , conditio diversa . Videbantur enim caustica ad materiam ischiadis extrahendam , uti reapse erant , opportunissima (XLVIII) : duarum tamen ignoratione rerum , speciei scilicet ischiadis , in qua unice valere possent , & loci in primis , ad quem deberent applicari , raro , & casu potius , quam consilio utilia inventa sunt . Neque enim cuivis ischiadi opes potest afferri per caustica ; nam quæ arthritica est , causticorum sæpe omnium solet operam eludere . Vidi per sex pene menses dolorem alte infixum paullo posterius femoris cum coxa connexum , quem neque ter repetita vesicantis actio , neque bis adhibita ustio percuraverat : erupit postremo abscessus alte intimo subjectus gluteo musculo , quem sectio profunda manifestavit . In ischiade attamen nervosa , quæ causticorum opera mirifice percuratur (LII) , nisi locis aptentur

(e) Confer HIPPOCRATEM pag. m. 179. , & CÆLIUM de affectionibus cap. XXX. AVRELIANVM l. c. p.m. 553.

tur opportunis, inutilia quoque caustica sunt. Quam in rem presbyteri annorum trium & triginta singularem historiam enarrabo. Erat cholericæ temperiæ, ullis non parcens quavis tempestate laboribus, quo venatum iret. Cumque Januario mense per nivem altissimam confragosa quædam loca venatus caussa peragraret, dolore prehenditur immani dextri coxendicis ad pedem usque protendente: sic ut domum vix redire, seque lecto committere potuerit. Nihil domi sive fomentorum, sive unguinum, in quæ solet mulierum industria esse præceptis, primis diebus, antequam Medicus arcesseretur, paratum ei est. Incassum omnia, sæviente in dies cruciatu. Medicus arcessitus ischiadicam venam aperiri jubet, ac sedi dolenti humanam pinguitudinem affricari. Non minus irrita hæc: ut adeo sanguis de novo, tertioque mitti, & δραστηρώτατον illud decoctum ex bryonia per clysteres injici debuerit. Quibus, non levi sanguinis copia dejecta, non tam conquiescere decimosextimo ferme die morbus est visus, quam potius nova forma se ostendere. Nam, qui nullo jam temporum discrimine diu solebat, noctuque maxime vexare, acutæ veluti, diurnoque officio defunctus, nocte cœpit acriter insævire. Sic ut sanissimus æger traduceret dies, vigiles autem noctes inter lacrymas,

mas, & ejulatus: ut, non antequam dilucesceret, fessa jam lumina somno dare posset. Tum vero nihil a Medicis intentatum relictum est, quo opem afferrent ægrotanti. Nam, ut omnia contraham in brevi, intra biennium, bis ægro dolentior sedes, post majorem femoris trochanterem, ignito ferro profunde inusta: bis plena tolerata hydrargyrosis: ex bryoniæ decocto pluries clysteres usurpati usque ad sanguinis dejectionem. Quibus auxiliis vix illud tandem potuit obtineri, ut primam sæpe noctem dolor placidam relinqueret. Heic vero, pertinacia morbi, ac magnitudine perspecta, quam valentissima vix fregerint medicamina, cutis dolentiori coxæ loco superposita setaceo trajecta est, maximaque mercurii dulcis stibio adjecti, per tres pene menses, copia data, sic ut saliva ubertim efflueret: morbo tamen, uti jam antea, viribus integro. Æger tandem curationis magis, quam morbi pertractatus Neapoli excessit. Hinc manifestum est unctionem illam, quam alias (LIV) ostendam hanc ipsam ischiadem, si opportuno instituaturo loco, posse feliciter percurare, profunde adhibitam loco non suo inutiliter cessasse. Quod idem variis exemplis, quæ sciens præteream, vidi comprobatum. Causticorum reliquorum fortuna eadem est (I, LIII). Hinc videas Chirurgos ex-

per.

peritissimos, unctionem illam, quam DIOSCORIDIS auctoritate motus *Arabicam* vocabat SEVERINVS (*f*), vulgo ad ischiadem institutam post majorem femoris trochanterem, passim, aut inutilem, aut raro proficuum prædicare. Est autem Arabum alia quædam unctio quam per totam Africam, Asiamque hodie præstant ad posticam tibialem ischiadem nervosam felici exitu profiligandam, quam postea (L) describam.

XLVII. HORVM autem remediorum ad posticam ischiadem nervosam confirmatam fallax, aut inconstans utilitas vulgarem peperit vocem, hac ischiade prehenso incurabili morbo fatigari. Cujus cum apud nos frequentissima occurrerent exempla, sic ipse mecum cogitari cœpi. Vapor imbutus acri materia redundans in vaginis ischiadici nervi eas distendit, & facit hydropicas (XXVII, XXXIII). Hic vero hydrops, si non sanguinis missione, non purgantibus, non clysteribus, non frictionibus cessit, venarum absorbentium ex vaginalium cavo jam clausisse debuit orificia: quæ, si patula essent, nequirent non exfugere (XXXIV), detrahèreque a sede, in qua hiant, quidquid humoris occurrit: maxime dum inanitur evacuationibus machina, vel residens ipse humor frictio-

G 3 nibus

(f) Pyrotechniæ Chirurgicæ cap. 2.

nibus commovetur. Quæ superesse igitur difficili morbo curandi fructuosior ratio posset? Nonne illa, quam inire solemus, cum in pectoris hydrope, vel abdominis, vel cujusvis alterius corporis partis, ob eundem forte obfartum absorbentium venarum, alia remedia nullatenus profuere? Ea vero esset loci hydropici perforatio, qua, sine venarum ministerio, via posset patentiori collectus humor educi. Quis vero ferat nervum perforari? Sunt enim nervi carnibus sepulti, quas trajicias oportet, antea quam nervum assequaris: & ut carniū innoxia sit trajetio, quam potius censeam periculo plenam, quis perforans sic ducat instrumentum, ut quem petas nervum certe attingat? quis ut vaginas nervi perforet, nervi fibris intactis? quis liberum spondeat exitum lento humori ex angusto meatu, & undique oppresso?

XLVIII. H^IS qui animus advertat, nisi si Anatomes lumine illustretur, facile etiam id pronuntiet, quod Medici præstantissimi alias sunt professi, confirmatam nervosam ischiadem posticam nulla posse ratione curari. Nam quæ tanta dementia esset periculosiorem ipso morbo instituire curationem? Sed Anatomes adjumento nobis & visum aliter, & expertum est. Nam perforatio vaginalium ischiadici nervi, quæ su-
per-

pereffet una efficax omnino confirmatæ ischiadis medicina, facili negotio perfici potest. Siquidem obstaculum, quod facere solent muscoli nervos protegentes, in ischiadico nervo, cujus vaginæ perforandæ sunt, multis in sedibus deest. Estque antea consulto demonstratum (XXIX) præcipue ad fibulæ caput, ad imam tibiam, adque dorsum pedis, ipsam ischiadici nervi partem in postica laborantem ischiade nervosa, musculorum accubitu privari, ac tegumentis unice opertam esse. His igitur in sedibus, musculis intactis, cute unice penetrata, vaginæ ischiaci nervi perforari facile possent. Quod ut primum cogitavi, altera nec levis nata mecum est quæstio: qua scilicet ratione, illis in sedibus subcutaneis, ischiadici nervi tuto possent vaginæ perforari. Nam si punctim impetas, metus est, ne trajicias cum vaginis filamenta nervosa, & quam tentes dolore liberare, convulsione excitata, partem corporis perdas; si cæsim, metus idem fere est. Præterea lentus humor est, qui vaginas infert, ut si velis educere, non aperiendæ tantum sint vaginæ, sed ad sedem apertam vocandus ultro inclusus humor sit, atque omnino veluti attrahendus. Quæ sæpius meditata mihi in animum induxerunt, vaginalium apertionem non feriente instrumento, sed caustico potius vesicante procurare.

Cujus opera quotquot poteram proficuos in hoc opere effectus spe complecti, omnes mihi consequi posse videbantur. Nam si erant aperiendæ vaginæ, inclusum ut dimitterent humorem, vesicans certe, ulcerata cute, aut aperire eas poterat, aut tamquam ex apertis inclusum humorem elicere. Etenim cutis ulcus vesicante factum, si subjectas attingeret vaginas, immediatum inclusi humoris exitum procuraret: si, vaginis intactis, in cute subsisteret, quoniam cutis cellulæ cum vaginalium cellulis communicant, si qua vis ad cutis cellulas traheret humorem, ea vaginas vacuaret. Quam attrahendi vim ulcera possidere, quæ vesicantia efficiunt, mihi plurimis est probatum experimentis. Nullum enim vidi natum dolorem in locis cuti subjectis, a decubitu factum lentæ acrisque materiæ, quem vesicans impositum sedi dolenti, ulcere facto, penitus non curaverit: quorum exemplorum tanta mihi, tamque obvia copia est, ut, si aliqua recenseam, videar insolens. Ea omnia vero demonstrant, attractum humorem a subjectis locis per cutis ulcus vesicante factum emanasse.

XLIX. N E C mihi reponant, hanc dolorum evanescentiam non probare vim illius ulceris attractricem; quasi forte ulceris sedi subjecta materies aut vesicantis stimulo commota solvi poterit,

tuerit, & facilius a venis resorberi; aut cute contracta, quod fit cum ulceratur, adeo apprimi, ut in ipsas venas remearit. Sunt enim hæc omnia partim rationibus adversa, partim etiam experimentis. Siquidem cutis, utut ulcere contracta, lentam acremque subjectam materiam nequit omnino adeo urgere, ut sola appressione ejus ingressum adjuvet in sanguiferas venas. Nam si quæ vehemens pressio est, quam frictio præstat, vix huic par officio potest esse, an credibile sit cutem ulceratam posse vim tantam pressiois acquirere, ut diffugere cogat subjectos humores? Sed attendamus experimenta. Est morbi genus venerea natum lue insidens ossi, *gummi* vulgo vocant. Hoc fit ab acri venereo viru periostium insidente, cujus opera inflammatur hæc membrana, & convenientibus stimulo humoribus, intumescit: hi autem humores veneni vi sensim in naturam lardo similem transeunt, & maximam partem inter periostium, atque os adunantur. Eorum attactu ossis substantia sensim corrumpitur, periostium ipsum, sæpe carnes adjectæ. Optabile est, quod reapse accidit frequentius, ut, quando fieri *gummi* debeant, iis in ossibus fiant, quæ cuti immediate subjiciuntur. Nam subnascentibus si vesicatorium imponatur, constanti experientia mihi ad hunc diem centies iterata, non

com.

comprimuntur modo, & inhibetur illico eorum incrementum; sed dolor antea gravis conquiescit, tumorque ipse sensim residit, prout ulcus manando veterascit. Ulcere autem ad finem perducto, integra restat pars nec quidquam gummi reliquum invenitur. In fronte, in capillata calvæ parte, in medio sterno, in summis spinosis vertebrarum dorsi processibus, in ulnæ olecrani parte extima, in facie tibiæ anteriori gummi subnascencia sæpissime vidi, quæ, imposito statim vesicante, ut ulcus excitatum est, atque diu manavit, constanter evanuerunt. Hujusmodi curatio- num quid refert historias proferre numerosas, quæ nunquam tantum addere possunt fidei, quantum mihi dabunt ultro quiqui velint in morbo satis obvio idem tentamen instituire? Hoc mihi potius addere liceat, natis etiam gummi, & augmentum adeptis opem impositum vesicans attulisse: & quamquam aliquando primi facti ulceris decursus morbum non extinxerit, alterum tamen ulcus novo superposito vesicante factum non raro morbum superavit. Nullus autem dubito, hanc opem, quam in gummi venereo percurando vesicantia præstant, manifesto probare vesicantium eximiam in extrahendo a subjectis sedibus manente in illis humore, eodemque per ulcus vacuando, potestatem. Nam si gummi curatur, quor-

quorsus ille virosus gummi excitans humor divertit? numne in sanguinem regressus est? quemadmodum regreditur cum, cute intacta, sive emplastris hydrargyro divitibus, sive unguento cum hydrargyro præparato gummi tegitur, aut confricatur. At solutum ita gummi, dum conceptum venenum sanguini immiscet, quot non damna post se trahit? Exempla quæ addam fidem faciant. Militi annorum fere triginta in dextera calvæ parte, propter tempus gummi duo sat ampla enascuntur. Imperat Chirurgus, capillitio derafo, elevatas gummi sedes primum mercuriali unguine confricari, inde contegi emplastro, quod est de ranis cum duplicato mercurio. Sexto die gummi prorsum evanuerunt. Sed, uno, aut altero interjecto die, corripitur æger dolore capitis ingenti, & pervigilio: additur his febris. Inflammantur fauces, & deglutitio perit. In hoc statu nata spontanea vehemens diarrhæa saluti fuit: fortassis & aliquot natæ in cute pustulæ. Tetrrior est casus quem adnectam. Vir erat pene quinquagenarius gummi vexatus in anteriori extremo dextræ veræ tertiæ costæ, qua suæ cartilagini committitur. Adit nuper Nosocomium. Confricari gummi mercuriali unguine jubetur. Fit per quinque dies. Solvitur disparetque gummi. Statim vero febris exci-

excitatur insignis, gravitas primum capitis, mox sopor, huc illuc convellitur, maxime palpebris, pulsus depressi fiunt, anhelitus, sensuum omnium oppressio. Moritur æger ante horas duodequadraginta. Abdomen apertum ostendit sub peritonæo, comitem dextrorum iliacorum vasorum, abscessulum ichoroso humore plenum, qui sub FALLOPII ligamento versus femem vergeret. Pectus ubique sanum, & in gummi sede cavum in osse ostendit pauculo sanguinoso humore respersum. Caput sub dura matre, inter hanc & cerebrum, maximam sabalbidæ feri, enormemque copiam collectam habebat. Cerebro detecto, inter arachnoideam, & piam matrem, puris circa cerebrum, & cerebellum, ubique fere mirifica collectio fuit, subviridis, & densi, ut eradi posset frustulatum, effluere non posset. Nonne pectoris gummi materies mercurialibus frictionibus in sanguinem repulsa (XLI), & in caput rejecta ægrum hunc confecit? An unquam simile aliquid sequitur gummi vesicante curatum? Vidi insuper cui, nato jamjam in medio sterno gummi, alcoholis vini repetita applicatio solutionem tumoris citam attulit. Huic paullo post gummi in tibia subnascitur, quod coactum est eodem remedio disperire. Tandem circa genua tumor enormis emergit, & macies tanta, ut, ni plena suscepta fuisset hydrargyrosis, fata-

fatalem ægro exitum attulissent. Equidem aut me numerosissima exempla deceperunt gummi sine ulla subsequente noxa vesicante curatorum, aut hæ curationes manifeste evincunt, quæ vesicante curantur, gummi venenum e corpore extrahi, non in sanguinem remeare.

L. IGITUR vesicantia, sicubi applicantur, attrahunt in sedem illam, quam exulcerant, subjectos præcipue humores, perque factum ulcus potentissime evacuant. Nihil ergo erat causæ, cur in postica ischiade nervosa, cum essent vaginæ ischiadici nervi evacuandæ, vesicantium applicatio ad sedes nervi subcutaneas negligeretur, quo possent per vesicantis ulcus vaginæ illæ evacuari. Quod primum ut facerem ratio me potissimum persuadebat; postea vero, ut fit recogitanti, sensim vagæ quædam animadversæ apud veteres, recentioresque Medicos observationes tanquam calcar addiderunt. Occurrebant namque casus hujus ischiadis aut forte fortuna, aut irrationabili consilio percuratæ, qui cum nullam haberent aliam manifestam secutæ sanitatis rationem, in nostra videbantur medendi idea præclarum habere potuisse fundamentum. Namque GALENVS incidenter memoraverat sanatam in viro ischiadem *quatuor jam annos parvis intervallis recurrentem, postquam curatum fuerat,*

rat, quod acceperat vulnus in malleolo, in quo arteria fuerat discissa (g). Mihi vero videbatur illud malleoli vulnus ischiadis curationi prodesse potuisse, propterea quod incidere forte in locum, sub quo nervus laborans excurrebat, ejusque vaginas vacuaverit. PAVLVS autem ab ÆGINA, cui maxima fuit ad ischiadem percurandam in uestione fiducia, inter sedes in ischiade urendas locum maxime elegit *supra malleolum exteriorem* (b): quæ uestio, forte fortuna utilis quandoque experta, rationem habere potuisse videbatur, quod ad imam subcutaneam ischiadici nervi partem, propter illum malleolum descendentem, pertinuerit. ALBVCA SIS vero fuit, qui maxime omnium nostris rationibus videbatur explicabiles attulisse observationes; nam *in ea ischiade, in qua ad digitos usque pedis dolor tendat, tribus punctis, aut quatuor, aut, si videretur, etiam pluribus, quo loco aeger doceret, dolorem scilicet maxime insidere, inurere cauterio commendavit* (i): scilicet cum dolor ischiaci nervi tractum potissime teneat, super hoc ipso nervo censuit inurendum. Idque mihi videtur manifeste ostendere arabum in curanda postica ischiade nervosa

(g) In libro de sanguinis missione.

cap. LXXVI.

(b) De re medica Lib. VI.

(i) Libro primo cap. 43.

vosa rationem, ut omnium præstantiorem ita per-
vetustam. Eaque res me monet ne recentem ejus
gentis hujus morbi curandi rationem memorare
præteream, omnino dignam, quæ Europæ Medi-
cis innotescat. Potest enim esse documento, ipso
ferente instinctu, veri metam sæpe homines ci-
tius, quam rationis auxilio, attigisse. Africam
Asiamque maximam partem Arabes Medici per-
vadunt. Nullibi frequentior ischias quam in in-
feriori Ægypto. Cælum uliginosum, & vestium in
plebe incuria, nudique habiti pedes, videntur vulga-
ri morbo causas dare opportunas. Arabes sic cu-
rant. A summo ischio originem doloris pertentan-
do manu ad imum pedem prosequuntur. Per fe-
mur & crus viam quam tenet observant, donec
ad doloris finem perveniant, qui est prope ulti-
mos pedis digitos. Hunc locum signant, est-
que ad pollicis distantiam supra divisionem quar-
ti, & quinti digiti (k), quo demum videtur de-
finere tam longus dolor. Ibi ignito ferro pro-
funde inurunt; ulcus manare longius sinunt, &
intra quadraginta dies ægri curantur. Nervosam
tibialem ischiadem posticam sic curari posse cer-
tum est; suralem non posse apparet. Rationem in
eo habet quod eo loci extremitas subcutanei ti-
bialis

(k) Tab. I. Fig. I. i.

bialis rami ischiadici nervi desinat se in duos ramos findens, quorum alter ad quartum, alter ad quintum digitum transeat (l). Eam rem mihi modo exposuit FRANCISCUS CORBUS auditor noster, qui multos annos iis locis medicinam fecit, inde redux ineunte Aprili anni MDCCCLXXVI.

LI. ET hæc quidem disiectæ apud veteres, sed forte fortuna veluti in antecessum præparatæ, nobis arridentes observationes, tanquam fortuito præmissæ veri faces videbantur, quarum aliæ nonnullæ elegantiores apud recentes medicos etiam occurrebant. Etenim ALTIMARVS, qui floruit apud nos sub medio seculo decimosexto, cum multa, ut tunc scriptores medici solebant, indiscriminatim confarcinasset, quæ ischiadem everterent, hoc demum tamquam ultimum *diuturno coxendicum dolori* commendavit auxilium; *igne sub genu externa in parte inustionem efficere* (m). Quod idem paullo post JOANNES ZECCHIUS summopere collaudavit, qui, perdurante ischiade, *paullo subtus genu, in parte exteriori lateris affecti, cauterium* censuit *inurendum* (n). Cur autem ea sedes ustioni propitior?

an

(l) Tab. II. Fig. I. l.

morb. cap. XVIII.

(m) De medendis Hum. Corp. (n) Consult. Med. XLIII.

an *derivationis causa*, uti ZECCHIUS voluit? sed cur non aliis excitata locis ad eam plagam spectantibus æque utilis ultio esset? nonne quia *in parte illa exteriori affecti lateris, paullo subius genu instituta*, in ischiadici nervi partem caderet, cuti subiectam ad fibulæ caput, itaque opportuno in loco (XL) ejus vaginas aperiret? Neque urendi locum minus spectabilem, minusve egregium invenit, hypothese erronea feliciter usus HADRIANUS SPIGELIUS: qui cum sedem ischiadis in venis cruralibus cum HIPPOCRATE (V) collocaret, *inter principia musculi gastrocnemii*, qua vena descendit poplitea, fonticulum proposuit excitandum (o). Quem SCVLTETVS in se ipso tam feliciter expertus est, ut post varia incassum adhibita medicamina, hujus fonticuli beneficio non a præsentis modo ischiade sit curatus, sed per longam annorum seriem ab eadem immunis exstiterit. Quamobrem non dubitavit asserere, *ubi tam interna, quam externa remedia sine successu in hoc fuerint morbo usurpata, tanquam ad sacram anchoram, ad fonticulum in hac sede excitandum confugiendum esse* (p). Idque postea JOANNES RHODIVS comprobavit,

(o) De humani corpor. fabr. lib. V. cap. IX.

(p) Armamentar. Chirurg. de-

cl. Tab. LIV. 1. p. m. 195. editionis Amstelædami an. MDCCXLI.

bavit, eo tantum discrimine, quod non fonticulum, sed fetaceum eo loci memoret a SPIGELIO usurpatum: *diuturnos, enim inquit, coxendicum dolores HADRIANVS SPIGELIVS brevi tempore sustulit fetaceo ex radice hellebori muscoli gastrocnemii gemelli interstitio in suris infixo. Nimirum venæ subpopliteæ (q) beneficio: cujus incisio cæteroquin eo in casu magnos effectus habet (qq).* Quis vero non videt non tam ob venæ, quæ nusquam ischiadici doloris sedes est, quam ob nervi ischiadici viciniam suram subeuntis (XXIX), eum fonticulum, sive fetaceum, prodesse potuisse? Quæ res est indicio ischiadem illam SPIGELII fuisse proculdubio furalem; qua in ischiadis specie quid fonticulus apto loco in poplite excitatus præstet postea (LIV) apparebit.

LII. HACTENVS relatæ Clarissimorum Virorum observationes, quibus meditata ratio curandi confirmatam nervosam ischiadem posticam, quasi totidem præclaris fundamentis inniti posse videbatur, non facile dixero quantam mihi spem injecerint profuturæ vesicantium operæ super sedes subcutaneas ischiadici nervi. Neque enim amplius videbatur nova omnino, & audax nostra illa curandi ratio, cujus ante nos

præ-
 (q) Tab. I. Fig. I. pp. Tab. II. (qq) Observat. Medic. Cent.
 Fig. I. rr. 3. observat. 78.

præclara jam indicia medici reliquerant præstantissimi. Nihil igitur fuit reliqui cur ulterius dubitarem spem conceptam tentare experimentis. Quod erat facillimum; siquidem apud nos frequentes casus occurrunt hominum nervosa ischiade laborantium. Tentavimus ergo primum quid vesicans efficeret applicatum ad caput fibulæ, sic ut totam ejus loci subcutaneam nervi partem comprehenderet. Cum enim in nervosa ischiade postica a coxa ad fibulam dolor maxime sæviat, a fibula ad pedem longe minus, mihi videbar intelligere materiæ acris copiam majorem a coxa quoque ad fibulam nervi vaginas incolere; quam si, vesicante ad imam tibiam, dorsumve pedis applicito, evacuare contenderem, metus erat ne vel viæ longitudo, vel vaginalium nervosarum iis in locis angustia, descensui materiæ officeret, ejusdemque evacuationi. Applicari ergo primum in homine quadragenario, quatuor jam menses, & amplius ischiade nervosa laborante, ad fibulæ caput vesicans imperavimus sequenti ratione. Pastam vesicantis communi methodo paratam in formam planam, sex longam transversos digitos, quatuor latam, extendi jussimus. Hæc transversim capiti fibulæ applicata est (r), sic ut

H 2 me-

(r) Tab. I. Fig. I. ff.

medium emplastri totum fibulæ caput occuparet, susque deque superesset, sed maxime deorsum: hinc vero, & illinc extrema longitudinis emplastri, alterum ad poplitem, idque longius, ascenderet, alterum descenderet ad tibiam. Fascia vesicans firmatum est. Post quatuor fere horas ardoris sensus dolentissimus cæpit in vesicantis sede persentiri, cujus opera coxarius dolor visus est hebetatus. Dubium tamen an ex eo quod materiam nervum insidentem vesicans cæperit detrahere, an quod acrior vesicantis dolor ischiadici doloris mitiorem sensum occuleret. Post horas quatuordecim amplissimam vesicam emplastrum excitaverat: eoque ablato, vesica incisa est, effuditque flavissimi seri uncias pene quatuor. Ulcus recenti butyro consueta methodo cæpit mederi: novem manavit dies. Pulcherrimum fuit a primo jam die, quo excitatæ vesicæ serum emissum est, potuisse ægrum cruri melius insistere, noctemque sequentem duxisse commodiorem: cumque lecto commissus curationem perficeret, non sine nostra gestienti voluptate, tertium post diem professus est se dolorem non amplius ab offis sacri, & magni trochanteris regione sentire, sed animadvertere supernas sedes doloris originem reliquisse, & sensim versus ulcus vesicantis descendere. Septimo demum die in vesicantis ulcere dolor constitit, femo-

femore penitus liberato. Hic descensus doloris mihi aperte probare videbatur hydropem vaginalium ischiadici nervi sensim per ulcus vesicante factum depleri, sic ut qua ratione in ulcus ipsum acris materia desuper descenderet, paulatim immunes supernas nervi partes ab irritatione relinqueret; donec, ea penitus edueta, dolor prorsus evanesceret. Nono autem die & qui a fibula erat ad dorsum pedis dolor fere evanuerat, quo tempore per se ulcus solidatum est. Idque fecit ut putarem, fortasse ob situm cruris horizonti parallelum, æque ad ulcus descendisse humorem occupantem nervi vaginas cum a coxa ad fibulam, tum a fibula ad pedem, unaque via fuisse evacuatum. Ab eo tempore constanter immunis a pristino ischiadis dolore æger fuit.

LIII. POST hoc experimentum quot pari semper eventu per hos quatuor annos instituerim in Nosocomio, auditores nostri præclare meminerint: ego certe metuum, si edixero, jactantiæ insimulari. Observationes tamen aliquot, tot ab exemplis erutas, non possum præterire. Et primo quidem sæpe vidi serum illud in vesica, quam emplastrum excitavit, coadunatum, acre adeo exstitisse, ut intolerabilem ægro ardoris sensum inferret, quandoque etiam vesicam ipsam præroderet, emergeretque. Vidi adolescentem sex &

viginti annorum, duos jam menses hac ischiade crudeliter vexatum, cui rupta per se est maxima vesica ad fibulæ caput emplastri opera excitata: serum, quod emerfit, per crus descendens, quæ attigit cruris loca, latissime omnia ustulavit. Quod certe, nisi fallor, acris indolis materiæ dolorem ischiadicum inferentis non leve indicium (VII) est. Siquidem utut dici possit, cantharidum acrimoniam recens sero immistam ejus potuisse vim ita acuere; haud tamen dubium est, ipsius feri ischiadici naturam acerrimam sæpe esse. Vidi mulierem cui quidquid feri per primos dies ulcus ad caput fibulæ emanavit, id, nisi arte coerceretur, quantum per crus descendebat, huc ruborem, illuc ustionem efficiebat. Descensum autem illum originis doloris, magis magisque in dies, versus genu, rari fuere casus, qui distinctissime non ostenderent: vix unum & alterum in tot exemplis memini. Accidit etiam iis, qui nervosa ischiade postica diutissime laboraverant, ut vesicantis opera excitata vesica serum quandoque funderet tenacissimum, glutinique par; quod serum cum evasit, vetus ischias evanuit. Adeo ut his in ægris si primi vesicantis opere emerfit lentus ille, & tenax humor, primum vesicans depulit omnino morbum: sin minus, primi vesicantis ulcere solidato, toties

ties oportuit vesicans iterare, donec glutineum illud penitus eliceretur. Habeo frequentes casus, qui vel tertium vesicans repetito exegerint. Placet ad hoc unam, aut alteram historiam recensere. Miles erat annorum sex & quinquaginta: corripitur mense Septembri ischiadico dolore vehementi, cujus certam mihi causam sistere nesciret. Dolor a sacri ossis regione per posteriorem partem majoris femoris trochanteris, perque poplitem, prioraque cruris, exteriorisque malleoli, in subiecti pedis dorsum veniebat. Applicatum ei fuerat amplum vesicans in sede articulum femoris cum coxa spectante, quo maxime dolor sentiebatur: sed excitatum ulcus etsi manaverit diu, dolor tamen integer permansit. Expertâ inutiliter vesicantis operâ, sedes eadem ignito ferro profunde inusta est: sed dolor & manante, & solidato hoc altero ignis ulcere, nihilominus perseveravit. Tandem plenam sustinet hydrargyrosim; neque dolor post diuturnam salivationem quidquam imminuitur. Adit post hæc, mense a morbi origine undecimo, Nosocomium, nostræque curæ committitur. Ei cum alvus esset per se cita, neque vitæ vires nimix essent, & alvi solutionem, & missionem sanguinis peperimus. Statim ergo ad fibulæ caput vesicans emplastrum jussimus applicari. Hujus opera vesica insignis excitata

est, qua per se rupta, serum quidem fluidum multum effluxit, multum tamen coagulatum & tenax in vesica relictum est, quod, vesicæ pelliculâ recisâ, abrasione quadam est extractum. Postea ab ea vesica qui effluere perseveravit, densus adeo humor fuit, ut fascias, quæ ulcus obtegebant, invicem glutinaverit, cutique proximæ valenter adstrinxerit. Nono die, solidato vesicantis ulcere, curatus perfectè æger erat. Vir alter annorum, quatuor supra triginta, Februario mense dolore corripitur in coxa sinistra, sine causâ manifesta. Tractum hic dolor sequebatur, qui est in nervosa ischiade postica tibiali. Multis remediis, quorum vix memoriam retinebat, inutiliter adhibitis, plurimorum consilio Medicorum subivit universalem hydrargyrosim. Hujus opera quinque & viginti dies ingentem salivationem æger passus est: dolore, quod mirum, persistente, etsi certe refractò, quandoquidem nocte non tam acriter insæviebat. Pertæsus æger cruris impedimentum, irritamque curationem, sub initiis Augusti fertur ad Nosocomium, nobisque curandus demandatur. Primo die alvum solvi jussimus drachma pulveris diasarsæ solutivæ cum granis octo mercurii dulcis. Soluta quater est. Altero die vesicans ad fibulæ caput est appositum. Tertio vesica excitata visa est perampla, deditque incisa
 fla-

flavissimum tenue serum : dolor autem eo die minor fuit. Ad octavum usque diem, quo vesicantis ulcus confanuit, adeo sensim imminutus dolor erat, ut interdiu levissimus sentiretur, nocturnis tamen horis leves quasdam exacerbationes haberet. Igitur vesicans alterum in eadem sede positum est, hocque vesicam excitavit amplam, quæ per se rupta inventa est, serumque visum est effudisse aquæ saturæ ichtyocollæ tenacitate par : hujus opera dolor ulterius est imminutus. Sed octavo etiam die ulcus alterum confanuerat, neque dolor penitus excefferat. Tum tertio super eodem sanato jam loco vesicans est positum : hoc vesicam excitavit tres pene uncias lymphæ mucosissimæ continentem : tertio ab hoc vesicante die dolor penitus evanuit. Utile adeo monitum est, quod sine notabili ægrotantium detrimento præteriri non posse, multis compertum habeo experimentis, jubendos omnes diuturna ischiade vexatos, quos proposita vesicantis applicatione curaveris, ne in maximo crutis otio ulceris curationem transigant, vel pristini doloris metu, vel ejus intolerantia, quem vesicantis ulcus superaddidit. Nam lenis deambulatio, utut molesta sit, maxime tamen nervi depletionem adjuvat, ejusque humoris morbifici extrusionem, qui glutineus natura sua, & pigerrimus est. Ho-

minem

minem præ ceteris vidi, quem necessaria vitæ officia coegerant, cum ulcus vesicantis opera ad fibulæ caput ob nervosam ischiadem factum haberet, multum moveri: huic, in magna crurum agitatione, primi vesicantis ulcus sanguinem ipsum copiose manavit, quo actutum, quod antea nemini, annosa ischias, & constanter evanuit. Sed hæc eadem exercitatio etiam in illa postica ischiade valet, quam suralem appellavimus. Nam sæpe dolore cruris quiescere coacti, dum sibi parcunt, unius mali causa femina alterius jaciunt ægroti. Siquidem diu immota habita crura, etiam ischiadico dolore profligato, tanquam semiparalitica jacent. Huic vitio auxilium est una statim suscepta, etsi initio laboriosa, exercitatio, quæ consuetudinem voluntati parendi, quam desidia hebetavit, revocet in nervis, motuique restituat. Nam ad motum voluntarium membrorum nos natura disponit, & impellit, eum vero perficit, & servat exercitatio.

LIV. CUM vero in tibiali ischiade postica vesicantis actio ad præscriptam sedem applicati egregios semper effectus attulisset, sæpissime accidit ut in postica nervosa ischiade surali parum proficuum ejus operam observarem. Id me movit, ut curatius inquirerem, cum in causam hujus irritæ operæ vesicantis, tum in auxilium ei nervosæ

vofæ ifchiadis speciei, quamquam minus frequenti, magis opportunum. Et vero mihi ftruram positionemque ifchiadici nervi confideranti verofimile vifum eft, ifchiadem pofticam modo integrum ifchiadicum nervum, modo duorum ejus infigniorum ramorum alterutrum infidere. Si integrum infideat, utroque fpectare, unaque cum trunco & furam, & tibiam ad pedis ufque dorsum indolere; fi partem, fpectare ifchiadem ad eam cruris fedem ad quam pars illa nervi defcendat. Itaque in furali ifchiade, pars, quæ, cum bifidus nervus in poplite difcedit (s), interior eft, fola afficitur: eoque a trunco ad furam ea pars dolet, libera nervi priori parte tibiali. In ifchiade tibiali vero affici partem poplitei nervi exteriorem, & fequi doloris tractum directionem ejus ufque ad pedem. In hac & ad fibulæ caput (t), & ad tibiæ latus (u), & ad pedis dorsum (x) recte, & proficue veficans apponitur, cujus opera extrahitur noxius humor tibialis rami vaginas infarciens. In furali vero nifi feriantur vaginæ rami infignioris in furam defcendentis fpes profectus prorfum vacua eft. Igitur confiderans fedes magis huic operationi opportunas furalis rami,

(s) Tab. II. Fig. I. b c.

(u) Ibid. gg.

(t) Tab. I. Fig. I. ff.

(x) Ibid. bb.

rami, non inveni aptiorem quam qua per poplitem descendit. Nam subjacet ibi nervus vaginæ communi aponeuroticæ poplitem vestiēti (γ), pauca pinguitudine intercedente. Vesicantis applicationem ea tamen sedes non admittit, cum molestiæ causa, quam creat gradienti, tum quia nervus profundius latet quam ut proxime sentire, & cum effectu possit vim vesicantis extractoriam. Cauterium & adire vicinius nervum posse credidi, & valentius afficere, ac deplere. Experimento tentare rem aggressus felicem vidi, & stabilem effectum. Adolescens annos natus undetriginta, sartor, septem jam menses postica furali ischiade laboraverat; mirum quantum vexatus & causticis, & ustionibus, & inunctionibus, adivit Nosocomium. Apulus erat Peucetinus Andriensis. Ei fonticulum statim in medio poplite (ζ) ignito ferro inurendum præcepi; præparato tres per dies corpore aliquot unciarum aquæ purgantis usu. Altera ab ustione die dolor fuit mitior: sed cum sexto eschara separari cœpit, & pus effundi, tum vero dolor mitescere insigniter. Dicam brevi quadragesimo septimo ab effectione fonticuli die excessit sanus Nosocomio. Dolor a decimo septimo penitus evanuerat. Sed torpor cruris, qui difficillime abscē-

abscedebat, coacto ægro ad motum, pullatim evanuit. Huic ægro non antea fonticulum claudi permisi, quam sponte sua manare desierit. Hoc primum experimentum alia sunt secuta simili eventu. Neque tamen dissimulabo, nonnullos, quibus fonticulum hunc in finem excitari præceperam, frustratos imperitia artificis fuisse spe sua. Nam alios vidi, quibus sublimem unctionem in cute poplitis Chirurgus fecit, non cauterium infixit. Hoc autem cauterii genus nisi grandiusculum sit, & ita descendat in cutem, ut proximius nervo accedat, inutile est. Aliis accidit ut locum arbitrato quodam in poplite inusserint, nulla veræ urendæ sedis præhabita peritia. His fonticulum fuit inutile, quia excitatum loco non suo. Nam suralis nervi truncus poplitis locum occupat anteriorem, medius inter duos femoris condylos, recta cum trunco directione in suram descendens (zz). Tactu ipso sentitur, & patescit: & ne antehac obscurus sit, exprimendum tabula censui (a).

LV. HÆC, aliaque paria recensitis exempla mihi aperte probarunt summam esse necessitatem ad vetustam percurandam nervosam ischiadem posticam eliciendi glutineum illum, tenacemque humorem, qui, vaginas ischiadici nervi

diu-

(zz) Tab. II. Fig. J. " q. (a) Tab. I. Fig. I. l.

diutissime insidendo, eam forte lentitudinem acquisivit. Cujus causa, qui ischiadem annosam patiuntur, curantur difficillime. Nam incrustatur crassus humor, adhæretque nervo, quem obfarcit; cujus imminuta functione, crus difficiliter extenditur, macrescit, inflexus fertur, cogitque ægrum claudicare. Nam nervos libertate vaginarum indigere, quo musculos moveant, alias ostendemus. Ego vero glutineam naturam illam pertinere putavi magis ad eam morbose humoris partem, quæ a summa coxa ad fibulam nervi incolat vaginas, quam ad reliquam ad pedem usque iisdem in vaginis restitantem. Hanc enim morbificæ materiæ partem ut habeam vel in diuturna ischiade nervosa pauciorē, fluidiorēque, faciunt hæc duo, subjectio nempe non levis ad musculos cruris multæ partis ejus nervi, qui a fibula ad pedem venit, qua nonnihil præcaveatur mora humoris, & lentitudo; facilis deinde experta, per ulcus excitatum ad fibulæ caput, doloris insidentis crus ad pedem usque integra evanescentia. Quæ præsertim evanescentia liquido ostendit, levem adeo, fluentemque materiam tibialē illam nervi sedem continuisse, ut ad ulcus superne ad fibulæ caput excitatum ascendere potuerit, & illac evacuari. Quamquam ingenuus non dissimulabo, casus mihi quosdam occur-

currisse, in quibus, post curatum ulcus ad fibulæ caput vesicante factum, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, illa nihilominus reliqua doloris parte, quæ a fibulæ capite ad pedem est. Id vero cum accidit, aut ad exterius tibiæ latus (a) quatuor transversos digitos supra malleolum exteriorem, versus anteriorem tibiæ spinam vesicans applicari jussimus transverse, felicissimo eventu: aut ad summum pedis dorsum, etiam transverse (b), pari successu applicatum est. Mihi vero olim hæc ad pedis dorsum vesicantis applicatio quodammodo blandiebatur spe ab imis sedibus eliciendi omnem humorem, qui superas omnes ischiadici nervi vaginas inferciret: sed constanti experientia edoctus sum, nullibi dolentius, aut agere vesicans, aut vesicantis ulcus apertum servari. Vidi ægros molestissimo doloris sensu horas omnes traduxisse, quotquot vesicantis ustionem comitabantur: ulcereque perfecto, non tam reliqui ischiadici doloris causâ, qui sæpe omnino evanuerat, quam dolentis ulceris molestiâ gradum sistere nequivisse. Itaque cum effectus æque felices, minusque molesti, comitarentur vesicans imo tibiæ lateri applicatum, nihil fuit causæ cur ab aliquo hinc tempore pedis dorsum ulcerarem.

LVI.

(a) Tab. I. Fig. I. gg.

(b) Ibidem bb.

LVI. QVÆ hætenus exposui plenam historiam habent nostrarum omnium in ischiade nervosa percuranda observationum: ex quibus spero, nisi me plurima fefellerunt experimenta, fructum non levem, quotquot experiri velint, relaturos. His autem auctor sim, si rerum, quas tradidi ad curam pertinentium, potiri velint, ut antea consulant egregias duas Anatomicas Tabulas EVSTACHII, XX, & XIX, ut inde doceantur decursum in primis integri ischiadici nervi: nostrasque conferendo adjectas calci hujus operis icones, cum Tabulis EVSTACHII, manifestius intelligant, quam ad nervi partem vesicans pertineat, dum cuicumque trium, quas designavimus, sedium applicatur. Quibus sedibus, pro vesicante, sæpissime ignitum ferrum applicare voluissim. Fuit mihi namque non levis olim conjectura, ignis vi, quem tantopere veteres in ischiade (L) commendaverant, citius ad sedem igne tactam acrem materiam vaginas infarcientem ischiadici nervi attrahi potuisse. Acrior est enim stimulus ignis, & celerior. His accedebat non inelegans fama, qua perlatum est apud Marateenses in Lucania. Monachum agyrtam olim extitisse, qui curaret actutum hanc ischiadem ignito ferro eam cruris sedem attingendo, quæ supra malleolum exteriorem pro-

xims

currisse, in quibus post curatum ulcus ad fibulæ caput a vesicante factum, dolor a coxa ad fibulam evanuerit, illa nihilominus reliqua doloris parte, quæ a fibulæ capite ad pedem erat. Id vero cum accidit, aut ad exterius cruris latus (a) quatuor transversos digitos supra malleolum exteriorem vesicans applicari iussimus oblique, quod semper egregie profuit: aut in summo pedis dorso etiam oblique (b) pari successu positum vesicans fuit. Quæ ad pedis dorsum vesicantis applicatio mihi primum spem iniecerat ab imis sedibus eliciendi omnem humorem, qui superas omnes ischiadici nervi vaginas inferciret: sed constanti experientia edoctus fui, nullibi dolentius aut agere vesicans, aut vesicantis ulcus apertum servari. Vidi ægros cum sensu doloris molestissimo horas omnes traduxisse, quotquot vesicantis actionem comitabantur: & ulcere perfecto, non tam reliqui ischiadici doloris causâ, qui sæpe omnino evanuerat, quam dolentis ulceris molestiâ gradum diutissime sistere nequivisse. Itaque cum effectus æque felices, minusque molesti comitarentur vesicans imo cruris lateri applicatum, nihil fuit causæ, cur

I

ab

(a) Tab. I. fig. I. gg.

(b) Tab. I. fig. I. bb.

ab aliquo hinc tempore pedis dorsum ulcerarem.

LVI. QVÆ hætenus exposui, plenam historiam habent nostrarum omnium in postica ischiade nervosa percuranda observationum: ex quibus spero, nisi me plurima fefellerunt experimenta, fructum non levem, quotquot experiri velint, relatuross. His autem auctor sim, si rerum, quas tradidi, ad curationem ischiadis pertinentium potiri velint, ut antea consulant egregias duas anatomicas tabulas EVSTACHII XX, & XIX, ut inde doceantur decursum in primis integri ischiadici nervi: nostrasque conferendo adjectas calci hujus operis icones cum illis EVSTACHII tabulis, manifestius intelligant, quam ad nervi partem vesicans pertineat, dum cuicumque trium, quas designavimus, sedium applicatur. Quibus in sedibus pro vesicante potius ignitum ferrum apponere voluissem non levi inductus conjectura, ignis vi, quem tantopere veteres in curanda ischiade (L) collaudaverant, citius ad sedem igne tactam acrem materiam vaginas infarcientem ischiadici nervi attrahi potuisse, idque ob ignis acriorem stimulum, atque operam celeriolem. Nec parum ad id momenti adjiciebat pervulgatum apud nos, Maratheæ in Lucania monachum agyrtam olim extitisse, qui curaret ætutum hanc
ischia-

ischiadem ignito ferro eam cruris sedem attingendo, quæ supra malleolum exteriorem proxime ad quatuor digitos est transversos. Quod mihi cum primum retulisset **C A R M I N V S V E N T A P A N I V S** magni nominis Medicus civis & ipse Maratheensis; confirmavit postea Chirurgus nostras claræ famæ **F E L I X A C R I V S**. Qui se insuper ait Franciscanum alterum monachum novisse e Hyerosolimis reducem affirmantem, in Palæstina ischiadem celerrime curari, tenui ignito ferro paullo supra exteriorem malleolum crure leviter adusto; idque in ustione illa mirabile videri, quod ea peracta, statim dolor evanesceret. Addebat **A C R I V S**, diligenter se, antequam illa ratione ullam ischiadis curationem pertentaret, illius cruris loci structuram in cadavere perquisivisse, & cum sub illa sede ramum ischiadici nervi insignem observasset, credidisse eum nervum afficiendo ignis vim tantopere valere. Sed adhuc tanta fuit nostrorum ægrotantium, vix audito ignis nomine, formido, vel quod alias inutiliter, ac permolestè in femore pertulerant, vel quod vesicante lenius curatum iri opinarentur, ut nunquam locus fuerit hujus in crure tentaminis instituendi. Mihi interim adeo felix opera vesicantis maxime ad caput fibulæ constanter accidit, ut partim nefas duxerim, tentandi unice

caussa ignis medicinam satis asperam, atque terrificam adhibere; partim nonnihil efficacior, certioreque vesicantis operam ignis virtute judicaverim. Quamquam enim stimulus ignis acrior, celeriorque sit, ut non modo videatur posse ad sedem ustam convocare materiam vaginis nervi inclusam, sed & ipsum nervum contra materiam irritantem, nova inducta modificatione, munire; quia tamen in loco, quem ignis adurit, eschara fit, cujus lenta est separatio, exitui materię quoddam ignis relinquit non paucos per dies impedimentum. Cujus causa causticum escharoticum vesicanti nunquam substituere ausus sum. Accedit, quod si lentus humor est excernendus, qui maxime in nervo abundat inveterata ischiade affecto, cutis adusta igne, atque crispata parum celeriter faveret illi excretioni: eaque ex causa potius recentem, quam veterem ischiadem ignis juvare posset. Recentem autem cum vesicans appositum facile curet, non est cur ignis opera indigeamus; a quo illud etiam esset pertimescendum, ne indocta manu, aut parum cauta adhibitus, altius eo, quod par est, descendat, nec tam cutem afficiat, quam subiectum insignem nervum attingat, & adurat. Cuicui vero ignis opera placeat, si applicandus est, tolerabilius ad
 cam

eam cruris partem applicabitur (modo summa cautio adhibeatur , ne cutis nimium destruat ab igne) quam designavimus (c).

LVII. N E C tantum ita sentio de ignis in ischiade efficacia , & usu , si locis adhibeatur , quos ad fibulæ caput supra exteriorem malleolum , supraque pedis dorsum indicavimus ; verum & idem de illa ustione pronuntio , quam recentes Arabes adhibere solitos esse supra diximus (L). Nam quater a me instituta neque promptam illam ischiadici doloris cessationem attulit , cujus maxime caussa , ut nonnulli predicabant , præcellere omnibus videbatur ; neque accidit ægris , nisi non mediocri superaddito dolore , quem ejus loci ustio vivum , & diuturnum solet excitare . Non eo tamen nego , quatuor illos homines ischiadicos huic ustioni subiectos ab ischiade convaluisse ; sed tantum affirmo , nihil me in ea medendi ratione observasse , quo hanc cæteris anteferrem . Accedit , sæpius me vidisse , vesicantis opere ad fibulæ caput appositi ischiadicum dolorem satis cito fuisse levatum , quod in præclaro exemplo vidit etiam Vindobonæ Viri Ill. H. N. C R A N T Z I I , quem honoris caussa nomino , Auditor Clarissimus

I 3

W E N-

(c) Tab. 1. fig. 1. 22.

WENCESLAVS TRNKA (d), quam in ullo illorum quattuor hominum viderim, in quibus ustionem in ea extrema pedis sede institui. Unum modo piget, noluisse me adhuc alteram urendi experiri rationem, quoniam vehementer ægris timui, quam Auditor olim noster, nunc Clarissimus Ortonæ Medicus JOSEPHVS PETRINVS datis ineunte anno MDCCLXXVII. ad me litteris indicavit. *Ustionis, inquit, ab empirico monacho Franciscano minore in ischiade nervosa percuvanda hanc didici rationem. Cauterium parvulum acuminatum ignitum, SAETTA vocant Itali (e), in sedem illam infigitur, quæ est inter primas phalanges duorum postremorum pedis affecti lateris digitorum, inter duos illorum tendines extensores, ubi duo ramusculi ischiadici nervi se conjungunt, ita ut igniti ferri opera nervi illi recidantur. Hoc præstito, ita statim dolor conquiescit, ut ægri gradum sistere expedite videantur; dubium an quia recisione illa ramusculorum nervus ischiadicus novo modo modificetur; an potius, quod ignis vis, electrica quadam concussione in nervum inducta, serum præter naturam in nervo collectum, excutiat. Utcumque tamen certum est, ægrum, illa instituta*

(d) In dissertatione inaugurali hæc habita anno 1770. de Morbo Coxario. pag. 16. Vien- (e) Tab. 1. fig. 11. b.

stituta ustione, subito a dolore liberari: idque, in quatuor hoc genus aegrotis instituto experimento, mihi constitit, inque permultis aliis a monacho illo curatis, ad quem, tanquam ad Æsculapium alterum, aegri confugiunt. Qua ex narratione apparet, hujus ustionis vim, modo constans, & tanta sit, in eo positam esse oportere, quod ramusculos illos proscindat extremos ischiadici nervi (f): atque non loco, qui unus, idemque eligitur, sed profunditate ustionis ab illa methodo discrepare, quam hodie Arabes, a quibus puto novam etiam hanc alteram urendi formam profluxisse, solent instituere. Ne qua vero, si cui sequi libeat hanc urendi rationem, supersit in electione sedis urendæ vel obscuritas, vel ambiguitas, & positum nervulorum exacte expressi (g), & continuo modum indicabo, quo sine erroris metu eligi punctum possit, in quod ustio præcise cadat. Nam a loco, unde dividi incipiunt postremus, atque quartus pedis digitus, si tantum spatii versus pedis dorsum recta ascendendo capiatur, quantum minimi pedis digiti longitudinem adæquet, ejus profecto dimensionis finis in angulum propemodum perveniet, quem extremus ille ramusculus ischiadici nervi efficit, qui partem

I 4

sui

(f) *Tab. II. fig. 1. 1.*(g) *Tab. II. fig. 1. 1.*

fui ad postremum digitum, partem ad quartum dirigit. Et ne illius anguli, qui nonnumquam aut paullo proximior est, aut nonnihil ab illa digitorum divisione remotior, situs exacte capiendus aliquem fallat, optimum factu est, digito cutem ejus loci comprimendo pertentare. Nam ubi pressione illa sensus doloris, qui in angulo divisionis solet esse acrior, percipitur, ibi, signo antea atramento constituto, ignitum ferrum inducendum est. Neque oportet alte nimis ferrum imprimere: nam nervus cuti immediate subiectus est, & cutis ejus sedis neque pinguitudine abundat, neque nimium crassa esse solet. Dirigendum est autem instrumentum, si in illo angulo rescindendus nervus est, non secundum directionem digitorum, sed potius transverse.

LVIII. NON est autem dissimulandum, vesicantis operam si cui unquam sedi, illis certe, quas indicavi, subcutaneis sedibus ischiadici nervi accidere dolentissimam. Sed quo dolentior fuit, eo mihi visa fructuosior. Idemque usuvenit, quoties pari dolore cubitalis nervus afficitur. Vesicans enim inter olecranon ulnæ, & condylum humeri interiorum (b) dolenti loco appositum vidi dolores illos pertinacissimos solviffe:

(b) Tab. I. fig. I. 4.

viffe: cujus rei jam multa adhuc habeo experimenta. Sed dum ille locus vesicante aperitur, dolor est insignis: quod semper fieri oportet, quoties grandior nervus cuti, quam vesicans adurit, sine magna pinguitudinis interpositione subjicitur. Neque prætereundum est, nonnunquam me vidisse, quibus artificis imperitia, pro stabili, & assignato loco ad fibulæ caput, vesicans ad exterius latus articuli genu fuerat applicitum; omnino extra positum subcutanearum sedium ischiadici nervi: nihilo tamen minus, etsi perpauca, his quoque eandem fuisse a vesicatorio utilitatem, quæ solet adesse, quibus opportuno in loco vesicatorium apponatur. Quos ego profecisse existimo ipsamet ischiadicum nervum obsidente materia illac educta, &, ob communionem cellulosæ membranæ eo corrivata. Eaque exempla mihi amplius probare visa sunt, vesicantis operam non tam nervum afficiendo, quam ab eo extrahendo materiam, educendoque prodesse. Quod in illis facilius fieri oportet, qui laxioribus gaudent nervorum vaginis, atque illam fasciæ latæ partem, qua nervus ischiadicus in fibulam deflectens obtegatur, habent laxiorem; ita ut liberum com meatum incluso humori usque ad genu latus concedere possint. Quosdam item vidi tibiali ischiade laborantes, vesicante summæ suræ sedi

appo-

apposito, curatos. Sed per hunc locum ramusculus insignis superficialis tibialis rami ischiadici nervi descendit (i), cujus depletionem potest ex integro trunco humor extrahi, & ischias inde nata evanescere.

LIX. C O N S T A T igitur, postica ischiade nervosa laborantibus, postquam vesicantis opere eductus sit humor omnis, qui vaginas ischiadici nervi occupaverat, cessare omnino dolorem. A quo humore, si quis ob diuturnitatem stagnationis, reliquus sit obfartus (xxxiv.), is opinor sensim intra vaginas solidescit, aucta cellulosa, qua vaginæ constant, copia, & crassitudine; ex quo vaginalium soliditas fortassis augetur. Itaque redditæ robustiores minus aptæ restant ad recipiendam ischiadem; utut maxime sit nervosa ischias ad recidivam proclivis. Ego vero nondum adhuc vidi, vesicantis applicatione curatos facile in ischiadem recidisse. Vidi attamen nuper Medicos, quoties ischiadici doloris vel magnitudo, vel pertinacia urgeret, uno tempore duo vesicantia cruri apposuisse, alterum ad fibulae caput, alterum paullo supra exteriorem malleolum: eoque consilio celeriore nervi, copiosioreque ab inclusa materia, qua premebatur, depletionem speravisse.

(i) Tab. 11. fig. 1. c.

ravisse. Quorum ego institutum experientia edo-
 ctus caute sequendum existimo. Nam sive quia is-
 chiadici nervi pars proxime transcendens caput
 fibulæ, qua cuti subjacet, fascia subcutanea liga-
 mentosa femoris, & tibiæ est obtecta, eoque vesi-
 cantis vim refractius sentiat; sive quia locus ille
 nervi sublimior exasperationi, copiosiorique affluxui
 est minus expositus; certum est, appositum vesi-
 cans ad fibulæ caput, & sine magno dolore to-
 lerari, & nullo, quod sciam, detrimento conse-
 sequi. At quod supra exteriorem malleolum re-
 cta per exterius cruris latus ascendendo per quat-
 tuor, aut quinque transversos digitos vesicans si-
 mul apponitur, id omnino & dolentissimum fit,
 supra quam credi possit, & sæpe iis est periculis
 obnoxium, quæ non fuisset facile divinare. Est
 vero doloris, quem eo loci movet majorem, lon-
 ge manifestior, apertiorque ratio, quam eorum fit
 accidentium, quibus nonnumquam est proclive.
 Nam cum extrema rami tibialis pars illac extra
 vaginam tendinosam communem femori, & cruri,
 per semilunarem quemdam hiatus proripiat (k), &
 pinguitudini cutem subvestienti adjiciatur, procli-
 ve est intelligere, omnibus in locis, ad quos inde
 supra pedem transit pariter subcutanea, fore vesi-
 cantis

(k) Tab. II. fig. I. f.

cantis actionem sensibiliorem. At nonnunquam vidi ulcus eo in loco a vesicante factum facile reditum livescens, & gangrænæ proximius, atque hyperfarcosim fungo similem cum incredibili molestia genuisse. Quod cum aliis in exemplis, tum nuperrime observavi in viro rheumaticis diu affectionibus vexato, qui post varias per corpus nervorum læsiones tandem, procumbente in ischiadicum nervum lævum tota rheumaticæ materiæ vi, in posticam nervosam ischiadem inciderat pertinacissimam. Ut omnino id consulentibus auctor sim, in quibus maxime rheumatica humorum cacochymia abundat, aut ischiadis curationem ab uno vesicatorio expectare ad fibulæ caput applicito; aut si qua ratio ineluctabilis exigat supra malleolum vesicans alterum apponere, id potius partitis temporibus fieri, sed ita ut natum inde ulcus nimium non irritetur.

LX. NEQVE nervosa ischias præsertim postica, quum a podagrica materia in nervos illapsa nascitur, cum minori emolumento vesicatoriis oppugnatur. Quod nonnulli videntes in eam sententiam inciderunt, vesicante potissimum supra exteriorem malleolum, eo, quem indicavimus, loco, apposito, pertinacem quemvis podagricum dolorem posse curari. Idque adeo in multis revera proficuum apparuit, ut hoc alicubi vulgatum

tum sit tamquam efficacissimum podagricorum foliatium. Melitæ superioribus annis aliquot ejus generis instituta fuisse experimenta nuper mihi retulit Cl. Pater CAROLVS FELIX DE SANCTA ROSA, qui modo Regii Lepidi Carmelitis præest, quos vocant discalceatos. Sed consideranti mihi ejus utilitatis rationem, vero visum simile est, folis diuturnis podagricis doloribus vesicans prodesse posse, quum podagrico scilicet viro gignuntur nervorum vaginas insidente, ex quibus extricare se difficillime podagrica possit materia. Nam vesicatorio depletis illis vaginis, vel ita concussio ischiadico nervo, ut ad excutiendam podagricam materiam par reddatur, facile fieri potest, ut ille residuus & lentus podagræ dolor evanescat. Cumque dubitari non possit, quod est constanti experientia comper- tum, esse podagricos dolores sine tumore, vel rubore locorum; esse alios tumorem, ruboremque inferentes: abs re dicere non erit, in sola sicca illa ad nervos podagra vesicatorii vim indicato loco appositi posse plurimum valere. Idque hoc anno MDCCLXXIX. quum Neapoli rarissimo exemplo hyems, & ver impluvius, post magnas & varias ægritudines, inclinante vere, podagricos multos, & inter hos ex nervis affectos, effecissent, duobus in exemplis felicissime sum expertus.

LXI. TRANSITVS autem in femiparaly-
 sim stadium est postremum nervosæ ischiadis po-
 sticæ; de quo dicam, quas habeam, observatio-
 nes. Quando enim dolor ischiadicus unâ persti-
 tit, vesicantis opere percurato dolore, rediit cru-
 ri pristina vis. Si dolor paullatim evanuit, cru-
 risque macies, & torpor fuit reliquus, magnum
 in frictionibus inveni præsidium. Itaque, ma-
 nibus lineis asperis pannis obvolutis, femoris ex-
 teriorem, posterioremque sedem, sub qua nervus
 ischiadicus decurrit, secundum longitudinem
 quotidie mane confricari iussimus: post frictio-
 nem scuticâ coriaceâ plantam subjecti pedis ali-
 quot vices continuo dolari: idque tamdiu per-
 agi, donec resumi pars videretur. Profuit au-
 tem his ægris simul vespere guajaci decoctum
 propinasse: quo vidi non quidem maciem omni-
 no ablatam, quæ plerumque fuit pertinacissima,
 sed nonnihil virium paullatim cruris musculos
 resumisse, ita ut ægri satis sustinere se potuerint.
 Multos attamen juvit immersio in balneum aquæ
 frigidæ, sive dulcis, sive marinæ, brevis, &
 singulis vicibus alterno coporis ingressu, egressu-
 que repetita: quo nullum præstantius ad nervos
 torpentes recreandos, excutiendosque, vidi re-
 medium. Matriona nuper, cui post magnas nervo-
 rum contractiones crura resoluta fuerant, hac al-
 terna

terna in frigidam immersione, brevi est restituta.

LXII. HIS de postica ischiade nervosa, qui morbus est longe frequentissimus, adnotatis, restat, ut de nervosa ischiade antica, quæ multo rarior est, minusque molesta, pertractemus. Infidet hæc nervum cruralem, cujus ductum doloris sensus manifeste persequitur: eamque progignit acris intrusa materies in ejus nervi vaginas, cujus fons idem ac ischiadico nervo est, immorandi causa difficilior. Stipatior enim undique musculis cruralis nervus est, quorum frequenti pressura vaginas habet exercitas, ut dispellere cogantur humorem, si velit immorari. Vidi sæpe hanc ischiadem noctu etiam exacerbata, vidi & intermittentem. Fuit etiam, uti postica, australi regnante tempestate, aut calidis admotis, perennis, & gravior; mitior, interdiuque silens, sereno tempore, vel aquilonari. Non semel originem ei dedit lapsus machinæ violentus in latus alterutrum, qui lapsus in homine sexagenario posticam simul, anticamque dextri lateris intulit nervosam ischiadem. Et nuper vidi virum tres annos hunc anticum ischiadicum dolorem sub æquinoctiis sentientem longe molestissimum, atque pertinacem; huic vesicans appositum summi cruris interiori lateri nihil profuit; at levamen attulit vesicans interiori applicitum femoris loco

loco inter sartorium musculum, & vastum interiore, quo solet fonticulus excitari. Qua inductus observatione in sententia fui, præter generalia auxilia necessaria corpori lue venerea jamdudum infecto, multum ad avocandam materiam a crurali nervo stabilem eo in loco excitatum fonticulum valere posse. Cæterum in hac ischiade percuranda nunquam causticis aut igne usus sum: semper enim profligatam vidi, misso primum sanguine, si videretur, ex hæmorrhoidibus, vel pede subjecto, tum alvo matutinis in horis communibus clysteribus prolicita. Vespere tamen semper, si venereæ luis affuit suspicio, superius in hunc usum recensita (XLIV) imperavi: sin minus, ad humores dissipandos, aut lenem frictionem (XLI), aut frequentem vecturam commendavi. Hi autem, uti posticam nervosam ischiadem patientes, si cubitum velint habere tolerabilem, non quidem laneum (XXXII), sed stramineum potius, crinalemve lectum incubent. Sic vidi, uti cæteris in rheumaticis, & arthriticis, faciliores accessisse somnos, doloresque nocturnos fuisse mitiores.

LXIII. HACTENUS continuæ (IV) ischiadis nervosæ, quam lentus humor, & acer diu nervis ischiadicis inhærens facere solitus sit, causas, medicinamque descripsimus. Restat de periodico dicendum

cendum eodemque febrili ischiadico dolore , quod sæpe ischiadis acerbissimum est genus , in quo statis diei temporibus certis reversionibus aut recurrit dolor , aut vehementius exacerbatur . Habet id proprium , & a lenta , quam descripsimus , ischiade prorsus diversum , quod & nervorum resolutionem citissime afferat , nisi prompte , & recte succurratur ; atque auxiliis ad illam superius propositis profligari penitus non valeat . Nimirum quia lenta illa ischias nervos habet affectos plenitudine humoris , & colluvie quadam infarctos atque gravatos ; hæc vexatos tantum , & veluti venenoso quodam afflatu impetitos , quem movet , & projicit in ischiacos nervos pravissimi ingenj rheumatica febris . Quæ dum invadit , ischiadici doloris excitationem habet symptoma ; & donec ipsa met in vigore est , quod sæpe multas occupat horas , tormentum hoc idem doloris acerbissime sustinet . Nec est dubitandum dolorem hunc tantum ab tenuis materiæ , & veluti vaporosæ halitu moveri ; nam passim , curata febre , dolor subito evanescit : quod non fieret si colluvies aliqua crassorum humorum , febris vi in nervum intrusa , dolorem efficeret : etsi tandem intrudit , maxime cum diu neglecta , aut perversa methodo curata , febris inveteravit . Nam sæpissime

sime vidi homines hac ischiade diutius affectos, in quibus solius febris curatio morbum penitus non sustulit: oportuit autem, febre curata, ablatæque acri illa, & quotidiana doloris reversione, vesicantibus appositis deplere etiam nervos eo, quod diuturna febris vis paullatim tandem in vaginas intruferat. Neque credendum unis inimicam ischiadicis nervis hujusmodi febrem nasci solitam esse: imminet omnibus; sed modo hos, modo illos, noxio suo illo afflatu torquet, pro diverso materiæ, qua movetur, ingenio, atque nervorum opportunitate diversa. Nascitur enim semper nervis infesta, ut fere non alias magis vexet corporis partes, vel ipso etiam pulsu arteriarum, sæpe aut nihil prorsum, aut vix incitato: ex quo Medicos ex schola sapientes passim fallit. Dicemus plenius quantum hæc febris pateat, & quam late dominetur, quotque morborum genera, quæ vulgus perperam curare aggreditur, tanquam ingenitum vitium locorum affectorum, hujus febris progenies sint, in eo quod *de rheumaticis febribus* opere aliquandiu elaboramus. Nunc dixisse satis fuerit, acutum recurrentem ischiadicum dolorem sui generis febrem causam agnoscere, quæ nisi oppugnetur, haud facile fuerit vel morbi sævitiem, vel diurnitatem evitare. Cujus diurnitatis causæ

fa est frequentissima non tam refractarium febris ingenium, aut forte remediis parum obsequens, quam potius obscurus character quo hæc febris solet se ostendere. Nam si periodicam doloris reversionem tollas, in morbi principio vix aliud signum, quo suspicionem de se moveat febris exhibet: progressu tantum temporis, quæ sub initio pulsuum se vibrationibus admodum non præbebat, claris demum, & se dantibus notis emergit. Quæ tamen notæ nec semper quidem, ut oporteret, febris ideam in medici animo excitant; qui doloris ut plurimum vehementia occupatus, nil minus suspicatur quam febrem: ideoque, dolore tamquam primario morbo accepto, causa ipsa doloris, quem febris movet, negligitur. Hoc obscurum febris ingenium non latuit HIPPOCRATEM, qui ubi semel in ischiadicis mentionem febris injecit, exiguæ, atque adeo obscuræ epitheto eam febrem distinxit. Αἴτιον enim πυρετός ενιοτε επίλαμβάνει βληχρός (l): constat autem βληχρός debilitatem quamdam rei, imbecillitatemque indicare (m), quod idem profecto est, ac rem dicere non validis indiciis se præbentem. Ideoque febris hujusmodi sæpe adeo negligitur, ut viderim multos plures per

K 2

men-

(l) HIPPOCRATES de inter-

nis affectionibus LIV. n. 13.

(m) FŒSIUS in Econ. ad vocem βληχρός πρῶτος p. m. 77.

menses vim ejus magna cum universi corporis, sed maxime crurum, macie pertulisse. Nonnunquam ea febris anomala etiam, & inconstans est; quo ingenio rheumaticæ febres sæpe abundant; ut modo unam impetat sedem, modo illa relicta alteram capiat, ita redituque per accessiones vario, & caractere affectionis incerto reddito. Vidi mulierem hac febre correptam intra paucos dies ex ischiadico affectu repente soluto asthmaticam factam, mox colicam, demum iterum ischiadicam, locis aliis penitus absolutis. Sed præbyteris casus prætereundus non est. Annos natus quinquaginta rheumatismo prehenditur acuto: variis adhibitis auxiliis curatur. Duos post annos febre rheumatica in dextrum pectus impetum vehementer dirigente undecim per dies afficitur. Vix a febre libero dextri lateris humerus gravissime indolet: multis auxiliis frustra diu adhibitis, novemdecim menses vexatur. Ineunte demum vere, medici consilio purgationem validam instituit. Disparet humeri dolor, & ossis sacri regionem totam vehemens occupat. Hæc intolerabilior medicam opem postulare instantius cogit. Medicus purgans electarium imperat quotidie ante cœnam devorandum. Devorat æger, & undecim post dies dextri femoris, & cruris

fe-

semiparalyfi corripitur, dolore ab offe sacro in ischiadicum nervum acerrime transeunte. Neapolim post mensem venit, jactatus alto multos per dies, furente sirio. Maciem dextri cruris observo, & febrientem invenio. Sævire dolorem a quarta post meridiem hora ad totam propemodum noctem narrat. Febrem curari jubeo. Sed vix febris impetus intra sex dies elanguerat, & cruris dolore soluto, cynico spasmus, & sinistri oculi & frontis sinistrae resolutione corripitur. Tantum illi materiae nervos tentanti fuit ingenium instabile, & vagum! Primum per corpus diffusa, mox superius ad petus, inde ad humerum directa, dein purgantium vi ad os sacrum & ischiadicos nervos advocata, postremum ad caput iterum est reiecta. Adeo infidum morbi genus rheumaticum vitium est, adeo induciis sæpe longis decipiens.

LXIV. HÆC autem *rheumatica febris* ischiadicum dolorem inferens egregie oppugnatur peruviano cortice luculenter exhibito; cujus vis atque efficacia multo præstantior fiet si nonnihil opii habebit adjunctum. Nam hæc febris eo invadit ingenio ut vim nervorum vel intendat, vel destruat: cum autem intendit, quod semper fit cum dolentes nervos reddit, convulsionem partibus infert. Nisi vero opii vi locorum con-

vulsio sedetur, majorque humoribus procuretur solutio, quam solent opiata semper afferre (XLIII), neque commode cortex recipi, & retineri, neque tantum ejus diffundi vis poterit, ut illius vaporis venefici nervos affligentis contemperet undique naturam. Ne vero credatur non tam in corticis virtute, quam in opii effectu, totam vim beneficii esse positam, duo mihi adsunt valida argumenta: primum quod opium, dum solum adhibetur, dolorem sedat presentem; etsi sæpe in hoc morbo etiam fallat; non tamen reversionem ejus impedit: alterum, quod passim sine opio cortex ipse reversiones illas destruit. Nuper vir quinquagenarius septem vexatus menses ischiadica febre, cujus sub noctis ingressu constans & acerbissima erat reversio, corticem partitis mane dosibus meo consilio assumpsit, opio, quod noluit admittere, non immixto; is a quinto die ab exacerbatione illa liber evasit. Corticem autem dare & magna dosi, & opportuno tempore necesse est. Minimum semunciam adultis quotidie exhibeo, partitis dosibus; & cum opium adjungere expediens est, primæ portioni corticis adjungo: purumque thebaicum eligo ita ut grani pondus raro excedat. Tempus autem dandi corticis id mihi opportunius visum est, quod reversionem
illam

illam antecedit, sic ut postrema dosis proxime tempus cadat, quo doloris exacerbatio timetur.

HÆC habui, doctissime SWIETENE, quæ de Ischiade nervosa ad Te perscriberem: si rei dignitas spectetur, pauca fortassis, inornata, & manca; si vero difficultas, quæ, in tractatione omnino nova, summa fuisset optimis quibusque ingeniis, nedum mihi homini obtusissimo, plus fortasse quam satis dicta videbuntur. Neque vero in provincia adhuc inaccessa viæ comitem alium, & ducem habui. Oportuit proprio Marte invia tentare, & fortibus ausis tenebrata pervadere. Supplebunt spero Viri docti, optimisque subsidiis me longe instructiores, quæ certe non pauca huic operi desint; & quæ dedi non satis explicata, illustrabunt. Fructum laboris maximum habebo, si excitasse videar ingenia optima, quo in re utili proferant bona sua. Quod ego in primis, Clarissime SWIETENE, a Te censeo expectandum, quandoquidem immortalibus illis in BOERHAAVIUM Commentariis, quæ nostra vota sunt, supremam manum imposueris.

 TABVLARVM EXPLICATIO.

T A B V L A I.

NUdum hominem obverso dorso stantem exprimit, crure dextero ita antrorsum protenso, ut faciem totam exteriorem, & natis, & femoris, & tibiæ, & pedis liberam exhibeat, poplite etiam quadantenus conspicuo. Sinistro crure posteriora & femoris, & tibiæ loca exhibet, poplite integre patente. Brachia ita ab artifice sunt disposita, ut dexterum aliquid indicare deorsum positum videatur, sinistrum flexum contra ileum sit.

F I G. I.

- a a** Femur dexterum.
b Genu, & rotulæ sedes.
c Poples.
d Fibulæ caput, sæpe tactu magis, quam oculis in vivo distinguendum, sed heic paullo clarius exhibitum, quo situs, quem vesica-

ficatorium occupare eo loco debet, exactius assequi possit.

e Malleolus exterior.

ff Locus, & figura, & directio vesicatorii, quod ad fibulæ caput apponendum est in postica nervosa ischiade tibiali.

gg Sedes ad cruris latus supra malleolum anteriorem vel urenda, vel vesicatorio ulceranda, ob subiectum tibialem insignem ramum ischiadici nervi, inde è musculis, & communi aponeurotica veste evadentem.

hh Locus vesicatorio aptus in pedis dorso, ob subcutaneos extremos ramos ibi suppositos nervi ischiadici tibialis.

i Fonticulo assignatus locus, quo recentes Arabes hodie utuntur, super intervallo duorum extremorum pedis digitorum, ob situm extremi insignis rami nervi ischiadici tibialis eo descendente, cujus pars ad quintum, pars ad quartum pedis digitum transit.

kk Venæ popliteæ ramorum supra pedis dorsum directio, quæ inflexa sub exteriori malleolum, dorsum pedis recurva ramosaque directione pererrat. Ea autem vena est, quam in ischiadicis

magno cum doloris levamine tundi multis experimentis compertum ostendimus. Ex quo vulgo ischiadicæ nomen videtur adepta.

- l* Poplitis sedes fonticulo apta, in nervosa postica ischiade surali, igne excitando.
- m n* Poplitis latitudo utrinque protecta, tendine tricipitis *m*, tendineque bicipitis *n*.
- o o* Sura duobus gastrocnemii musculi ventribus tumens.
- p p* Vena poplitea ad pedem descendens continuataque ramis *k k*.
- q* Sedes in flexuræ cubiti interiori parte vesicatorio ulceranda cum nervus cubitalis subcutaneus indolet, eadem, qua ischiadicus solet, ratione.

F I G. I I.

Ferramentum exhibet utrinde instructum, & ex parte

- a a* aptum unctioni in crure instituendæ supra anteriorem malleolum *g g*. Ex altera
- b* unctioni opportunum in pede paullo supra divisionem quarti & quinti digiti *i* faciendæ.

T A B V L A I I.

Hominem exhibet simili corporis directione stantem, quam expressimus Tabula prima: id interest, quod extrema corporis infera a femoribus ad extremum pedem a folis tegumentis communibus nudata sunt: ut sub uno intuitu, conferendo figuram ipsam, quæ in prima tabula signata habet loca in ischiade aperienda, cum hac altera, statim appareret, quæ ischiadici nervi pars sub cute uniuscujusque assignatarum uestionibus sedium posita sit. Reliquimus, & satis expressam dedimus, circa extrema illa tegumentis nudata, vestem communem aponeuroticam, quæ vulgo dici solet *fascia lata*, musculos omnes illarum sedium, & maxima quidem parte etiam nervos, complectentem. Et ne dexteri positio brachii aliquid indicantis, vacua indicio videretur, icunculam subjecimus venarum duræ matris verum positum nova nec antea tradita ratione exponentem.

F I G. I.

A A Artus inferior dexter a summo pene femore ad pedem extremum.

B Poples.

c Ge-

c Genu & rotulæ sedes .

* * Foramina per quæ vascula femoris sanguifera introrsum extrorsumque transeunt per muscutorum interstitia, perforata veste aponeurotica . Expressi autem præcipua; nam solent huc illuc iisdem in sedibus alia minora foramina adesse eidem vasorum transitui destinata, quæ consulto præterivi .

aaaa Locus exterior genu, unde aponeurotica defecta est vagina, quo ischiadici nervi partes suppositæ conspici possent .

b Truncus popliteus ischiadici nervi nonnihil de profundo situ, quem occupat, extractus, quo in hac cruris positione, præcipuæ illius partes conspici possent .

c Pars nervi major in suram se alte demittens, quæ parum omnino, ob situs obliquitatem, se dat .

dd Pars minor tibialis, quæ de poplite discedens, sub fibulæ caput ϵ in quod bicipitis tendo γ insertus est, in crus deflectit, sola veste protecta aponeurotica .

e Ramusculus superficialis a tibialis nervi trunco ipso in poplite emergens, qui communi aponeurotica veste obtectus per suram dispergitur .

f Ori.

f Orificium semilunare discessu levi fibrarum obliquarum aponeuroticæ cruris vestis factum, a quo extrema pars rami tibialis ischiadici nervi emergit, & vere subcutanea fit, ad extremos usque, ad quos procurrit, pedis digitos.

gg Nervi jam subcutanei pars præcipua, quæ rarius duplex apparet, distinctisque orificiis aponeuroticæ vestis ad pedis dorsum protenditur. Hæc pedi proxima in tres ramos discedit, quorum

b Ramus est interior, qui circa pedis col- lum productus in latus interius pedis dispergitur.

i Ramus medius, qui proxime tres postre- mos pedis digitos trifidus fit, & pars

k in latus pedis externum definit,

l pars media supra originem duorum extre- morum pedis digitorum se in duos fin- dit ramusculos, quorum alter in quar- tum, alter in postremum digitum transit.

m Ramus tertius circa calcaneum se conjiciens.

δδ Venæ popliteæ sub exteriorem malleolem descensus, & per dorsum pedis propaga- tio: quam utiliter in ischiadicis aperiri, ostensum est.

DD Artus inferior sinister.

EE Ar-

- E E** Poplitis facies exposita .
- F** Rotulæ sedes .
- n** Truncus popliteus ischiadici nervi .
- o** Pars minor circa fibulæ caput in exteriora cruris deflectens .
- q** Pars major inter capita gastrocnemii alte se in suram demittens .
- p** Angulus divisionis .
- rr** Venæ popliteæ sub ischiadici nervi ramo furali *q* se immergentis a pede ad poplitem per suram sub veste aponeurotica decursus .
- s** Ramusculus ejusdem venæ superior poplitis interiora tenens , & in truncum descendens .
- tt** Terminus ad imum crus aponeuroticæ vestis communis femori , & cruri , ubi in cellulosam subcutaneam dissipatur , & liberam sub cute popliteam venam deinde relinquit .
- HH** Sinistri brachii pars a medio pene humero ad manum tegumentis nudata , relicta veste communi aponeurotica , quo patefceret situs nervi cubitalis .
- y** Nervus cubitalis inter condylum humeri interioriorem , & olecranon ulnæ subcutaneus descendens .

FIG. II.

Particulam exhibet duræ matris, quo rectus venarum, quæ huic membranæ propriæ sunt, situs appareat. Nam dixerat WINSLOWIUS, quo primum auctore venæ illæ innotuere, eos, qui crediderint propriis venis duram matrem deficere, protinus erravisse; causamque ejus fuisse erroris illarum situm venarum, quæ arteriis duræ matris, quibuscum sociantur, subjæctæ & occultatæ, vix certis locis, ubi scilicet latiores venæ sunt, margines venarum, sub marginibus arteriæ superpositæ, emergant, & appareant (a). Quam venarum positionem, si diligentius inquisivisset, longe aliam summus ille deprehendisset anatomicus. Etenim venæ sunt quidem propriæ duræ matris, sed alio prorsum artificio a natura dispositæ; nam singulis menyngeis arteriis non una vena subjacet, sed duæ semper venæ utrinque adjacent, quæ intermediam semper, non superpositam, habent arteriam, quam in toto decursu veluti interceptam comitantur. Neque uspiam arteriis subjæctæ venæ sunt cum in truncis, tum in majoribus ramis. Ad id perspicue ostendendum elegi particulam duræ matris vestientem

(a) *Traité de la Tête* n. 36. 37.

tem os squamosum, per quam menyngea media discurrit, suis venis intermedia, quæ, reiecta proxime spinosum foramen socia arteria, in sinum proximum venosum exonerantur.

- a* Arteria menyngea media qua spinosum foramen proxime trajicit, & in duram matrem transit.
- bb* Venæ utrinque illi arteriæ adsidentes.
- c* Seta in resectum arteriæ lumen inducta.
- dd* Setæ aliæ duæ in totidem orificiis resectarum simul adsitarum venarum insinuata.

F I N I S.

NEAPOLI MDCCLXXIX,

EXCVDEBAT PAULUS DE SIMONE

MENSE SEPTEMBRI.

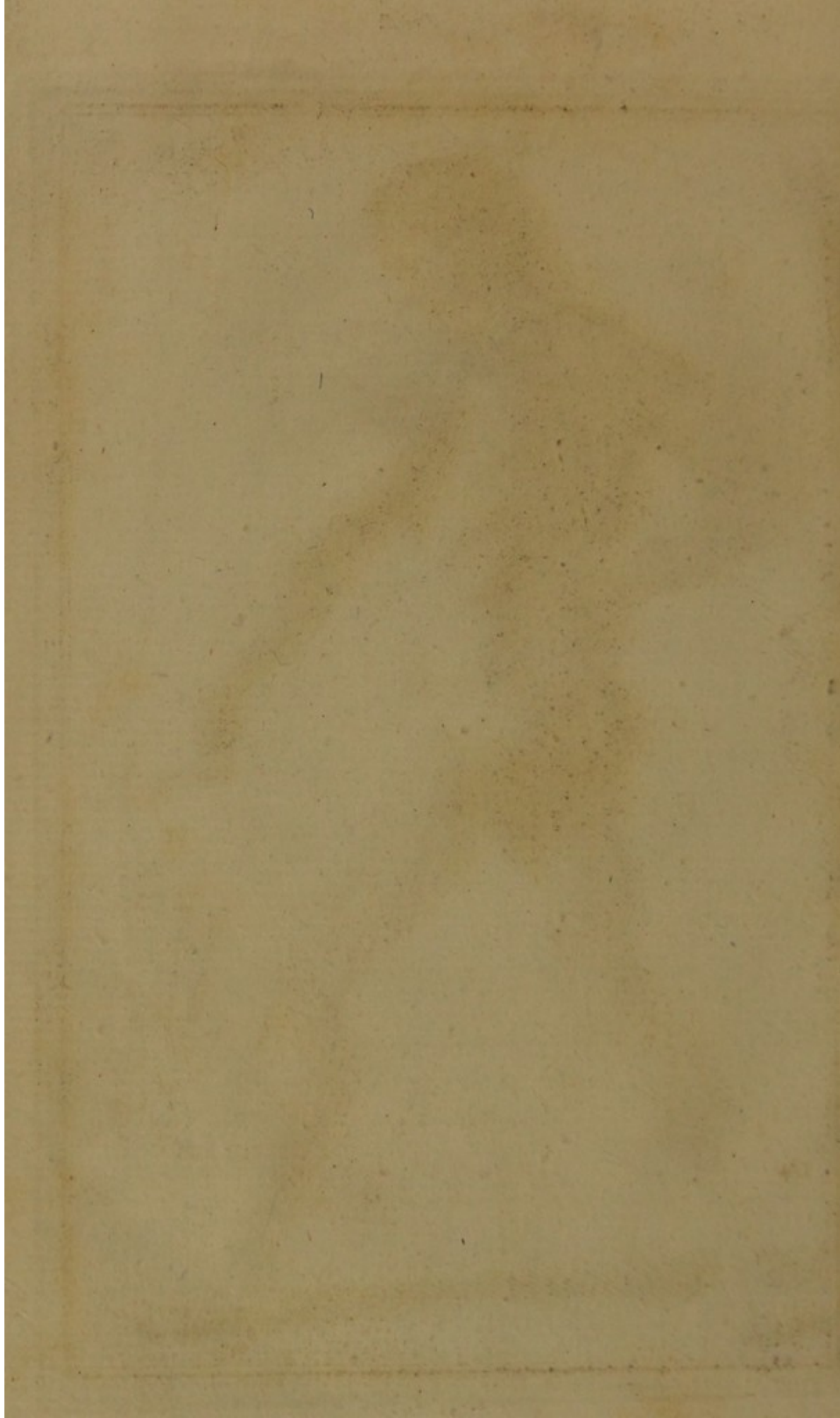
I.

TAB. I.

II.

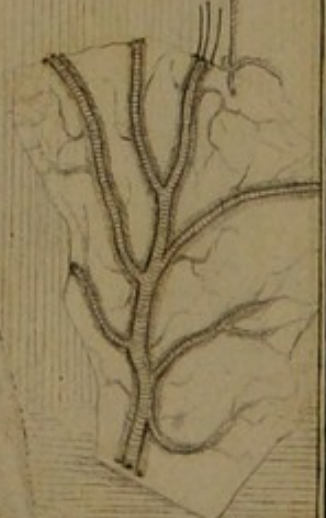

I.

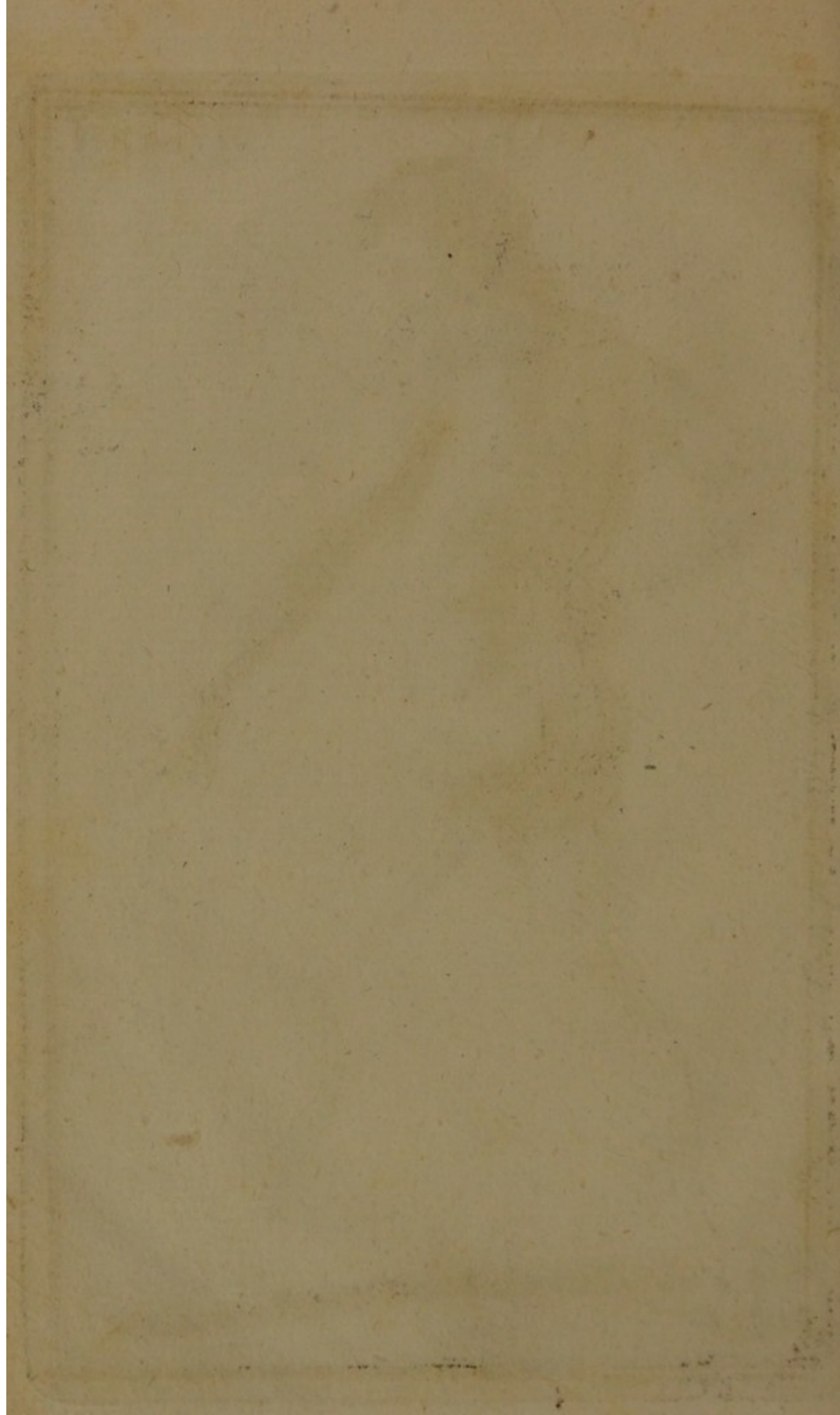
TAB. II.

II.

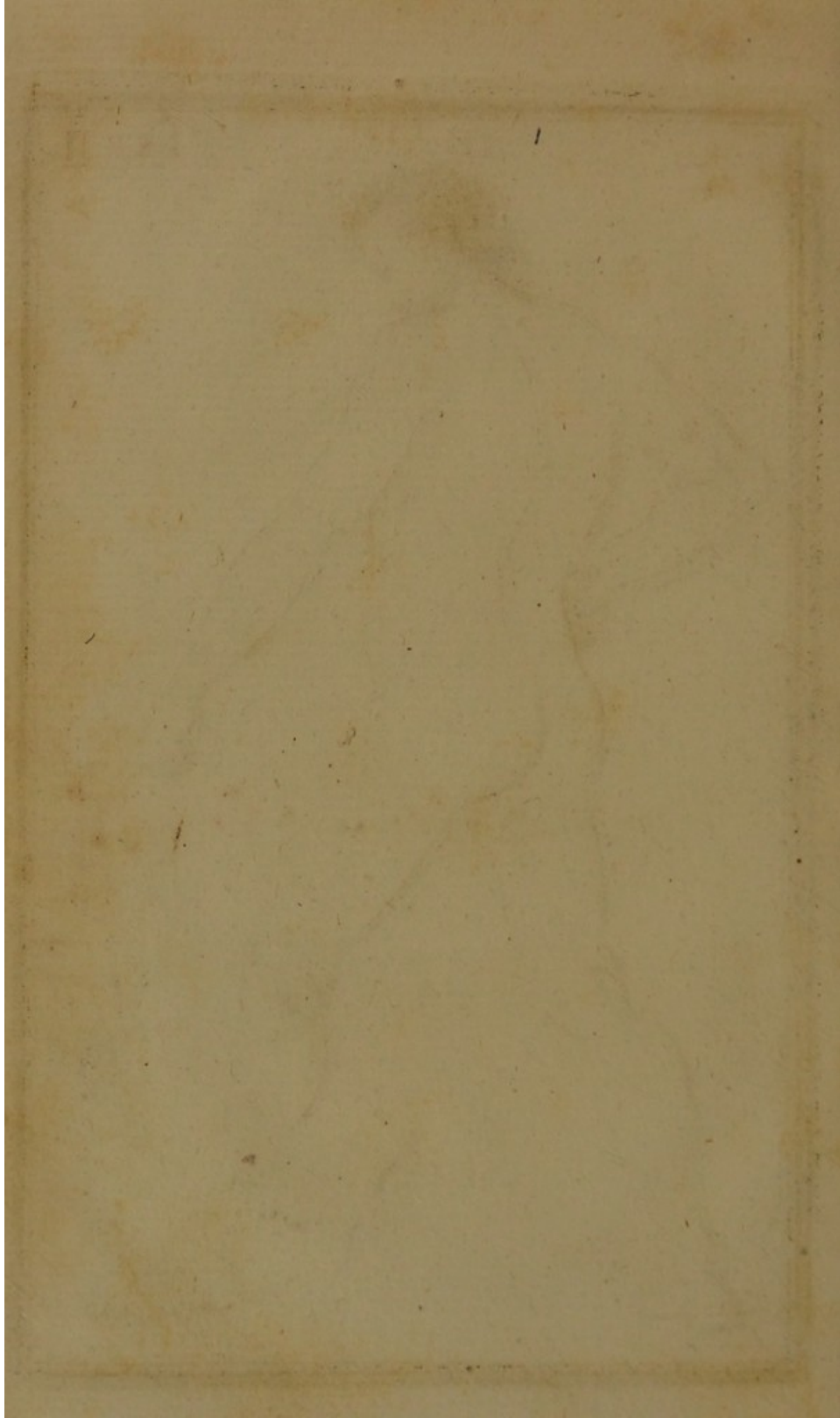

I.

TAB. I.

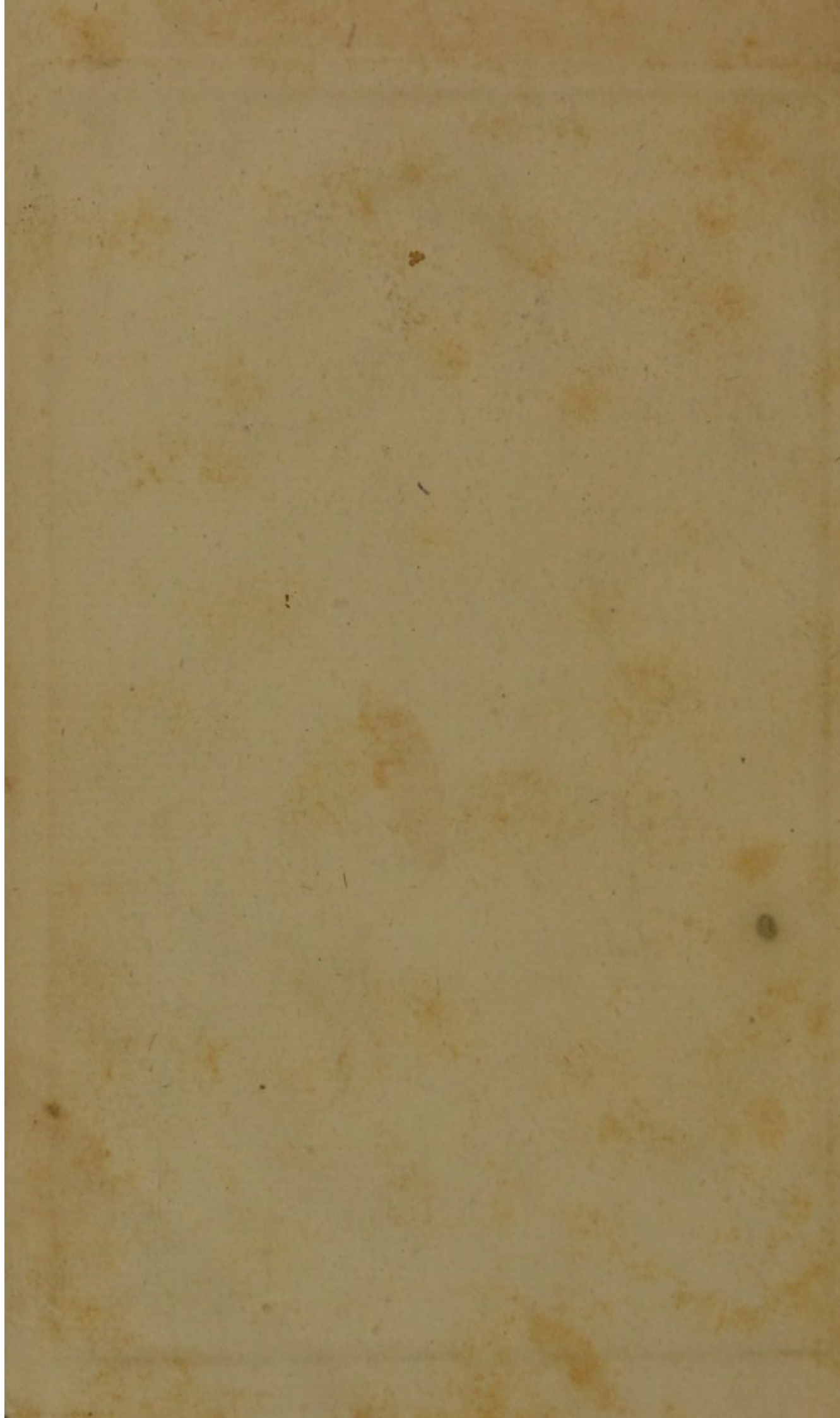

I.

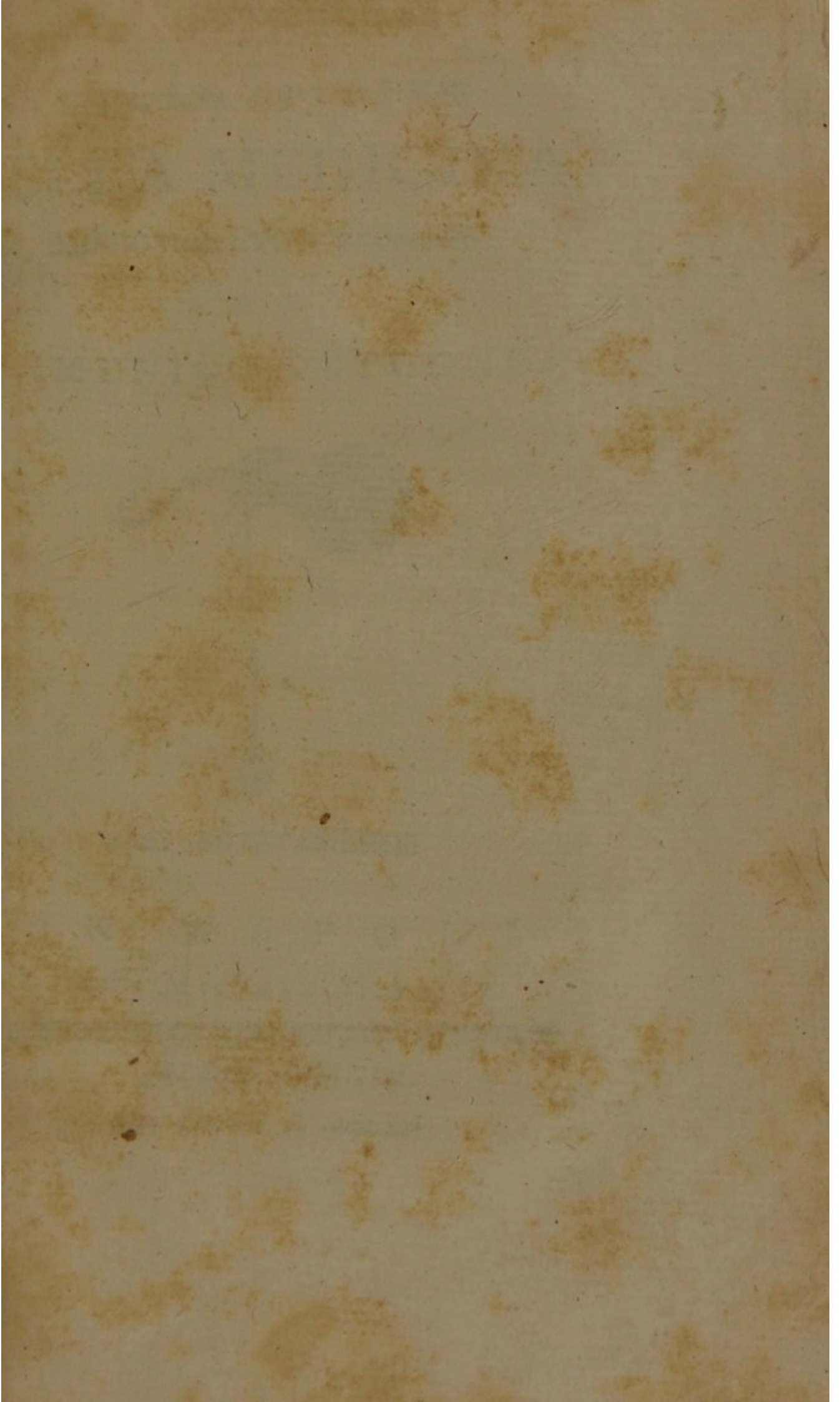
TAB. II.

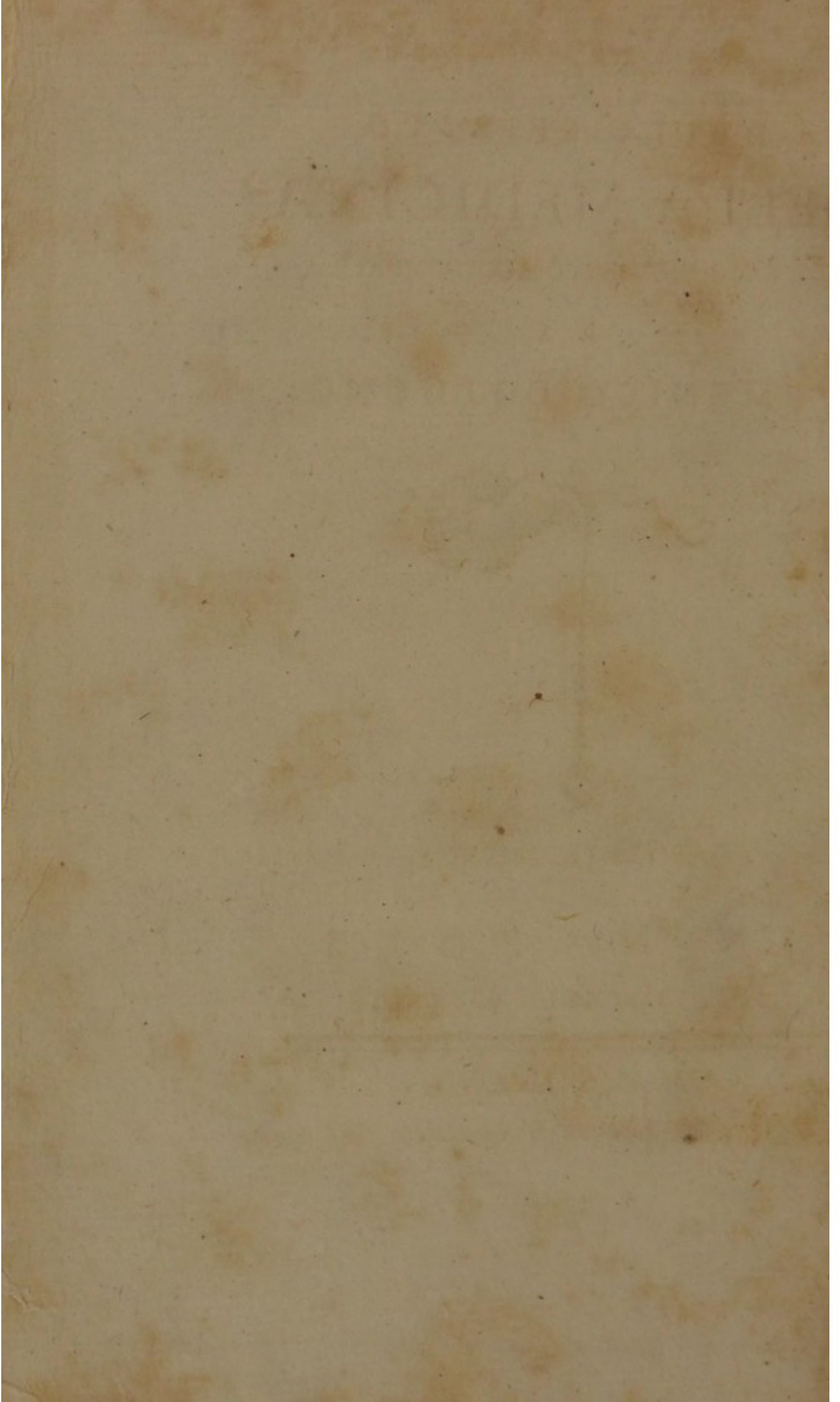

DELLO SPIRITO
DELLA MEDICINA

RAGGIONAMENTO ACCADEMICO

D I

DOMENICO COTUGNO:

AEI ENTETAMENOS

I N N A P O L I

Presso MICHELE MORELLI

M. DCC. LXXXIII.

Con Licenza de' Superiori.

15054 (2)

DELLA SPIRITO
DELLA MEDICINA
RAGIONAMENTO ACCADEMICO

..... *Hoc tibi dictum*
Tolle memor.

HORATIUS in poëtica.

AEI ENTETAMENOZ

I N N A P O L I

Stello Michaelle Morrelli

M. DCC. LXXXIII

Con Licenza de' Superiori

*****

D E L L O

SPIRITO DELLA MEDICINA

RAGGIONAMENTO ACCADEMICO

*Letto nel Teatro Anatomico del Regio Spedale degl'
Incurabili di Napoli in un solenne congresso
il dì 5. Marzo 1772.*

A S. E.

I L S I G N O R

D. DOMENICO DI GENNARO

S Pesse volte sono stato meco stesso pensando, Eccellentiss. Sig. D. DOMENICO, se per mettere in buon cammino coloro, che sono agli studj della medicina applicati, tra' quali per avventura pochi fogliono giungere alla vera meta di un' arte molto difficile, esserci potesse alcuna regola, che, loro prestamente somministrata, valesse a fargli tener con sicurezza il

cammin dritto , ed a fargli conofcere come effe fono le cofe , che loro fi presentano d'avanti , fe da valutar come buone , o da rigettare come falfe , e dannofe . Perchè bene fpeffo avvenir fuole a coloro che entran nuovi in quefta carriera , che o per la naturale anfietà di fapere , tutto ammirando ciò che loro fi presenta , fenza difcernimento qualunque cofa prendono per buona , ed egualmente valutano : o per l'abito con cui efcono dalle prime fcuole , ove hanno apprefi infegnamenti di lingue , ed han dovuto per anni molti credere ciecamente al maestro ed alla grammatica , fuppongono che la fteffa cieca , e fervil fede preftar da loro fi debba a' maestri , ed a' libri che delle cofe della natura ragionano . E ficcome è laudevole cofume di molte politiffime nazioni di Europa di tener guardati gli animi umani da quefta pefte , che infetta e malmena ful primo fchiuderfi la nofta ragione , e di libera ch'ella è nata , e fignora , ne fa una credula e vile fchiava delle altrui opinioni , d'ingegno fervile , ed in confequenza fuperftiziofo ; così è fomamente da biasimar tuttavia la durevole costumanza d'alcuni luoghi della nofta Italia , quanto feconda produttrice di grand'ingegni ed originali , altrettanto

di

di loro trascurata spesso, e negligente educatrice. Il perchè ove altri con tutte le native forze della ragione entrano liberi e vigorosi nello studio delle cose, e vi fan de' progressi ammirevoli e grandi; noi dopo avere per lunga ferie d'anni sotto il barbaro giogo del pedantesimo spento ed avvilito in gran parte il vigor naturale di nostra ragione, e la generosa indole del nostro ingegno, entriamo nella nobile carriera del vero sapere timidi ad ogni passo: e se qualche divina scossa non ne eccita, e rincora, invece di farci qualche progresso, e ritrarne utilità e profitto, ne torniamo carichi di sbagli, e d'errori. E nondimeno da sperare che il metodo degli studj nostri una volta si cangi, e che si veggia nostra ragione tutta pura e vigorosa, quale ella nasce, prima impiegata nello studio delle cose, e de' loro effetti reali, e poichè così sia messa in possesso de' suoi diritti di ben giudicare, passi allo studio di que' varj linguaggi, e di quei sistemi, il quale ne violenta oggi a fare l'esser noi nati tardi, e dopo essersi moltiplicati tanto i parlari degli uomini, e le loro opinioni. Và dando, a ciò che pare, alimento a questa bella speranza il presente stato d'Italia, che mostra sentir quanto basta i suoi bisogni,

gni, e ne sgrida tutt' ora altamente, perchè la foccorrano i genj illustri che l' animano d' ogni dove. Ma noi ci troviamo appena spettatori dell' aurora d' un giorno così fortunato, e possiamo solo augurare a' nostri nipoti que' degni frutti che se ne deggion ritrarre. Intanto ci troviamo in caso di conoscere nelle scienze tutte, e nelle arti, il grave danno, che presso di noi ave arrecato questa cattiva educazion letteraria. A me non tocca, tali sono le circostanze che accompagnano questo breve ragionamento, esaminare i danni di tutte, e proporre i mezzi da ristorarle. La Medicina sola che forma l' oggetto delle nostre premure, e che molto si trova aver sofferto per mancanza di metodo in tutte le sue parti, sarà per noi esaminata, cercando di toglier di mezzo tutti gl' intoppi, che si sono opposti a' di lei coltivatori, per non farla comparire così pura, e sincera come essa è nata. Io ci ho pensato per altro disegno da qualche tempo, e dopo avere molte cose ponderate, che mi si son fatte innanzi alla mente in questa importante ricerca, mi son determinato a credere, che il solo garante di sicurezza per lo buon cammino nello studio della medesima possa essere per i giovanetti, che

entrano a coltivarla, il conoscere prestamente il vero suo *Spirito*. Questo genio di ciascun'arte, e questo essenziale carattere impresso dalla natura, è la fiaccola sola, che può fervirci di guida per giungere con sicurezza al di loro possesso: e di tal cosa bisognerebbe informar prima di tutto gli animi della gioventù, che applicar vuole al di loro acquisto i suoi talenti. Della ragion naturale e civile, in cui si contiene il diritto dell'uomo e del cittadino, ha ricercato lo spirito che la forma in ciascun clima ed in ciascun governo, uno de' primi filosofi che in questo secolo può vantare la Francia. Non avrà la Medicina il suo spirito anch'essa? Anzi io credo che avendo quest'arte per oggetto l'uomo fisico lavorato dalla natura sullo stesso modello in ogni paese, e sotto ogni clima, il genio che l'accompagna possa scorgersi con più certezza, e stabilirsi con minor tema di sbaglio. Ecco l'esame, *Eccellentiss. Signor D. DOMENICO*, che formerà il soggetto che io brevemente tratterò questa sera: esame, s'io miro ben dritto, corrispondente al vostro molto commendevole, e nobil disegno di volere negli studj della medicina condotta per le strade le più maestre, e sicure questa scelta
gio-

gioventù, ristretta a questo fine in questo spedale, ed in questo teatro. E vedete bene che io ho scelto un argomento non già nuovo, ma utile: e che io mi son proposto parlar solo a' giovanetti per somministrar loro alcun ajuto e soccorso, comunque io possa; a tener dritta strada negli studj loro. Questi illustri professori e maestri nell'arte, ed i nobili miei colleghi, che si degnano onorarmi di lor grata udienza, condoneranno alle giuste mie premure di giovare a questa gioventù, se altre cose non ascolteranno che per loro già conte, e senza alcuna novità.

II. La Medicina non è una scienza, è solo una cognizione: farebbe desiderabile che divenisse capace di essere dimostrativa, ma non sembra fatta per arrivarci. Essa è nata di fatti, nè è arte d'umana invenzione: l'ha prodotta e presentata la sola natura; e sono stati da questa mostrati i precetti, che la formano da' primi suoi elementi per tutta la sua estensione. Il corpo dell'uomo che n'è l'oggetto, è veramente un composto organizzato con maraviglioso lavoro. La Natura l'ha fornito di tal forza attiva in tutti i suoi organi, e tali liquori fa perennemente aggirare entro di loro, che a ben

rifletterci fembra, che nulla gli abbia negato, che fervir gli potefse per lungamente vivere, e viver bene. Ciò non ostante fia che la pafsa degli organi fuoi, e la compofizione de'fuoi liquori è molto dilicata, e facile a soffrire; fia che la molteplicità de' medefimi, e l'intricatiflima armonia de' loro moti, trovan fpeffe occafioni da turbarfi nella condizion della vita che meniamo in mezzo a tante cofe di quefto luogo mondano, che ne circondano d'ogn'intorno e debbono fpeffe collidersi con noi; fia che a' fifici mali per una catena fatale dobbiamo effere, malgrado qualunque precauzione e difefa, foggetti, quefto umano compofto fi turba facilmente, e fi fconcerta. E come la Natura ha congiunto con l'uomo un interno dilicatiffimo fentimento dello ftato di fua falute, che nato con noi fapremmo più fentire, che fpiagare altrui, e dare ad intendere: qualora avviene che la di lui macchina in qualche parte fi difordini e renda fi col refto difarmonica, è bene impoffibile che con un interno fpiacevole fentimento egli non fe ne accorga. Quefto fentimento è fempre un dolore, o fia una molefta fenfazione ed ingrata: e fi soffre mal volentieri, maffime quando refa fi durevole eccita
nell'

nell'animo l'intollerabile affezion del tedio, la più infausta fra quante assalir possono l'animo umano, e capace di avvelenare fin le più vive forgenti del più amabile piacere. L'uomo siccome in tutti gli altri mali, fuori di que' della persona, col possesso della salute ha riforta o almen conforto; allorchè s'inferma, non ha che a confortarsi con le idee, che sempre han poca forza allorchè i sensi si trovano gagliardamente feriti. E questo è il primo fonte delle naturali premure, che l'uomo ha di liberarsi da' suoi mali fisici. Viene il secondo, ed è il timor di morirne: perchè si sa che agl'irreparabili sconcerti della vita succede la morte: la di cui memoria sola fa miseria, e terrore.

III. Questi motivi inseparabili dall'umana natura, come ora, così nel principio delle cose diedero origine all'impegno di cercare agli sconcerti della salute un sollecito riparo. E da prima è credibile che gli uomini azzardassero senza guida, e senza molta ragione a far questa cosa, o quell'altra, e che il successo prospero od avverso li confortasse in casi simili a servirsi di alcune cose, ed a scansarne alcune altre. Questa scuola di tentare, e ritentare siccome fu la prima che a creder mio instruisse l'umanità

nità full' affare di liberarsi dalle malattie, così fu certamente la più sicura, e fruttuosa; perchè la costanza degli effetti reali di molte cose sperimentate produsse cognizioni incapaci di fallire; e l'aver da molte cose tratto danno, e da altre morte, rese gli uomini ben accorti in conoscerle per iscanfarle. La qual premurosa conoscenza ne fissò la memoria, ed in fine ne rese l'utilità più comune, e più durevole; tale essendo la natura dell'uomo, che delle cose avverse serbi eterna, e chiara ricordanza, lieve ed oscura delle prospere e felici(1). Il perchè credo io che al genere umano se è toccato in sorte la conoscenza di qualche numero di verità, più gliene sian venute dall'errore, e dal danno che l'errore gli ave arrecato, che da una origine immediata. Tale è il nostro destino, che niun bene conosciamo senza aver prima provati i disagi del suo contrario,

Ma

---

(1) In questo sentimento CICERONE non ci va d'accordo; perchè nel primo libro de' fini de' beni, e de' mali, noi sian, dice così fatti, che le cose avverse mandiamo a perpetua dimenticanza, e le prosperose con giocondità, e con compiacenza rammentiamo. Però a mio giudizio sentì questa verità molto meglio TEMISTOCLE per ciò che lo stesso CICERONE nel quarto libro ne narra delle quistioni Accademiche; imperocchè avendogli taluno offerto l'arte da divenir memorioso, egli rispose che avrebbe desiderato anzi l'arte da divenir smemorato.

iv. Ma se l'azzardo, e l'errore furono i primi, ed i più efficaci maestri di medicina al genere umano, non meno di essi credo io che vi avesse parte l'istinto, potentissima molla determinatrice dell'uomo naturale. Questo istinto tutti sentiamo allorchè uno stimolo insoffribile fa nascere in noi la necessità d'un pronto soccorso, a cui non sa dar scelta, o non ha tempo da darla, la chiara ragione. Nelle bestie è sicuramente maraviglioso per la certezza de' suoi effetti; non perciò l'uomo ne manca, benchè par che non l'abbia così sicuro, e deciso. Egli è spesso in noi una specie d'entusiasmo, che ci determina, congiunto alla speranza di un bene, che ci necessita. Sembra che non abbia ragione alcuna d'onde proceda; ma io stimo che possa averne alcuna benchè confusa, ed occulta od in qualche argomento di verisimile che lo procede, o nel principio insito all'umana natura di volere, allorch'è pressata da mali, operare ed agire. L'animo dell'uomo, che come ben disse colui, *d'opere s'alimenta*, mai più soffre che quando è fuori d'azione: e ne' massimi mali che lo circondano, in ogni azione fondando una speranza trova un sollievo. Quindi pare che avvenga che dall'operare per entusiasmo ed istinto talor sie-

gua

gua bene, talor male. Il gran Metafisico Tedesco ANDREA RIDIGERO ci ha voluto persuadere che il seguitare gl' impulsi dell' entusiasmo conduca sempre al maggior nostro bene. Ma questo entusiasmo vuole avere prescritta una regola, onde non esser confuso con quegli impulsi, che ne muove o la speranza d' un piacere, o il timor d' un dolore; perchè essendo egli un sentimento che nasce dal fondo della nostra natura senza elezione e volontà, quando fusse un impulso prodotto da tema o da speranza, farebbe come volontario. Ma i prodotti spontanei di nostra natura hanno un' intrinseca ragione da esserne giovevoli; quelli al contrario che nascono da un disordine di spirito in noi formato, sono tutt' altro che istinto, ed han tanta ragione d' esser creduti giovevoli, quanta ogn' altra che libera sia umana azione.

v. L' azzardo, l' errore, l' entusiasmo molte conoscenze somministrarono all' uomo sull' affare del governo della sua salute. Del qual capitale trovandosi in possesso, cominciò egli ad usarne con certa libertà, massime in que' casi, che non parean tutti nuovi; ed a soccorrere a' suoi bisogni argomentando per analogia. Questo argomento è il più semplice di tutti quelli che

nell' uomo possan nascere, ed io credo che fosse stato il primo a svilupparsi nell'umana ragione. Molti buoni effetti indubitatamente produsse, o mostrando l'estensione di certi ajuti per molti mali, o trovandone de' nuovi; ma niuno di que' mezzi, che han promossa la medicina, ha prodotto maggiori disordini, ed è stato cagione di maggiori errori. Perchè l'analogia per avere tutta la forza a poterci determinare a fidarci di lei, suppone una cosa, che spesso è difficile a rinvenire nella natura fisica del mondo; cioè che tra quelle cose, nelle quali voglia farsi valer l'analogia, sia una simiglianza, o perfetta, od adeguata. Ma la Natura è nelle sue produzioni tanto libera e signora, che ad ogni passo ci mostra che essa vuol essere conosciuta negli oggetti particolari, e che in ciascuna sua produzione ha tenuta una particolar legge, e si è servita di certe disposizioni particolari. Nella qual condotta sembra che abbia voluto far pompa del suo immenso potere, e renderci accorti di una verità che non ci faremmo giammai supposta, cioè che per conoscerla non basta aver poche sue produzioni esaminate, quasi che da esse potessimo sicuramente concludere delle altre, ma che vuol esser conosciuta par-

ti-

ticolarmente nelle particolari sue produzioni.

VI. La ragione che ne signoreggia, e mostra il suo sovrano potere nelle cose tutte che ci riguardano, non istentò molto a presumere che nella cura fisica dell'uomo dovesse, come in tutte le altre cose, rappresentare i suoi diritti. Essa volle averci parte, e governar da dispotica tutti quegli altri mezzi che prima di lei avean data mano a fornir l'uomo di ajuti per soccorrere a' suoi mali. E questo accadde allorchè i Filosofi, come amarono chiamarsi i suoi sacerdoti, raccolti di mezzo al popolaccio, ove prima eran dispersi, i frutti dell'azzardo, dell'errore, dell'entusiasmo fortunato, delle fortunate analogie, li rinchiusero nel sacrario delle loro scuole, e li sottoposero ad un giogo, cui quelle caste verità mai non erano state per l'addietro soggette. Cominciarono esse a sentirsi addossate delle disapute, ad esser sollevate oltre il volgare commercio degli uomini, a sentirsi favellare della cagioni che le avessero prodotte. Sembrava che nobilitate in questa guisa dovessero divenir più utili, e più belle. Ma il fatto fu che questi metafisici abbigliamenti anzi che renderle per l'uomo più utili, e più estese, in parte le confusero, le oscurarono in

parte, e rendendole più faticose le resero insieme men giovevoli. L'epoca la più infelice della medicina certamente fu questa, allorchè lasciato in poter del volgo lo studio degli effetti della natura, cominciarono gli uomini a dilettersi dello studio delle cagioni. La boriosa persuasione, nella quale erano entrati, che essi nati fossero per contemplar l'universo, e che ogn'altro studio sarebbe indegno del loro grado, gli fece tutti abbandonare ad una sottile metafisica, che invece di moltiplicare come era bisogno le utili verità, diè guasto a quelle poche state fino allora scoperte. Oh Dio! chi può abbastanza dimostrare il grave discapito che ne sentì la medicina? Allora fu che cominciarono in lei a sentirsi nominare i sistemi, ed in un'arte suscettibile di sole leggi particolari adattabili a particolari casi, si sentirono delle leggi generali, delle quali non era capace. Quindi le dispute delle sette varie che in lei s'introdussero; quindi le varie forme di soccorrere medicando a' mali fisici dell'uomo; e quindi la volgare non mal fondata credenza, che le teorie della medicina non concorressero con la pratica, e che fuori di pochi fatti contestati dalla speriienza, tutto il corpo di quest'arte fosse un ammasso

so

so di sofismi , e d' inutili sottigliezze , ed i di lei professori impostori autorizzati dalla pubblica credulità . Io sento tutte le volte che rime-
no per la memoria questo strano avvenimento della medicina , avvenutole a cagione d' essersi con lei voluta unire una metafisica incoerente alla sua natural indole , un fremito tanto più giusto , quanto che vedo quanti secoli sien passati in questo errore ; e quanto tempo l' infelice umanità abbia dovuto gemere sotto questa tirannia . Allora io sento in me medesimo maggiore stima per un meschino pastore , che osservate avendo le capre prese dall' estro , e per esso infuriate ; col pascersi d' elleboro guarirne , con una semplice analogia somministrando la pianta medesima alla figlia del Sovrano Proeto anch' essa ammattita guarisce : che per il più sottile de' medici metafisici delle scuole . Che giova quistionar tanto ove non abbisogna ? La medicina vuol fatti , e non ragioni . La ragione chi nega essere la potenza perfezionatrice di tutte le nostre cognizioni ? Ma conviene che sappia conoscere i suoi confini . Se dopo gli sforzi di tanti e tanti secoli si è trovata delusa dalla sua falsa credenza di poter pervenire ad intendere le prime cagioni delle cose della

natura , e di poter concludere de' loro effetti sinteticamente ; che più aspetta per ricredersi ? Troppo ci costa una verità della quale ormai siamo più convinti che persuasi . Le prime cagioni non sono capaci di essere comprese da noi , l'estensione della umana capacità non oltrepassa la conoscenza de' soli effetti . In una parola noi non possiamo aver scienza di cause: tutto il nostro sapere può essere di soli fenomeni . La serie ordinata e la successione di questi fenomeni può la ragione conoscere , e la dipendenza che gli uni abbian dagli altri ; ma allorchè retrogradando si perviene al primo effetto non può da esso farsi passaggio alla cagion prima , perchè per legge dell'universo questa è sottratta alla nostra intelligenza . Possiam dunque della nostra ragione far uso conoscendo , esaminando confrontando , calcolando gli effetti fisici ed i fenomeni della natura : nè passa oltre la di lei giurisdizione :

vii. La medicina adunque , Ascoltatori , non ammette che pure conoscenze . Conoscenza di mali , conoscenza d'ajuti . E come tende a produrre effetti fisici e reali , queste conoscenze che a lei si appartengono , vogliono essere e chiare , e vere . Così nel principio quest' arte è

è nata, così ave acquistati tutti i suoi veri aumenti, così è da sperare che vada crescendo di estensione ogni giorno. Quelli stessi mezzi a' quali deve i suoi principj, sono tuttavia i mezzi da promuoverla, e d' accrescerla; non è cessata, ma è stabile e fondata nella stessa natura, la loro influenza. Si vuol profittare degli azzardi fortunati, e degli errori che si trovan commessi; si vuole ancora ascoltare l' istinto, e l' entusiasmo; noi lo sentiamo ogni giorno, e spesso, come la ragione chiara ci manca, l' entusiasmo ci determina ne' nostri consigli; verità che non potranno i più savj negarmi se esaminano se medesimi, e vogliono essere candidi, e sinceri. Felici coloro a' quali è toccata la sorte di avere l' entusiasmo fortunato; tutti convengono che riescono i medici più felici. Si vuol dell' analogia, si vuol far uso de' casti raziocinj; e da tutti questi mezzi si vuol ricavare l' intiera somma delle mediche verità. Udite IPPOCRATE, l' autentico genio vero di quest' arte, come sente dell' uso che si debba far della ragione nelle cose della medicina: *Io lodo molto, egli dice, che voi altri medici le ragionate le cose; ma sappiatele, e conoscetele bene prima di ragionarle. Altrimenti se andrete discor-*

rendo sù le cose, senza averle vedute, ed osservate prima, e conosciute, sarà lo stesso che imbrogliarvi lo spirito, e perdere il tempo senza averne ritratto altro frutto, che maggior confusione, ed ignoranza (1).

viii. Qual' è dunque, Uditori, lo spirito della medicina, o sia il vero ed essenziale carattere di tutte le verità che le appartengono? Se essa non vuole che cognizione di fatti, non vuol dunque che cose vere, e reali, non vuol che fatti, non vuol che pratica. Cognizioni pratiche sono le cognizioni mediche, e lo spirito della medicina è l'esser in lei ogni cosa di fatto: vuole fatti in tutto, in tutto vuol pratica. E questo spirito le è tanto proprio ed intrinseco, che qualunque cognizione entra in lei, se non è cognizione di fatti, la rigetta come inutile, e spuria.

ix. Se dunque la medicina vuole in tutto cognizioni di fatti, vien da se chiaro qual debba essere lo spirito di tutte le parti, che la compon-

---

(1) *Ratiocinium plurimum laudo, quod ex effectibus initium sumit, & consequentias ex phaenomenis profequitur; nam si non ex evidentium observatione, sed ex probabili tantum rationis fictione initium ducatur, graves & molestas difficultates illud infert. Præcept. n. 1. Lind.*

pongono. La Notomia, dimostratrice della disposizione, e della struttura delle parti componenti l'uomo fisico, oggetto di tutta la medicina, per essere una cognizione utile vuol'essere ricavata dal fatto. Vuolsi vedere, toccare, misurare, aprire ciascuna parte componente questa macchina organica, e vuolsi con questi mezzi acquistare una vera, e tale idea della interiore sua forma, che le si cammini con la mente per entro; come per strade lungo tempo battute. La Fisiologia, o sia la cognizione de'moti sian spontanei, e naturali, sian volontarj dell'uomo che la medicina vuol mantenere in armonia, e vuol conoscere se sian disordinati, e saperli riordinare; per servire a quest'arte vuol'esser tutta appoggiata sopra fenomeni, e sopra la dipendenza loro dalla struttura degli organi del corpo umano. La notomia mostra gli ordigni, l'osservazion de' fenomeni ne fa veder l'uso: la cognizione di questi due fa la vera, la solida, la servibile Fisiologia agli usi della medicina. Ciò che si chiama Pratica essendo la conoscenza de'mali che assalir sogliono l'uomo, e la conoscenza de'rimedj atti a distruggere le cagioni loro produttrici, ha solo acquistato è ritenuto un nome che è comune a

tut-

tutte le parti della medicina. Tutto è Pratica in quest' arte, lo è l'anatomia, lo è la fisiologia, egualmente che la nosologia. Ma sembra che il nome di Pratica sia stato dato come proprio a questa parte, essendo quella che più ne abbisogna. La conoscenza de' mali se non è tirata dal fatto, sarà un sogno, non una verità: e chi terrebbe dietro per debbellare un fantasma? La conoscenza degli ajuti capaci di distruggere questa o quella cagion di male vuol esser vera, e provata: bel distruggere un mal reale farebbe quello di assalirlo con un' arme ideale!

X. Voi avete, o giovanetti, dunque un bel sogno, ed una certa regola da conoscere quali cose od ascoltate, o lette, od osservate da voi possiate valutar per buone, e quali per lo contrario. Tutto ciò che è fatto, e, che sia tale, lo vedete; e lo toccate con mano, è cosa buona e valutabile per voi: imparatelo, perchè delle verità mai la cognizione fu superflua; ma ciò che a voi si presenta con l'aria più bizzarra del vero, se non è fatto, se non lo toccate a prova con le vostre stesse mani, vengavi presentato dal più famoso, dal più accreditato scrittore, o maestro, rigettatelo: non è infallibile

le alcun uomo, e spesso da chi molte verità si
 seppero insegnare, può impararsi un errore:

Alcuna volta dorme il buon Omero,
 disse il principe de' poeti di buon senso .
 Ma intanto voi vedete con qual'aria dobbiate
 presentarvi alla scuola di un' arte che vien'
 insegnata dalla sola Natura . Questa maestra non
 vuol' esser sopraffatta, vuol' esser sentita ; ama di
 esser conosciuta , ma è gelosa di esser capita . Acco-
 statevi a lei liberi da ogni prevenzione, guardate-
 la solo, conoscetela con occhio puro e franco
 in tutti i suoi fenomeni : ascoltateela nell' istessa
 cosa più d' una volta, imparate da lei, e siate
 così sicuri di non isbagliarla . La medicina non
 ha adunque maestri : la maestra è una sola , e
 questa è la natura . Ecco qual debba essere il
 vostro studio, la vostra applicazione, la vostra
 industria ; non istancarvi mai di vederla, di co-
 noscerla, d' ascoltarla . Le sue voci son mute ,
 ma efficaci . Chi si familiarizza seco lei diviene
 sacerdote suo vero . Agite quanto più potete,
 pensate quanto basta . Voi avete bisogno più di
 abilità, che di perspicacia . La medicina è un'
 arte solida, vuol conoscenza di cose, ed abili-
 tà di esecuzione . Accostatevi al cadavere , e
 familiarizzatevi con lui : osservate i fenomeni
 tutti

tutti dell' uomo vivente con minuto esame, e confrontateli senza risparmio di fatica con la struttura de' suoi organi. Mettetevi presso gl' infermi, ed esaminate dal principio alla fine la storia de' loro mali, e gli effetti, sien salutari, sien dannosi, degli usati rimedj. Così si divien medico: cioè perito conoscitore dell' uomo fisico sano, e de' mali che lo assalgono, e de' loro rimedj.

XI. Ammaestrati in sì fatta maniera voi conoscerete subito qual debba esser la forma de' vostri discorsi sul fatto di medicina; qual lo stile delle vostre scritture che a questa materia si apparterranno. Tutto vuol'esser semplice, e piano, tutto vuol' avere più verità di fatti, che finezza d'interpretazioni; voi dovete dimostrare in tutti i vostri ragionamenti più diligenza in osservare, che sottigliezza in capire. Questo è il genio dell' arte che voi professate. Io ben intendo che tutto questo esige uno studio indefesso, ed una faticosa applicazione, ma non sapete voi che al seggio della virtù non si passa che per un atrio difeso dalla fatica: *ante virtutem laborem posuerunt Dii*, disse da saggio quel buon Greco. Persuadetevi di una verità contestata dalla storia di tutti i sapienti de' tempi trascorsi: non si fanno i grandi uomini nelle scuole;

le; si dispongono a divenirvi; ma in effetto ognuno deve essere maestro di se stesso. I più gran genj di tutte le arti o ebbero men che mediocri maestri, o non ne ebbero alcuno. Un genio vivace ispirato loro dalla natura, un' indefessa fatica sostenuta, e resa dolce dal desiderio della sapienza, fù per essi il vero maestro. Se voi non mettete adunque a traffico il vostro talento, se non lo esercitate sul modello propostovi di amare le verità di fatto, cioè le cose solide ed utili, non potrete aspirar mai al conseguimento d'un' arte che non si presta ad altri che a laboriosi, ed industri coltivatori. Ci è per voi nella carriera che avete intrapresa una bella cagione che debba eccitarvi ad una generosa emulazione, e possa facilitarvi il corso delle fatiche. Date uno sguardo a questi illustri professori ornamento del nostro bel paese, non che dell' Italia tutta, e del secolo. Essi son giunti a quel grado di sapienza, che ha steso degnamente il loro nome carico di onore dappertutto. Non formano essi stessi l'obbietto delle vostre ammirazioni? Non desiderate voi spesso tra voi medesimi divenir simili a loro? Ma credete voi che per essi sia appostatamente scesa dal Cielo qualche divinità, che

aveste loro arrecato quel tanto sapere che giustamente commuove la vostra maraviglia? Se ammirate la loro sapienza, se la desiderate, perchè non metter mano a quelli stessi mezzi che loro l'arrecarono, alla fatica, all'industria? Nè qui finisce il vostro vantaggio. Voi gli ascolterete in questo teatro ragionar spesso su le diverse parti della medicina. Li vedrete dimostratori di varj pezzi della fabbrica dell'uomo: siate diligenti in attendere come così mostreranno nuda e semplice la natura, senza superfluità d'inutili racconti, che altri chiamano erudizioni benchè false; come le loro induzioni non faranno che facili ed immediate, voi su questo modello emenderete voi stessi, e vi addestrerete ad esser veri anatomisti. Gli ascolterete parlare di fisiologia ristretti sempre tra' confini della sicura fabbrica del corpo umano, e de' fenomeni suoi naturali; sicuri nell'affertiva de' fatti, sospesi con prudenza nel giudicare delle loro cagioni; voi su questo esempio praticamente imparerete nella filosofia del corpo umano come il vostro raziocinio debba regolarfi. Osserverete in fine come essi dipingeranno le malattie che assalgono l'uomo; i loro segnali estrinseci, le cagioni loro materiali,

e manifeste: e con quanta semplicità interpreteranno i moti della natura a loro uniti, i tempi e le occasioni da promuoverli o frenarli, ed i mezzi contestati dalla speranza atti a guarirle. Sarà per voi un bell' esemplare su di cui potrete praticamente vedere come dobbiate voi stessi e condurvi nella cura de' mali, e ragionare di loro. In fine scriveranno essi di cose di medicina, e vedrete il loro stile chiaro, conciso, solido, concludente, libero da tutte le inutili superfluità. Avrete anche in questo che imitare. Sarà adunque questo il ginnasio, questa l'arena in cui farete acquisto di cognizioni utili, e di modi da farne buon uso. Non potrò ora io augurare alla bella mia patria medici dotti, e veri, qualora escano instrutti da una scuola sì favia? La natura che vi ha forniti, o giovanetti, di un fondo di talento superiore; di un animo docile, ed amante della gloria; in un paese abbondante di tutte le comodità della vita, e di tutti gli ajuti atti a rendervi grandi uomini, riceverebbe da voi un gran torto, se dispregiando tanti suoi doni vi abbandonaste all'ozio, ed alla dissipazione. Ricordatevi che l'onore, alimento delle arti e sostegno fedele della vita, siegue la virtù. Ma

Chi

*Chi non fuda, non gela, e non si estolle
Dalle vie del piacer là non perviene (1).*

XII. Io ho parlato a' giovanetti, se con qualche frutto, abbastanza; se inutilmente, troppo a lungo. Farò ora ritornare a voi Eccellentiss. Sig. D. DOMENICO questo ragionamento, che da voi è incominciato. E forte di questo grande Spedale l'aver voi alla sua testa; che non sentite solo quanto importante sia per la Repubblica l'aver medici sensati, ma con tutto lo sforzo procurate di formarli, ed erudirli. Gloriosa è per voi questa bella impresa. Chi fa che un giorno producendo frutti simili a quelli che voi aspettate, ed io ardentemente desidero, i posteri non abbiano ad invidiare la nostra felicità? Tutti fan plauso al generoso vostro impegno: un eco generale esalta le vostre lodi: si riconosce in voi il buon cittadino, l'uomo nato al pubblico bene. Io vi ho obbedito fin' ora, ed è tutta la lode che aspetto da' miei ascoltatori; in obbedirvi *fungor vice cotis, acutum Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi* (2).

I L F I N E.

(1) *Qui studet optatam cursu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer; sudavit & alfit.*
HORATIUS in arte poetica v. 412.

(2) HORATIUS *ib.* v. 304.

